

ΤΖΑΝΦΡΑΝΚΟ ΣΑΝΓΚΟΥΙΝΕΤΤΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΡΩΤΗ ΚΟΙΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΑΧΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ψιλον/βιβλία

Ψιλον/μικρά βιβλία – 11

Τίτλος του πρωτότυπου: Del Terrorismo e dello Stato
Copyright 1979: Gianfranco Sanguinetti
Copyright για την ελληνική γλώσσα: Ψιλον/βιβλία

Μετάφραση: Κώστας Κουρεμένος
Μακέτα εξωφύλλου: Δημήτρης Καλοκίρης
Φωτοστοιχειοθεσία: ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕ
Έκτύπωση: Νίκος Σανδαλής

Α' έκδοση: Οκτώβρης 1980
Α' ανατύπωση: Φλεβάρης 1982

Κεντρική διάθεση
Τζαβέλλα 15, 106 81 Αθήνα, τηλ. 210.38.38.257 FAX 210.38.40.349

Printed in Athens, Greece
www.ypsilon.gr, e-mail: ybooks@otenet.gr

ISBN 960-17-0086-2

TZANFRANKO SANGUINETTI

περί τῆς
τρομοκρατίας
καί τοῦ κράτους

ΠΡΩΤΗ ΚΟΙΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μετάφραση
Κώστας Κουρεμένος

Τ

βιβλία

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ἀπό τὰ πολλά βιβλία πού βγαίνουν στήν Ἰταλία γιά τήν τρομοκρατία, πολύ λίγα ἔχουν διαβαστεῖ ὡς αὐτό ἐδῶ καί κανένα δέν ἔχει τόσο ἀγνοηθεῖ ἀπ' τόν τύπο. Τό *Del Terrorismo e dello Stato*, πού δημοσιεύτηκε στά τέλη τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1979 καί μοιράστηκε ἀργά-ἀργά σ' ἕναν περιορισμένο ἀριθμό βιβλιοπωλείων, ἐξαντλήθηκε μέσα στούς τρεῖς μήνες τοῦ καλοκαιριοῦ καί δέν ἔχει ἐπανεκδοθεῖ μέχρι τώρα στήν Ἰταλία, ἐξαιτίας μερικῶν δυσκολιῶν πού μοῦ δημιούργησε μιά ἠλίθια καί χοντροκομμένη δικαστική καί ἀστυνομική δίωξη, στήν ὁποία θά ἐπανεέλθω.¹ Εἶναι πιό ἐνδιαφέρον νά ἀναρωτηθοῦμε πρῶτα ἀπ' ὅλα ποιός εἶναι ὁ λόγος τῆς σχεδόν ἀπόλυτης σιωπῆς πού περιέβαλε ἕνα βιβλίο πού πραγματεύεται ἕνα θέμα, γιά τό ὁποῖο μιλοῦν καθημερινά, ἀλλά πάντα μέ τόν ἴδιο ψευτικο τρόπο, οἱ πρῶτες σελίδες ὄλων τῶν ἰταλικῶν ἐφημεριδῶν ὅπως ἐπίσης τό κρατικό ραδιόφωνο καί ἡ τηλεόραση. Ἐτούτη μίλησε γιά τό βιβλίο, σέ μιά μετάδοση *ad hoc*² πού ἔγινε πρῖν ἀπό τήν τηλεψημερίδα, ἀλλά, ὅπως πολλά πρόσωπα μοῦ ἀνάφεραν, μονάχα γιά νά βάλει ἕνα ἐτερόκλητο συμμάζωμα εἰδικῶν περί τρομοκρατίας, πού εἶχε κληθεῖ γιά τήν περίσταση, νά ποῦν – ὁ καθένας μέ τή σειρά του – πῶς οἱ θέσεις αὐτοῦ τοῦ βιβλίου «δέν εἶναι πειστικές». Τό πιό παράξενο εἶναι πῶς οὔτε ἡ τηλεόραση, οὔτε οἱ ἐφημερίδες πού μίλησαν γιά τό βιβλίο τόλμησαν ποτέ νά ἀναφέρουν αὐτές τίς περιφνημες «θέσεις» γιά τήν ἰταλική τρομοκρατία, πού βιάστηκαν ὡστόσο νά τίς χαρακτηρίσουν «μὴ πειστικές». Μήπως φοβόντουσαν ἀντίθετα πῶς εἶναι πειστικές καί γι' αὐτό τίς παρασιωποῦσαν μέ τόσο

1. Τελικά κυκλοφόρησε ἡ δεύτερη ἰταλική ἐκδοση, πού περιέχει καί τοῦτο τόν πρόλογο. Ἡ μετάφραση τοῦ βιβλίου ἔγινε ἀπό τὰ ἰταλικά ἐκτός ἀπό τόν πρόλογο πού ἔγινε ἀπό τὰ γαλλικά (Σ.τ.μ.)

2. Ἐπί τούτου (Σ.τ.μ.)

ζήλο; Μήπως φοβόντουσαν πώς τά επιχειρήματά μου θά θεωρούνταν από τόν κόσμο πιό πειστικά ἢ τὸ οἱ δικές τους ἀδέξιες φαντασιώσεις γιὰ τὴν τρομοκρατία, μιά καί ὄλοι θεώρησαν καθήκον τους νά μὴν τά ἀναφέρουν; Καί σάμπως γιὰτί τόσες προφυλάξεις; Τί τό τόσο σκανδαλώδες γράφει, διάολε, αὐτό τό βιβλίο, ὥστε νά τό κρατοῦν μυστικό ἐκείνοι ἀκριβῶς πού ἐνωσαν ὑποχρεωμένοι νά μιλήσουν γι' αὐτό; Τό *Περί τῆς Τρομοκρατίας καί τοῦ Κράτους* περιέχει λοιπόν κρατικά μυστικά;

Ἔ λοιπόν, νάι: Αὐτό τό βιβλίο περιέχει κρατικά μυστικά. Τό ὅτι οἱ ἴδιες οἱ μυστικές του ὑπηρεσίες εἶναι αὐτές πού ὀργανώνουν καί κινοῦν τά νήματα τῆς τρομοκρατίας, δέν εἶναι σάμπως τό κύριο μυστικό τοῦ ἰταλικοῦ Κράτους; Καί ἀκριβῶς αὐτό εἶναι πού ἀποδειχεται ἐν ἐκτάσει μέσα στό *Περί τῆς τρομοκρατίας καί τοῦ Κράτους*.

Αὐτό πού στήν πραγματικότητα δέν εἶναι πειστικό, δέν εἶναι βέβαια τά επιχειρήματά μου, μά ἡ ἀντιφατική συμπεριφορά τοῦ Κράτους καί τῶν πιστῶν ὑπηρετῶν του ἀπέναντι στό βιβλίο μου: ἀπό τή μιά μεριά μιλοῦν γι' αὐτό χωρίς νά λένε τίποτα, ἢ τό πολύ-πολύ γιὰ νά κάνουν τοὺς Ἰταλοὺς νά σκεφτοῦν πῶς αὐτό πού λέω «δέν εἶναι πειστικό»: ἀπό τὴν ἄλλη, λίγες μέρες μετὰ τὴν τηλεοπτική «παρουσίαση», ἡ πολιτική ἀστυνομία κι ἕνας δικαστικός, γνωστός γιὰ τόν ἄτυχο ζήλο, μέ τόν ὁποῖο προσπαθεῖ νά κάνει ἀληθοφανῆ ὄλα τά ἐπίσημα ψέματα γύρω ἀπὸ τὴν τρομοκρατία, ἀσκησαν ἐναντίον μου μιά περίπλοκη καί σκοτεινὴ δικαστικὴ καί ἀστυνομικὴ δίωξη. Πρέπει λοιπόν νά σκεφτῶ πῶς διέπραξα τό ἔγκλημα τῆς «μὴ πειστικότητας»; Ἄν ὁ Κώδικάς μας προέβλεπε ἕνα τέτοιο ἔγκλημα, ὄλες οἱ φυλακές τῆς Εὐρώπης δέν θά ἴφταναν νά φιλοξενήσουν τοὺς πολιτικούς μας, τοὺς δημοσιογράφους μας, τοὺς δικαστικούς μας, τοὺς ἀστυνομικούς μας, τοὺς συνδικαλιστὲς μας, τοὺς διομηχάνους μας καί τοὺς παπάδες μας. Ὅχι: δέ μέ κατηγοροῦσαν γι' αὐτό τό πράγμα, οὔτε γι' αὐτό τό λόγο, ἀλλά μάλλον τό Κράτος προσπάθησε

νά ἐδικηθεῖ γιὰτί ἤμουν πειστικός μέ τό παραπάνω ὅταν τό κατηγορήσα γιὰ τά ἐγκλήματά του – ὅπως θά δοῦμε ὅμως, τό ἔκανε μέ τὴ στενάχωρη ἀδεξιότητα τῶν ἐνόχων πού θέλουν νά περάσουν γιὰ ἀθῶοι. Οἱ ἄνθρωποι πού κυβερνοῦν σήμερα αὐτό τό Κράτος ἦταν, ὅπως ξέρομε, οἱ ἴδιοι καί τὴν ἐποχὴ τῆς σφαγῆς στήν πλατεία Φοντάνα καί, γιὰ νά μὴ βρεθοῦν στή θέση τοῦ κατηγορουμένου, εἶναι συνεχῶς ὑποχρεωμένοι, γιὰ νά τό ποῦμε ἔτσι, νά κατηγοροῦν ἄλλους ἄνθρώπους γιὰ τά δικά τους ἐγκλήματα καί γιὰ ὄλα τά ἐγκλήματα – λές καί θέλουν νά δώσουν μιάν ἐπιπρόσθετη πραχτικὴ ἐπιβεβαίωση στή θεωρία τῆς Μαντάμ ντέ Στάλ, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία «ἡ ζωὴ κάθε κόμματος πού ἔχει διαπράξει ἕνα πολιτικό ἔγκλημα εἶναι πάντα δεμένη μ' αὐτό τό ἔγκλημα, εἴτε γιὰ νά τό δικαιολογεῖ εἴτε γιὰ νά τό κάνει νά ξεχαστεῖ μέ τὴ δύναμη τῆς ἔξουσίας».

Μιά σειρά λοιπόν ἀπὸ ἀσυνάρτητες κατηγορίες, τόσο χοντροκομμένα καταχρηστικὲς καί αὐθαίρετες, πού κατέρρευσαν ἢ μιά μετὰ τὴν ἄλλη, χωρίς οὐσιαστικά νά χρειαστεῖ νά ἐπέμβουν οἱ δικηγόροι μου, διαδέχτηκαν ἢ μιά τὴν ἄλλη ἐπὶ ἕξι μῆνες καί, ἀνάλογα μέ τά καπρίτσια ἐκείνου πού τίς φαντάστηκε, ξεκινούσαν ἀπὸ τό ἔγκλημα τοῦ λαθρεμπορίου κι ἔφταναν ὡς ἐκεῖνο τῆς τρομοκρατίας, περνώντας φυσικά ἀπὸ τὴν κατοχὴ ὀπλων καί τὴν ἀνατρεπτικὴ ἔνωση προσώπων.

Ἄπ' ὄλες αὐτὲς τίς κατηγορίες, πού μποροῦν νά μοῦ στοιχίσουν ἀπὸ εἴκοσι ὡς τριάντα χρόνια φυλακῆ, ἂν μείνουμε στό γράμμα τοῦ νόμου, ἢ, ἀντίθετα, νά γελοιοποιήσουν αὐτόν πού τίς ἀπάγγειλε ἐναντίον μου, ὑπάρχουν δυὸ πού θά μποροῦσαν νά βροῦν, ἐάν τοὺς ἐνδιέφερε στ' ἀλήθεια ἔστω καί λίγο, κάποιο ἀντίκρουσμα μέσα στήν πραγματικότητα, ἐνῶ οἱ ἄλλες εἶναι τελείως ψευτικὲς καί ἄλλοπρόσאלες.

Λαθρέμπορος πράγματι ὑπῆρξα, ἀλλά εἶναι τιμὴ μου: πραγματικά, μήπως δέν πέρασα λαθραῖα ἀπὸ τὴ Γαλλία, ἀπὸ τό 1967 κι ἔπειτα, τίς κινητήριες ἰδέες τῆς σύγχρονης

επανάστασης, τίς ιδέες της Καταστασιακής Διεθνούς; Και παραδέχομαι επίσης πώς συνάγεται καταφανώς από την κατάσταση στην οποία βρίσκεται από τότε τό Ιταλικό Κράτος, ότι ή λαθραία αυτή εισαγωγή της γαλλικής νόσου δέν τό ωφέλησε: ή μετάδοσή της ήταν πιό γρήγορη και πιό βαθιά έδώ απ' ό,τι άλλου, και ή άρρώστια είναι πιά άξερρίζωτη. Δυστυχώς για τούς κατηγορούς μου, σύμφωνα μέ τούς όρους του Ποινικού μας Κώδικα, όπως και σύμφωνα μέ τούς όρους της συνθήκης του Έλσίνκι, τό λαθρεμπόριο ιδεών δέν καταδικάζεται, και ξέρουμε καλά πώς όταν τό Ιταλικό Κράτος άσχολείται μέ τίς ιδέες, δέν τό κάνει βέβαια για νά τίς έκτελωνίσει. Ή κατηγορία λοιπόν του λαθρεμπορίου κατέρρευσε έλεεινά, παρ' όλο που ζητούσε άπελπισμένα, αλλά δίχως έπιτυχία, νά καμουφλαριστεί πίσω από άλλα προσχήματα κοινού ποινικού δικαίου.

Όσο για τήν κατηγορία της άνατρεπτικής ένωσης, παρ' όλο που άγνώω τί άκριβώς έννοεί λέγοντας ένωση προσώπων ό παλιός φασιστικός κώδικας που ίσχύει ακόμα, ώστόσο άναγνωρίζω ότι κι αυτή θά μπορέσει νά 'χει μιά θεμελίωση, άφου άνήκα, στά φανερά όμως κι όχι μυστικά, στην Καταστασιακή Διεθνή ως τή διάλυσή της, που συνέβη τό μακρινό έτος 1972. Άπλως βρίσκω γελοία αυτήν τήν *inquisitio post mortem*³ ένάντιον της Κ.Δ.: σ' αυτό τό θέμα, ένας δικαστικός, που θά φρόντιζε νά 'ναι περισσότερο άμερόληπτος, θά 'πρεπε επίσης νά άρχισει μιάν έρευνα γύρω από τήν Ένωση των κομμουνιστών του Μάρξ, από τή Διεθνή Ένωση Έργαζομένων, και νά εκδώσει ένταλμα σύλληψης ένάντιον όλων όσων φιλοξένησαν τόν Μπακούιν κατά τή διαμονή του στην Ίταλία.

Ή κατηγορία της κατοχής όπλων δέν βασίζεται σε τίποτα άπολύτως και ούτε βέβαια είναι περισσότερο θεμελιωμένη μόνο και μόνο έπειδή μου έχει προσαφθει πολλές φορές, αλλά χωρίς έπιτυχία. Άντίθετα μ' όσα ψελλίζει ό πρόεδρος Περίνι, μου φαίνεται πώς ό έμφύλιος πόλεμος

δέν έχει άρχισει ακόμα – και ή απόδειξη είναι πώς είναι ακόμα πρόεδρος αυτού του πράγματος που μοιάζει μέ Δημοκρατία – κι έπομένως είναι άνώφελο νά έχω στην κατοχή μου όπλα. Κι όπως και νά 'ναι, αυτός που μέ κατηγορεί για κατοχή όπλων θά 'πρεπε πρώτα νά τά βρει, ή τουλάχιστον νά τά βάλει σίτι μου: κι ως τώρα αυτό δέν έχει συμβεί.

Μά εκεί που ή άυθαιρεσία προστίθεται στην πιό κοντόθωρη άλαζονεία, είναι όταν ό ίδιος ό εισαγγελέας της Δημοκρατίας ίσχυρίζεται πώς «σύμφωνα μέ τό περιεχόμενο των έγγραφων των Κόκκινων Ταξιαρχιών, ύπάρχουν στενές σχέσεις ανάμεσα στην ιδεολογία αυτής της ομάδας και σ' εκείνη της Καταστασιακής Διεθνούς, της οποίας ό προορρηθείς Σανγκουινέτι είναι εκπρόσωπος». Πέρα από τό γεγονός πώς τό Ιταλικό τμήμα της Καταστασιακής Διεθνούς δέν ύπάρχει πιά από τό 1970 και πώς έπομένως δέν γίνεται νά 'μαι ό «έκπρόσωπος» της, πέρα έπίσης από τό γεγονός, που τό άγνοούν μόνο οι άδαιεις, πώς ή Κ.Δ. δέν είχε ποτέ ιδεολογία, γιατί τίς πολέμησε όλες, μαζί κι εκείνην του ένοπλου άγώνα, πρέπει ακόμα νά σημειώσουμε τουλάχιστο δυό πράγματα: πρώτα-πρώτα πώς θά 'ταν λιγότερο άτελέσφορο οι δικαστικοί νά μορφώνονται προτού νά κατηγορούν, κι έπειτα πώς είναι πολύ πιό εύκολο νά γίνουν έμφανεϊς «οί στενές σχέσεις» ανάμεσα στην άστυνομική ιδεολογία του παραπάνω εισαγγελέα και σ' εκείνη των Κόκκινων Ταξιαρχιών, παρά ανάμεσα σ' αυτήν τήν τελευταία και στην καταστασιακή θεωρία. Και τίποτα στον κόσμο δέν είναι πιό ριζικά αντίθετο μέ αυτά που έγραφα έγώ για τίς Κ.Τ. από τά παραμύθια που μάς λένε οι ίδιες για λογαριασμό τους, μέ τήν ύποσθριξη όλου του άστικού και γραφειοκρατικού τύπου. Τέλος, σημειώνω, για νά μήν άπλωθώ πολύ σε μιάν ύπερβολικά άνετη έπιχειρηματολογία, πώς είναι εύκολο νά προμηθευτεί κανείς τά δημοσιεύματα της Κ.Δ. στην Ίταλία και πώς πολλοί είναι εκείνοι που τά γνωρίζουν, αντίθετα μέ τή φωνή τούτου ή εκείνου του φυλακισμένου Αυτόνομου: κι ό καθένας μπορεί νά διαπιστώσει πώς σε καμιά περι-

3. Έξέταση μετά θάνατον (Σ.τ.μ.)

πτωση δέν «υπάρχουν στενές σχέσεις» ανάμεσα σ' αυτά τὰ γραφτά καί στά ἔγγραφα τῶν σκιωδῶν Κ.Τ., ὅπως ἀντίθετα ἰσχυρίζεται ὁ ἀναιδής εἰσαγγελέας.

Τόν ἴδιο καιρό πού οἱ ἀρχές ἀσκοῦσαν αὐτή τήν ἀδέξια καί γεμάτη ὑπουλα χτυπήματα δίωξη – χτυπήματα πού ὅμως εἶχαν τό προνόμιο νά εἶναι δημόσια κι ἐπίσημα, ὅπως ἀκριβῶς καί οἱ ἀνακρίσεις, οἱ κατ' οἶκον ἔρευνες, οἱ παρακολουθήσεις ἀτόμων καί τηλεφωνικῶν συνδιαλέξεων – καί παράλληλα μ' αὐτήν, δροῦσαν στό σκοτάδι, μέ λιγότερους ἐνδοιασμούς, ἀλλά χωρίς μεγαλύτερη ἐπιτυχία, σκοτεινά καί ποταπά πρόσωπα, πού ὅμως ἀναγνωρίζονταν εὐκόλα ἀπό τήν ἀστυνομική συμπεριφορά τους, μέ σκοπό νά μέ προκαλέσουν ἢ νά μέ φοβίσουν. Ἄφου δέν εἶμαι διανοούμενος καί οὔτε καί πρέπει νά ζήσω ἀπό αὐτά πού γράφω, δέν εἶχα ποτέ οὔτε καί τήν ἀξίωση νά πετύχω καμιά καλύτερη δημόσια ἀναγνώριση ἀπό τήν παραπάνω γι' αὐτά πού ἐκδίωδ ὁ ἴδιος καί μέ προσωπική μου εὐθύνη καί κίνδυνο, σέ μιὰ χώρα ὅπου κανεῖς πιά δέν τολμάει νά μπεῖ στόν κίνδυνο νά πει στόν κόσμο ὅσα δέν θέλουν ν' ἀκούσει ὁ κόσμος – δηλαδή τήν ἀπλή ἀλήθεια γιά τήν τρομοκρατία καί γιά ὅλα τ' ἄλλα.

Πρός χρήση τοῦ ξένου ἀναγνώστη, καί γιά νά διαφημίσουμε τήν Ἰταλία ὅπως τῆς ἀξίζει, προσθέτω ἀκόμη πῶς ἡ ἰταλική ἀστυνομία συνέλαβε στά σύνορα μερικούς ξένους ταξιδιώτες, τούς ὀδήγησε μέ τή βία σέ μιὰ μεγάλη πόλη καί τούς ἀνέκρινε γιά πολλή ὥρα, μόνο καί μόνο ἐπειδὴ εἶχαν πάνω τους ἕνα ἀντίτυπο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου· ὅτι ἡ δικαστική ἀρχή διέταξε ἐπίσης ἔρευνα ἐναντίον ὧσων τό διένειμαν· καί τέλος πῶς ἡ DIGOS, χωρίς καν ἔνταλμα κατάσχεσης, κατακράτησε αὐθαίρετα τὰ λίγα ἀντίτυπα πού μπόρεσε νά βρεῖ.

Ἄπό κείνη τή στιγμή δέν ὑπάρχει πιά καμιά ἀμφιβολία, ἂν ὑποθέσουμε πῶς κάποτε ὑπῆρχε: εἶπα τήν ἀλήθεια. Καί ἀπό τό κακό πού μοῦ θέλουν καταλαβαίνω πῶς τό ἔργο μου εἶναι καλό, μιά καί δέ θά 'χα βέβαια προκαλέσει τέτοιο μίσος, ἂν δέν μέ εἶχε ἀκούσει κανεῖς. Πρα-

γματικά, ἀπό τὰ πολλά πρόσωπα πού διάβασαν ὅσα ἔγραψα, καί πού ἦταν κάθε ἡλικίας, κοινωνικῆς θέσης καί γνώμης, πολλοί συμφώνησαν, λίγοι ἀμφέβαλαν καί κανένας δέν μέ ἀνασκέυασε.

Ἄπό τότε πού κυκλοφόρησε ἡ πρώτη ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, συνέβηκαν πολλά γεγονότα, πού ὄχι μόνο δέν ἐπιβάλλουν τήν παραμικρή τροποποίηση τῆς ἐπιχειρηματολογίας καί τῶν συμπερασμάτων μου, παρά τὰ ἐπιβεβαιώνουν κίολας τόσο στίς λεπτομέρειες ὅσο καί στό σύνολο. Παρακολουθήσαμε τήν ἐξόστωση τοῦ Ἀλεξαντρίνι, ἐνός δικαστικοῦ πού εἶχε γίνει ἐνοχλητικός γιατί στήν ἀρχή εἶχε ἀνασκευάσει τή φτιαχτή δίκη γιά τήν πλατεία Φοντάνα, κι ἔπειτα γιατί λίγες ὥρες προτοῦ σκοτωθεῖ (ἀπό ἀνατροπείες κατά τήν ἐπίσημη ἔκδοχή), ἀνέκρινε ἕναν πρῶην ἀρχηγό τῆς S.I.D. γιά τίς ψευδεῖς μαρτυρίες πού αὐτός, καθώς καί ἀνώτατοι λειτουργοί σάν τόν Ἄντρεότι καί τό Ρουμόρ, εἶχαν δώσει στήν ἴδια ἐκείνη δίκη. Εἶδαμε κατόπιν πῶς ἕνας μαθητής τοῦ Μόρο, ὁ ἐντιμότατος⁴ Ματταρέλλα, πρόεδρος τῆς περιοχῆς Σικελίας, εἶχε τό ἴδιο τέλος μέ τό δάσκαλό του γιά τόν ἴδιο λόγο, τήν παραμονή τοῦ σχηματισμοῦ τῆς πρώτης περιφερειακῆς κυβέρνησης συμδιδασμοῦ Χριστιανοδημοκρατίας καί I.K.K. Εἶδαμε ἐπίσης καί σέ διάφορες περιπτώσεις πῶς καθάρισαν μέ μιὰ πιστολιά πολλούς ἀστυνομικούς, ὥστε νά περάσουν πάνω στόν ἀναθρασμό καί δίχως ἀντίσταση τούς lois scélérates⁵ πού ξεπερνῶν καί ἀχρηστεύουν τούς φασιστικούς νόμους, πού ἦταν ἀκόμη πολύ ἀνεχτικοί, ὅπως ἐπίσης καί τό δημοκρατικό Σύνταγμα. Μά ἡ πιό σημαντική ἀπ' ὅλες τίς καινοτομίες τοῦ τελευταίου χρόνου εἶναι ὅπωςδήποτε ἡ ἀκόλουθη: τό I.K.K. βλέποντας τίς προοπτικές του γιά δραστήρια καί ἄμεση συμμετοχή στήν ἔξουσία νά ἐξανεμίζονται μέ τό τέλος τοῦ Μόρο, ἀναδι-

4. Συμβατικός χαρακτηρισμός πού δίνεται στοῦς Ἰταλούς κοινοβουλευτικούς (Σ.τ.μ.)

5. Ἄχρειους νόμους (Σ.τ.μ.)

πλώθηκε, κάνοντας κύριο σύνθημά του τή δραστηρία συμμετοχή του στό θέαμα τής τρομοκρατίας και τής καταστολής της. Αύτή είναι προφανώς ή κύρια καινοτομία πού έχει γίνει από τόν καιρό τής πρώτης έκδοσης αυτού του διβλίου και αξίζει μερικά λόγια, γιατί αποδείχνει γι' άλλη μιά φορά πώς οί σταλινικοί όχι μόνο ξέρουν ότι τήν τρομοκρατία τή διευθύνει ή έξουσία, αλλά ξέρουν επίσης ότι όποιος σήμερα θέλει τήν έξουσία στην Ίταλία, πρέπει νά αποδείξει πώς ξέρει νά διευθύνει τήν τρομοκρατία – πράγμα πού είναι τόσο αλήθεια, ώστε ακόμα κι ένας σοσιαλιστής πρώην ύπουργός τό δήλωσε πρόσφατα σέ μιά συνέντευξη: «Στήν Ίταλία ή πολιτική άσκειται μέ μέσο τήν τρομοκρατία».

Ός τις 7 του Ἀπρίλη του 1979 τό Ι.Κ.Κ. είχε άρκεστεί νά άπευθύνει ήλίθιες έθιμοτυπικές εκκλήσεις εναντίον τής τρομοκρατίας, μέ τις όποιες ένστερνίζοταν τις επίσημες εκδοχές για τις άπόπειρες, άνοντας πώς τις πίστευε, και άποδείχνοντας έτσι στή Χριστιανοδημοκρατία τήν καλή του θέληση και σέ όλους τήν ένοχη συνείδησή του. Ἀπό κείνη τή μέρα και έπειτα όμως, οί σταλινικοί, χρησιμοποιώντας ως ένδιάμεσους δικούς τους δικαστικούς, άρχισαν νά άξιοποιούν τήν πενηντάχρονη πλατιά και πλούσια πείρα τους στην άνακάλυψη ψεύτικων ένόχων, στην σκηνοθεσία φτιαχτών δικών, στην παραγωγή ψευδομαρτύρων και προκατασκευασμένων άποδείξεων.

Έτσι, και άφού ό διπλός τους στόχος ήταν νά δείξουν τί αξίζουν στους Χριστιανοδημοκράτες και νά ξεφορτωθούν μιά περιορισμένη αλλά ένοχλητική πολιτική δύναμη πού ήταν στά άριστερά τους και τούς έβριζε, οί σταλινικοί βρήκαν στό πρόσωπο των Αύτόνομων τούς άποκλειστικούς ένόχους δέκα χρόνων γεμάτων δολοφονίες, σφαγές και τρομοκρατία. Δέν ύπάρχει έγκλημα πού νά διαπράχτηκε στή δεκαετία του '70 και νά μή βρήκε τόν ένοχό του στό πρόσωπο του τάδε ή του δείνα Αύτόνομου: άπ' τούς άνεξιχνίαστους φόνους ως τήν ύπόθεση Μόρο, από τις μέχρι σήμερα μυστηριώδεις άπαγωγές ως τις κλοπές έργων τέχνης και άλλων του ίπποδρόμου, όλα

λύθηκαν έξαφνα και ως διά μαγείας, κάθε έγκλημα βρήκε τόν ένοχό του και κάθε ένοχος βρήκε στή φυλακή τήν ανταμοιβή του. Για νά επιτευχθεί ένας τόσο άρμονικός διακανονισμός των δικών τής τελευταίας δεκαετίας δέν άρκοϋσε φυσικά ό *οϊστρος τής άρμονίας και τής σύλληψης*⁶ ένός άπλου σταλινικού δικαστικού: *όλακρη ή μυστική και ή δημόσια όργάνωση του κόμματος κινητοποιήθηκε μέ σκοπό νά άποδείξει πώς ή Αύτονομία ήταν ή ένοπλη πάλι· κι ό μόνος ήγέτης των Αύτόνομων πού είχε μείνει – άφραγε τυχαία; – έλεύθερος, ό άφελής Πίφανο, πιάστηκε γρήγορα στά πράσα μέ δυό ρωσικά όλμοδόλα πού άλλωστε ήταν εκτός χρήσεως και πού του τά 'χε προμηθέψει τό Λαϊκό Μέτωπο για τήν Ἀπελευθέρωση τής Παλαιστίνης, μιά σταλινική παλαιστινιακή όργάνωση μέ πασίγνωστες σχέσεις άμοιβαίας άναγνώρισης μέ τις ίταλικές μυστικές ύπηρεσίες, όπως έχει παραδεχτεί ό ίδιος ό στρατηγός Μιτσέλι. Έτσι, ενώ μέχρι τότε οί δεσμοί τής Αύτονομίας μέ τήν τρομοκρατία δέν είχαν άποδειχτεί, λίγες ώρες άργότερα ό πολύζηλος Πεκκιόλι⁷ ήταν μέ θέση νά δηλώσει περήφανα στό Κοινοδόλιο πώς, προστά σ' ένα τόσο εύγλωττο γεγονός, κανένας δέν είχε πιά τό δικαίωμα νά άμφιβάλλει πώς οί Αύτόνομοι άποτελοϋσαν τή στρατηγική διεύθυνση τής τρομοκρατίας, όπως ύποστήριξε κιόλας, αλλά δίχως άποδείξεις, ό σταλινικός δικαστικός Καλότζεγο. Οί καημένοι οί Αύτόνομοι, πού από τή μεριά τους δέ χαμπάρισαν ποτέ τίποτα ούτε από τήν τρομοκρατία ούτε από τήν επανάσταση, καταλήξαμε μ' αυτόν τόν τρόπο, λές και ήταν κανένα θήραμα πού τό κυνηγοϋσαν, στό ντορβά των σταλινικών και τής δικαστικής άρχής, χωρίς καν νά καταλάβουν πώς και γιατί. Ἄς έλπίσουμε τώρα πώς ή φυλακή θά τούς βοηθήσει περισσότερο νά μορφωθούν άπ'*

6. L' estro dell' armonia e dell' invenzione (Σ.τ.μ.)

7. Σταλινικός ήγέτης, επιτετραμμένος στά «ζητήματα του Κράτους», δηλαδή στην τρομοκρατία (Σ.τ. γάλλου μεταφραστή)

ό,τι παλιότερα ή έλευθερία.

Αυτές οι άξιοθαύμαστες μέθοδοι κατηγορίας των σταλινικών δέν έχουν καμιά πρωτοτυπία, ούτε στην εύρηματικότητα ούτε στην χοντροκοπία τους· αντίθετα θυμίζουν πάρα πολύ τις μεθόδους πού χρησιμοποιήσαν στις περιφημες δίκες της Μόσχας, στην δεκαετία του '30: ή μόνη διαφορά είναι πώς οι Αυτόνομοι πού πιάστηκαν δέν κηρύχτηκαν άκόμη ένοχοι για όλα τά εγκλήματα – και δέν πρέπει να κατηγορούμε τους σταλινικούς για τά ψεγάδια αυτής της δικαστικής διαδικασίας: δέν υπάρχει καμιά άμφιβολία πώς θά εξαφανίζονταν γρήγορα, άν οι σταλινικοί είχαν στά χέρια τους την άστυνομία, ώστε να χρησιμοποιήσουν τους άνακρίσεις τό δοκιμασμένο και άλάθητο σύστημά τους.

Γιά τις μυστικές ύπηρεσίες και για τους χριστιανοδημοκράτες άρχισιμμορίτες, πού γεύτηκαν αυτά τά τελευταία χρόνια τόσες δικαστικές ταπεινώσεις – όχι θέβαια εξαίτιας της τιμότητας των δικαστών, αλλά σαφώς από τή δικιά τους άνικανότητα – αυτές οι τόσο επιδέξια στημένες δίκες εναντίον των Αυτόνομων άνοιγουν άνέλπιστες προοπτικές και νέα πεδία δράσης: πράγματι, από τότε τό θεάμα της τρομοκρατίας έχει κάνει τεράστιες προόδους και ενώ μέχρι τότε τά δυσάρεστα δικαστικά επακόλουθα συγκρατούσαν κάπως τις μυστικές ύπηρεσίες και δέν παρατραβούσαν τό σκοινί, τώρα πού οι σταλινικοί δείχτηκαν επιδέξιοι και άνεπιφύλαχτοι σύμμαχοι, υπάρχει λόγος να πιστεύουμε πώς, όπως κι ό 'Οδυσσεάς, θά φτιάξουν

*φερουγες για να τρελοπετούνε,
παντοινά ξερθά τους προχωρώντας.⁹*

⁹Ενεργώντας έτσι, οι γραφειοκράτες του Ι.Κ.Κ. δέν

9. Πράγμα πού επιβεβαιώθηκε με την έκρηξη στο σιδηροδρομικό σταθμό της Μπολόνια τον Αύγουστο του '80. Στην κηδεία των θυμάτων ό Μπερλιγκουέρ άποδοκιμάστηκε όσο και οι

κάνουν τίποτα άλλο απ' αυτό πού είναι ίκανοί να κάνουν και άνικανοι να μην κάνουν, όταν βρίσκονται σε άποσταση βολής από την έξουσία: γνωρίζουν πολύ καλά πώς, τώρα όσο ποτέ άλλοτε, έχουν κάθε λόγο να είναι άνέντιμοι, γιατί έτούτη την περίοδο παίζεται τό ιστορικό τους έγχείρημα, όποτε είναι φυσικό να ρίχνουν στο παιχνίδι όλες τους τις δυνάμεις τή στιγμή πού παίζεται ή τύχη τους ολάκερη· έχουν εξάλλου έναν επιπρόσθετο λόγο να δείξουν, δίχως καθυστέρηση, όλη τους την ιστορική άνευτιμότητα: ότι δέν άγνοούν φυσικά πώς ή άστική τάξη τους κρατάει στην ύπηρεσία της για την άτιμία τους και όχι θέβαια για τις τόσο καλά κρυμμένες άρετές τους. Πιό συγκεκριμένα, οι σταλινικοί ξεרון καλά πώς πρέπει συνεχώς να έφευγίσκουν και να άνακαλύπτουν συνομοσίες εναντίον αυτής της άστικής δημοκρατίας, είτε για να κάνουν πώς την άγαπούν περισσότερο είτε για να δείχνουν στον κόσμο τί κινδύνους θά περνούσε χωρίς αυτούς.

Τό Ι.Κ.Κ. συμπεριφέρεται έτσι στην δημόσια ζωή του, αλλά και στην «ιδιωτική ζωή» του στο έργοστάσιο φέρεται με την ίδια άξιοκαταφρόνητη ποταλότητα, όταν υποδείχνει στα άφεντικά τους «τρομοκράτες» εργάτες πού πρέπει να άπολύσουν και να καταγγείλουν στην εργατική δικαιοσύνη, μόνο και μόνο επειδή δέ θέλουν να ύποταχτούν και άπουσιάζουν από τή δουλειά τους – δηλαδή μόνο και μόνο επειδή *άγωνίζονται*.

'Αντίθετα απ' ό,τι έλπίζει ό εύφηνης Μπερλιγκουέρ, τά άφεντικά και οι πιό ξύπνιοι άνθρωποι της Χριστιανοδημοκρατίας συμπεραίνουν εντελώς αντίστροφα πώς όσο πιό χρήσιμο είναι τό Ι.Κ.Κ. δίχως να βρίσκεται στην κυβέρνηση, τόσο πιό άσκοπο είναι να τό δεχτούν σ' αυτήν: έτσι ώστε, όλα αυτά πού κάνουν οι σταλινικοί για να

χριστιανοδημοκράτες ήγέτες παρ' όλο πού ή Μπολόνια είναι προπύργιο του Ι.Κ.Κ.

(Οι στίχοι εδώ – όπως και στο υπόλοιπο κείμενο – είναι από τή Θεία Κωμωδία του Δάντη σε μετάφραση του Νίκου Καζαντζάκη) (Σ.τ.μ.)

φτάσουν με κάθε τρόπο στην εξουσία, στην πραγματικότητα τούς κρατούν μακριά απ' αυτήν, ενώ τούς κάνουν να χάνουν αποπάνω και όσες έκλογικές συμπάθειες και αυταπάτες τούς είχαν απομείνει. Αυτό όμως είναι το δράμα των σταλινικών και δέ μας αφορά, τουλάχιστον όσο δεν έχουν γίνει τόσο κακοί, πού να ξεαναγουρίσουν στην άσκηση της αγαπημένης τους τέχνης, δηλαδή του πολιτικού εγκλήματος. Περιμένοντας, πρέπει ακόμη να σημειώσουμε, σχετικά με αυτό πού μας αφορά άμεσα, πώς ή άστική και ή σταλινική τρομοκρατία, πού έχουν τόν ίδιο σκοπό, έμφανίζονται σήμερα έτσι όπως ήταν πάντα και δίνουν στην εργατική τάξη μιá θαυμάσια εύκαιρία ν' αναγνωρίσει και νά πολεμήσει όλους τούς έχθρους της, γραφειοκράτες και άστους.

Ή δραστήρια δουλοπρέπεια με την όποία όλη ή άριστερή διανόηση στην άρχή ανέχτηκε και έπειτα ένστερνίστηκε τό επίσημο κατηγορητήριο για την τρομοκρατία και έναντίον των Αυτόνομων, θά μπορούσε νά φανεί πραγματικά έκπληκτική σέ όποιον άγνοει πώς έτσι φέροθηκε πάντα, κάθε φορά πού είχε την εύκαιρία νά φερθεί διαφορετικά. Δέχτηκαν στό άμέραιο και κατόπιν διέδωσαν την έκδοχή του Κράτους και των σταλινικών για τά γεγονότα, χωρίς τόν παραμικρό σεβασμό της ιστορικής αλήθειας ή της ύποτιθέμενης «άξιοπρέπειας του πνευματικού ανθρώπου». Είναι άλλωστε πασίγνωστο πώς οί Ίταλοί διανοούμενοι, πού ήταν στην πλειοψηφία τους φιλοσταλινικοί, είχαν έναν αναντικατάστατο ρόλο στή διάδοση όλων των ψεμάτων γύρω από τό σοσιαλισμό και την επανάσταση. Σήμερα πού δεν μπορούν πιά νά πούν ψέματα για τόν σοβιετικό ή τόν κινέζικο ή τόν κουβανέζικο «σοσιαλισμό», έχουν περιοριστεί στό νά διαδίνουν άσύστολα τά ψεμάτά τους σχετικά με την άστική δημοκρατία, πού για νά τή διασώσουν δέχονται εύχαρίστως κάθε θυσία, άκόμα και νά τή στερηθούν. Έτσι, πέρασε χωρίς διαμαρτυρίες και πρós τιμήν του φετίχ των δημοκρατικών έγγησεων τό κυβερνητικό διάταγμα για την κράτηση, για την αύξηση

των ποινών για τίς τρομοκρατικές πράξεις, καθώς και για την «κατοχή έγγραφων ανατρεπτικού περιεχομένου»¹⁰, ενώ οί καινούργιες ρυθμίσεις περί προφυλάκισης επιτρέπουν από δω και μπρός νά κρατούν στή φυλακή έναν κατηγορούμενο για δώδεκα χρόνια χωρίς καμιά δίκη. Στο έξής ή ίταλική δικαιοσύνη, πού ή αύλοδουλεία της δεν ήταν ποτέ κρατικό άπόρρητο και δεν χρειάζεται νά αποδειχτεί τώρα, δεν θά 'χει νά μπαίνει καν στόν κόπο νά αποδείξει την ένοχή του όποιοδήποτε για νά τόν καταδικάσει ντέ φάκτο σέ 12 χρόνια, και αυτό σάν πρώτη δόση: από δω και πέρα ή κατηγορία συμπίπτει με την καταδίκη και ό μύθος της δημοκρατικής νομιμότητας στην Ίταλία έληξε άκόμα και σά μύθος. Ή Ίταλία είναι μιá δημοκρατική πολιτεία πού βασίζεται στην έκμετάλλευση της εργασίας και στά lettres de cachet¹¹.

Σ' ένα άπόσπασμα της Φαινομενολογίας του Πνεύματος, πού ελάχιστοι διανοούμενοί μας τό γνωρίζουν και πού αναφέρεται στην τρομοκρατία των κυβερνήσεων, ό Χέγκελ λέει:

«Όστε ή κυβέρνηση δεν μπορεί παρά νά εμφανίζεται σά φατρία. Αυτό πού ονομάζουμε κυβέρνηση είναι άπλώς ή νικηφόρα φατρία και στό γεγονός άκριβώς ότι είναι φατρία βρίσκεται άμέσως ή αναγκαιότητα της παρακμής της: και, αντίστροφα, τό γεγονός ότι βρίσκεται στην κυβέρνηση την καθιστά φατρία και ένοχη... Τό νά είσαι ύποπτος παίρνει τή θέση του νά είσαι ένοχος, ή τουλάχιστον έχει την ίδια έννοια και τό ίδιο άποτέλεσμα».

Όταν ή αυθαιρεσία δέ φοβάται πιά νά φανεί τέτοια πού ήταν πάντα, όταν ή ένοχή ή ή άθωότητα δεν έχουν πιά καμιά σημασία, άφου ή καταδίκη γίνεται ή μόνη θε-

10. Αυτή τιμωρείται με 4 χρόνια φυλακή (Σ.τ.γ.μ.)

11. Σφραγισμένα γράμματα του βασιλιά πριν απ' τή γαλλική επανάσταση, πού περιείχαν διαταγές σύλληψης ή έξορίας δίχως δίκη. (Σ.τ.μ.) "Όλη αυτή ή φράση θυμίζει στους Ίταλούς τό πρώτο άρθρο του Συντάγματος τους: «Ή Ίταλία είναι μιá δημοκρατική πολιτεία πού βασίζεται στην εργασία». (Σ.τ.γ.μ.)

βαιότητα, τότε εκείνος πού πολεμάει τήν αυθαιρεσία δέν έχει πιά νά φοβηθῆι μήπως εἶναι ἔνοχος: μιά πού θά καταδικαστεῖ, τουλάχιστον ἄς καταδικαστεῖ γιά ἓνα ἔγκλημα πού νά τόν τιμáει. Δέν μπορούμε νά ἀφήνουμε ἄθῶα νά μᾶς κυβερνοῦν. Καί μέχρι νά καταστρέψουμε ὅλες τίς φυλακές, ἄς δώσουμε τοῦ ἐχθροῦ καλές ἀφορμές γιά νά τίς γεμίσει, ὄχι βέβαια πέφτοντας στήν καλοστημένη παγίδα τῆς τρομοκρατίας, παρά μᾶλλον πολεμώντας ἀνοιχτά καί μέ κάθε τρόπο ὅλους ὄσους τή χρησιμοποιοῦν καί τήν ἀσκοῦν σήμερα, τούς ὑπουργούς, τούς πολιτικούς, τά ἀφεντικά καί τούς ἀστυνομικούς.

Στήν ἐποχή μας ὁ διανοητικός ἰησουητισμός ὀνομάζει «δημοκρατία» τήν αυθαιρεσία, «ἐλευθερία» τήν ἐλευθερία νά λές ψέματα καί «μαρτυρία» τή συστηματική καί ὑποχρεωτική κατάδοση: «Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum et ne poenias quidem umquam satis coercitum, per praemia eliciebantur»¹², ἔλεγε ὁ Τάκιτος, πού ἀντίθετα ἀπό τούς διανοούμενους μας ὁμως, ὁμολογοῦσε πώς προτιμοῦσε τούς κινδύνους τῆς ἐλευθερίας ἀπό τήν ἡρεμία τῆς σκλαβιάς. Οἱ ἴδιοι αὐτοί διανοούμενοι, ἀφοῦ ἐξέτασαν τό ζήτημα τοῦ θάρρους ἀπ' ὅλες τίς μεριές, συμπέραναν περήφανα πώς σήμερα πρέπει κανεῖς νά ἔχει τό θάρρος νά εἶναι δειλός. Ὁ συλλογισμός πού εἶναι περισσότερο τῆς μόδας αὐτόν τόν καιρό εἶναι ἀπλός: ἂν ἀγαπάτε τή δημοκρατία, πρέπει νά τήν ὑπερασπιστεῖτε· γιά νά τήν ὑπερασπιστεῖτε πρέπει νά πολεμήσετε τούς ἐχθρούς τῆς δημοκρατίας: ὁ εὐγενής σκοπός ἀγιάζει ὅλα τά μέσα· καμιά δημοκρατία γιά τούς ἐχθρούς τῆς δημοκρατίας! Αὐτό πού οὐσιαστικά δέν ἦταν δημοκρατία, τώρα ἔπαψε ἐμφανῶς νά 'ναι δημοκρατία.

Καί ποιοί εἶναι δηλαδή αὐτοί οἱ ἐχθροί τῆς δημοκρα-

τίας; Ἐχθροί τῆς δημοκρατίας εἶναι ὅλοι ὄσοι ἀντικειμενικά τή βάζουν σέ κίνδυνο, ὑπερασπίζοντας ἰδέες πού εἶναι ἀσυμβίβαστες μ' αὐτήν, καί ἐπίσης ὅλοι ὄσοι, μέ τό νά μὴν ὑποστηρίζουν αὐτό τό Κράτος, ὑποστηρίζουν ἀντικειμενικά τούς ἐχθρούς του. Μέ μιά λέξη, ἐχθροί αὐτῆς τῆς δημοκρατίας εἶναι ὅλοι ὄσοι ἐφαρμόζουν τή δημοκρατία.

Ἄν, ἀντί γιά τό Μουσσολίνι, τό 1924 ὑπῆρχε αὐτή ἡ δημοκρατία, πού εἶναι τόσο εὐλικρινής καί τόσο πρόθυμη νά ὑποστηρίξει πώς εἶναι τό ἀντίθετο ἀπ' αὐτό πού εἶναι πραγματικά, μπορούμε νά 'μαστε βέβαιοι πώς θά 'χαν ὄρει τόν τρόπο νά κατηγορήσουν κάποιους ἀριστεριστές γιά τή δολοφονία τοῦ Ματτεόττι¹³, ὅπως ἔκαναν τώρα μέ τή δολοφονία τοῦ Μόρο. Καθώς ὁμως ὁ Μουσσολίνι εἶχε λιγότερο ἀνάγκη τά ψέματα ἀπ' ὅ,τι τό σημερινό Κράτος, δέν ἐνωθε καί τήν ἀνάγκη νά ἀπασχολεῖ διανοούμενους σάν τόν Λέο Βαλιάνι γιά νά μᾶς μιλοῦν γιά τά ἐγκλήματα τοῦ Κράτους μέ τόν ἴδιο θαυμασμό πού ἄλλοι θά μιλοῦσαν γιά τίς ἀρετές τοῦ Κάτωνα.

Ξέρω καλά πώς ἡ ἰταλική διανόηση ἔχει κάμποσους λόγους νά 'ναι φοβιτοῦρα καί ἀνέντιμη, γνωρίζω μάλιστα ἀπ' ἔξω τά ἐπιχειρήματα πού προβάλλει γιά νά δικαιολογηθεῖ, καί ποτέ δέ θά μοῦ περνοῦσε ἀπό τό νοῦ νά τῆς ἀρνηθῶ τήν ἐλευθερία νά 'ναι ἀξιοκαταφρόνητη. Ἐκεῖνο πού δρῶσκω ἐνοχλητικό, εἶναι ὅτι αὐτοί οἱ διανοούμενοι ἐπεμβαίνουν συνεχῶς γύρω ἀπό τήν τρομοκρατία στίς ἰφημερίδες καί τά περιοδικά, λές καί μιά σκοτεινή δύναμη τούς σπρώχνει νά δίνουν ἀποδείξεις γιά τή βλακώδη ποταπότητά τους, καί σά νά 'χε μείνει κάποιος πού νά πρέπει νά τόν πείσουν γι' αὐτήν, τήν στιγμή πού ἔχουν κά θε συμφέρον νά τήν περιορίζουν μέσα στά ἔργα τους, ὥστε νά μὴν τή μάθουν οὔτε οἱ μελλούμενες γενιές οὔτε οἱ συγkαιρινοί τους.

13. Σοσιαλιστής βουλευτής πού σκοτώθηκε ἀπό τούς φασίστες (Σ.τ.μ.)

12. «Ἔτσι τώρα προσελκύνουν μέ ἀνταμοιβές τούς καταδότες, φάρα πού φτιάχτηκε γιά τό δημόσιο χαλασμό καί πού οὔτε ἡ τιμωρία δέν τούς συγκρατεῖ ποτέ ἀρκετά». (Σ.τ.μ.)

Γιά παράδειγμα, κανείς απ' αυτούς τούς στοχαστές περί την τρομοκρατία δέ διατύπωσε μέχρι τώρα τόν πιό απλό συλλογισμό: αν, όπως λένε, οί σκιώδεις Κόκκινες Ταξιαρχίες ήταν μία αθόρμητη ένωση ανατροπέων, και αν, όπως ισχυρίζονται, ο Νέγκρι κι ο Πιπέρονο ήταν οί άρχηγοί τών Κ.Τ., γιατί στό καλό θά άφηναν αυτές οί πο-νηρές Κόκκινες Ταξιαρχίες νά φυλακίσουν τούς άρχηγούς τους, οί όποιοι ώστόσο δηλώνουν πώς δέν είναι τίποτα τέτοιο, χωρίς καν νά προσπαθήσουν νά τούς άθώωσουν, έστω και μόνο για νά τούς ξαναπάρουν κοντά τους; "Αν αντίθετα ο Νέγκρι κι ο Πιπέρονο δέν είναι οί άρχηγοί τών Κ.Τ. και δέν είναι καν μέλη τους, αυτοί οί ύποθετικοί ανατροπείς τών Κ.Τ. θά 'πρεπε άκόμη περισσότερο νά δηλώσουν δημόσια πώς πρόκειται για άθώους, και τούτο για τρεις τουλάχιστο λόγους: νά μήν αφήσουν νά τούς φορτώσουν ψεύτικους άρχηγούς χωρίς νά διαμαρτυρη-θούν, νά μήν κατηγορηθούν πώς κάνουν νά καταδικάζονται άθωοι στή θέση τους και τέλος γιατί, άφου τούς προ-φύλασσει ή παρανομία, θά μπορούσαν νά βγάλουν άθώους τούς σημερινούς κατηγορουμένους χωρίς κανένα κίνδυνο για τούς ίδιους.

'Αφου όμως τίποτα απ' αυτά δέ συνέβη, πρέπει νά συμπεράνουμε πώς οί άληθινοί άρχηγοί τών Κ.Τ. έχουν τό ίδιο συμφέρον μέ τό Κράτος: νά πιστεύει ο κόσμος πώς ο Νέγκρι και ο Πιπέρονο είναι οί άρχηγοί τους. Αύτή ή νέα σύγκλιση συμφερόντων άνάμεσα στό Κράτος και στίς Κ.Τ. δέν είναι ούτε τυχαία ούτε έξαιρετική και ξαφνιαζει μό-νο όσους ήλίθιους δέν αντιλαμβάνονται πώς οί Κόκκινες Ταξιαρχίες είναι τό Κράτος, δηλαδή ένα από τά πολλά ένοπλα παρακλάδια του.

Οί λίγοι αυτοί και άπλοί συλλογισμοί, που από μόνοι τους θά 'φταναν νά αποδείξουν πόσο χοντρό και εύθραυ-στο είναι τό γενικευμένο ψέμα γύρω από την τρομοκρα-τία, παραείναι τολμηροί για νά διατυπωθούν από τούς έλεύθερους στοχαστές μας - που είναι τόσο έλεύθεροι ώστε έχουν φτάσει στό σημείο νά μή σκέφτονται πιά. 'Αντί γι' αυτό, παραβγαίνουν ποιός θά βαυκαλιστεί περισ-

σότερο μέ ψευτομακιαβελλικές θεωρίες, όπως εκείνη που θά 'θελε ν' αποδείξει πως ή διάλυση του Ποτέρε 'Οπεράιο πριν από έξι-έφτά χρόνια ήταν μία διαβολική προσποίη-ση, που σκοπό είχε νά επιτρέψει στους άρχηγούς του και στα μέλη του νά επιδοθούν πιο άποτελεσματικά στον έν-οπλο άγώνα. Και αυτό επαναλαμβάνεται για μήνες, χωρίς νά αντιλαμβάνονται πως ή υπόθεση αυτή είναι παράλογη, άκριβώς για τούς λόγους που επικαλείται: αν τό Ποτέρε 'Οπεράιο ήταν πραγματικά κάλυμμα μιας τρομοκρατικής δραστηριότητας, γιατί θά 'πρεπε οί άρχηγοί του νά στε-ρηθούν ένα τόσο πολύτιμο προκάλυμμα;

'Η άλήθεια είναι τελείως διαφορετική και, ως συν-ήθως, για νά τή θρει κανείς άρκει νά αναποδογυρίσει τό ξεδιάντροπο ψέμα μέ τό όποιο θά 'θελαν νά τή μασκαρέ-ψουν: φυσικά τό Ποτέρε 'Οπεράιο δέν έκανε πώς διαλύ-θηκε για νά επιδοθεί πιο άποτελεσματικά στην τρομοκρα-τία· ή διαβόητη S.I.D. όμως, πράγματι έκανε πώς διαλύ-θηκε, ώστε νά ξεχαστεί καλύτερα ή παλιά της τρομοκρα-τία και νά άσκήσει πιο άποτελεσματικά την τωρινή. 'Αλ-λοι έμμισθοι στοχαστές, από τόν Σκαλφάρι ως τόν Μπόκ-κα, έξαπατούν τό ίδιο μέ τούς συλλογισμούς τους: παρα-δέχονται πώς, όπως άπόδειξα, ή στρατηγική τών Κ.Τ. σκοπεύει άνάμεσα σε άλλα νά παρεμποδίσει τό I.K.K. νά φτάσει στην έξουσία, θεωρούν όμως πώς αυτό συμβαίνει όχι έξαιτίας της άποστροφής που προξενεί αυτό τό κόμμα σε όρισμένους τομείς της ιταλικής κεφαλαιοκρατίας και τών μυστικών ύπηρεσιών, αλλά έξαιτίας της άποστροφής που νιώθουν οί σοβιετικοί σταλινικοί για τούς 'Ιταλούς συναδέλφους τους. Οί προχειρολόγοι στοχαστές μας συμ-περαίνουν έπομένως πώς ή άπαγωγή του Μόρο έγινε μέ την ύποστήριξη της Κ.Γ.Β. και τών τσεχοσλοβακικών μυ-στικών ύπηρεσιών. Οί 'Ιταλοί κεφαλαιοκράτες, οί στρα-τιωτικοί και οί πράχτορες της SISDE της SISMI, του CESIS, της DIGOS και της UCIGOS¹⁴, καθώς και ο Κάρ-

14. 'Ονομασίες μερικών επίσημων μυστικών ύπηρεσιών της 'Ιταλίας. (Σ.τ.μ.)

τερ, θά 'ταν εὐτυχεῖς νά δοῦν τό Ι.Κ.Κ. στήν ἰταλική κυβέρνηση, δυστυχῶς ὅμως αὐτό δέν εἶναι δυνατό, γιατί οἱ Ρῶσοι καί ἡ Κ.Γ.Β. δέ θέλουν: τί γρουσουζιά! Πίσω ἀπό τήν ὑπόθεση Μόρο βρίσκεται ἡ Κ.Γ.Β· ποιός ὅμως βρίσκεται πίσω ἀπό τίς ἀρχιδιές τοῦ Μπόκκα καί τοῦ Σκαλφάρι; Εἶναι δυνατό νά 'φτασαν σέ τέτοια ὕψη μόνο μέ τίς δικές τους δυνάμεις;

“Ὅπως καί νά 'χει τό πράγμα, αὐτή ἡ περιεργή καί ἠλίθια θεωρία, πού ὁ Περτίνι διάστηκε κατόπι νά τήν ἐνστερνιστεῖ, χρησιμεύει καθαρά στό νά καθησυχάσει τήν ἐνοχλητική συνείδηση ὄλων ὅσων θέλουν νά μᾶς πείσουν πῶς, ἀφοῦ αὐτό τό Κράτος βρίσκεται σέ πόλεμο μέ τήν τρομοκρατία, δέ γίνεται νά τή διευθύνει κιόλας.

Ἄπό τήν πλευρά μου, σημειῶνω μέ θεμιτή ἱκανοποίηση πῶς τό βιβλίο μου, πού στήν ἀρχή ἀνάγκασε ὄλους ὅσους πληρώνονται γιά νά μιλοῦν, νά σωπάσουν, τοὺς ἀνάγκασε ἐπίσης κατόπι νά κενολογοῦν ὅπως λάχει, λέγοντας ἀτέλειωτες χοντράδες γιά νά ὑποστηρίξουν τό ἀντίθετο ἀπό τίς ἀλήθειες πού ἀρχίζουν μέ αὐτό τό βιβλίο νά κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα στή χώρα.

Ὅσοτόσο τή Ρωσία μποροῦμε νά τήν ἐπικαλεστοῦμε μέ μιὰ τελείως ἄλλη ἔννοια, δηλαδή ὅτι ἡ σημερινή Ἰταλία καί ἡ Ρωσία τοῦ Στάλιν εἶναι ἴσως τά μόνα Κράτη στόν κόσμο πού διατηρήθηκαν ἀποκλειστικά χάρη στή μυστική ἀστυνομία: στή Ρωσία ἀνακάλυπταν παντοῦ «ἀντεπαναστάτες», καί σάν τέτοιοι κατηγοροῦνταν κάθε ἀντιπολιτευόμενος· στήν Ἰταλία σήμερα ἀνακαλύπτουν παντοῦ «ἐπαναστάτες», καί κάθε ἐξωκοινοβουλευτικός, ἀκόμα καί ὁ πιό ντροπαλός, δικαιούται αὐτήν τήν κατηγορία. Σύμφωνα μέ τοὺς δικαστές καί τοὺς δημοσιογράφους, ὁ Νέγκρι, ὁ Πιλέρνο, ὁ Σκαλτσόνε καί οἱ ὑπόλοιποι εἶναι οἱ ἀρχηγοί τῆς ἰταλικῆς ἐπαναστάσεως, οἱ ἐγκέφαλοί της καί τά στρατηγικά της μυαλά. Τοὺς ὑπερασπίστηκα ἐδῶ ὡς ἀθώους, ἀλλά ποτέ δέ θά σκεφτόμουν νά τοὺς ὑπερασπιστώ ὡς ἐπαναστάτες, γιατί δέ εἶναι οὔτε ἐνοχοί ἀλλά οὔτε καί ἐπαναστάτες: στήν πραγματικότητα, ὅλοι

αὐτοί οἱ αὐτόνομοι ἡγέτες εἶναι ἀπλῶς ἀφελεῖς πολιτικοί· ἀλλά ἀκόμα καί σάν πολιτικοί εἶναι ἀπρόσεχτοι καί ἀποτυχημένοι – δέν ἀκούστηκε ποτέ ἐπαναστάτες νά πηγαίνουν νά τρῶνε μέ δικαστικούς, ὅπως ἔκανε ὁ Νέγκρι, ἢ νά δειπνοῦν συνομιλώντας μέ ἕναν πρῶην ὑπουργό τοῦ εἰδους τοῦ Μαντοῖνι, ὅπως ἔκανε ὁ Πιλέρνο – οὔτε ἐπαναστάτες εἶναι, γιά χίλιους δυό λόγους τόσο φανερούς, πού δέ χρειάζεται νά τοὺς θυμίσω. Ἡ ἰταλική ἐπανάσταση ἀκολουθεῖ ἕναν τελείως διαφορετικό δρόμο μέ τελείως διαφορετικές ιδέες καί εὐχαρίστως κάνει δίχως αὐτοὺς τοὺς ἡγέτες, αὐτοὺς τοὺς ἐγκέφαλους καί αὐτές τίς στρατηγικές, ὅπως δέν ἔχει ἀνάγκη ὄλους ὅσους δέν ἔχουν καταλάβει τίποτα ἀπό τήν τρομοκρατία, δηλαδή ἀπό τήν ἀντεπανάσταση.

Εἶναι γνωστό τό πάθος τοῦ πιό ἐλεύθερου λαοῦ, τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, γιά τό αἶνιγμα, πού τό θεωροῦσαν τό «Ἰδοῦ ἢ Ρόδος, ἰδοῦ καί τό πῆδημα» τῆς σοφίας. Ὁ σοφός πού θρῆσκοταν ἀντιμέτωπος μέ ἕνα αἶνιγμα ἔπρεπε νά μπορέσει νά τό λύσει, ἀλλιῶντικα πέθαινε: ἦταν ἕνας ἀγῶνας ὅπου ὅποιος δέ νικούσε, δέ μποροῦσε νά ζητήσῃ καμιάν ἐπιείκεια. Ἄν πιστέψουμε μιὰ παράδοση πού ἀναφέρει ὁ Ἡρόκλητος, καθώς καί ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ πιό σοφός Ἑλληνας, ὁ Ὀμηρος, πέθανε ἀπό ἀπελπισία γιατί δέν μπόρεσε νά λύσει ἕνα αἶνιγμα. Ὁποῖος δέ λύνει τό αἶνιγμα ξεγελιέται ἀπ' αὐτό· ὅποιος ξεγελιέται δέν εἶναι σοφός· ὅποιος δέν εἶναι σοφός πεθαίνει: γιατί ὁ σοφός εἶναι ἕνας πολεμιστής πού πρέπει ἢ νά ξέρει νά ἀμυνθεῖ ἢ νά ὑποκύβῃ, καθώς καί γιατί δίνει μόνος του τή μάχη πού θά πρέπει νά ἀποδείξῃ ποιός εἶναι.

Ἐνας ἐξέχων ἑλληνιστής παρατήρησε πῶς ἡ διατύπωση τοῦ αἰνίγματος «κλείνει μέσα της τή μακρινή κοιτίδα τῆς διαλεκτικῆς, πού προορίζεται νά ξετυλιχτεῖ δίχως διακοπή μέσα ἀπό τήν αἰνιγματική σφαῖρα – σύμφωνα μέ τή δομή τοῦ Ἀγῶνος καί σύμφωνα μέ τήν ἴδια τήν ὁρολογία». Ὁ ἴδιος ὁ Νίτσε εἶχε κιόλας πεί πῶς ἡ διαλεκτική «εἶναι μιὰ καινούργια μορφή τέχνης τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος».

Ἡ ἰταλική τρομοκρατία εἶναι τὸ τελευταῖο αἰνίγμα τῆς κοινωνίας τοῦ θεάματος καὶ μόνον ὁποῖος σκέφτεται διαλεκτικά μπορεῖ νὰ τὸ λύσει. Ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης διαλεκτικῆς, αὐτὸ τὸ αἰνίγμα ἐξακολουθεῖ νὰ ξεγελάει καὶ νὰ θεορῖζει ὅλα τὰ θύματα πού τὸ Κράτος αὐτὸ θυσιάζει ἀπλόχερα στοῦ θωμό του, μιά καὶ διατηρεῖται προσωρινά χάρις ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ ἄλυτο αἰνίγμα. Εἶναι λοιπὸν ἐπαρκές καὶ ἀναγκαῖο νὰ λυθεῖ τὸ αἰνίγμα, ὄχι μόνον γιὰ νὰ βάλουμε ἓνα τέλος στὴν τρομοκρατία ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ προκαλέσουμε τὴν *κατάρρευση τοῦ ἰταλικοῦ κράτους*. Μόνον ὁποῖος ἔχει συμφέρον θὰ λύσει *στὴν πράξη* αὐτὸ τὸ αἰνίγμα. Ποιὸς ὅμως ἔχει συμφέρον νὰ ξεδιαλύνει τὸ αἰνίγμα τῆς τρομοκρατίας; Κανεὶς φυσικά, *ἐχτός ἀπὸ τὸ προλεταριάτο*, μιά καὶ μόνον τὸ προλεταριάτο ἔχει τὴν ἀπαραίτητη χρεια, τὰ κίνητρα, τὴ δύναμη καὶ τὴν ἰκανότητα πού εἶναι ἀναγκαῖες γιὰ νὰ καταστρέψει τὸ Κράτος πού τὸ ξεγελάει καὶ τὸ ἐκμεταλλεύεται. Ὁ σκοπὸς πού εἶχαν ὅλες οἱ προβοκάτιες τῶν τελευταίων χρόνων καθὼς καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἐκστρατεία κατήχησης τῶν μαζῶν πού τίς ἀκολούθησε, ἦταν νὰ τηλεκατευθύνουν τὴ σκέψη τοῦ κόσμου, νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ σκέφτεται ὀρισμένα πράγματα: ὥστε τὸ Κράτος ἀπεύθυνε μὲ τὴν τρομοκρατία μιά θανάσιμη πρόκληση στοῦ προλεταριάτου καὶ στὴν εὐφυΐα του: οἱ Ἴταλοὶ ἐργάτες δὲν ἔχουν ἄλλη λύση ἀπὸ τὸ νὰ τὴν ἀποδεχτοῦν, καὶ νὰ ἀποδείξουν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο πὼς εἶναι διαλεκτικοί, ἢ ἄλλῶς νὰ δεχτοῦν παθητικά τὴν ἀναπότρεπτη ἦττα. Ὅλοι ὅσοι μιλοῦν σήμερα γιὰ κοινωνικὴ ἐπανάσταση δίχως νὰ καταγγέλλουν καὶ νὰ πολεμοῦν τὴν τρομοκρατικὴ ἀντεπανάσταση, ἔχουν στοῦ στόμα ἓνα πτώμα.

Ἐχοντας φτάσει στοῦ ἀποκορύφωμα τῆς ἀπάτης, τὸ Κράτος νιώθει πιὸ σίγουρο παρὰ ποτέ, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὸ γελιέται πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅσο νομίζει, γιατί καταφέρει νὰ κοροϊδεύει πολὺ λιγότερους ἀνθρώπους ἀπ' ὅσους ἐλπίζει, λιγότερους μάλιστα καὶ ἀπ' ὅσους χρειάζεται. Μά πιὸ συγκεκριμένα, αὐτὸ τὸ Κράτος, πού 'χει χάσει κάθε ὑπόληψη, γελιέται ὅταν πιστεύει πὼς τὸ πι-

στεύουν πάντα, μὲ ἄλλα λόγια ὅταν πιστεύει πὼς τὰ ψέματα πού διαδίδουν ὅλα τὰ ὄργανα πληροφόρησης γιὰ τὴν τρομοκρατία ἀρκοῦν γιὰ νὰ διαφθεῖρουν ὅλο τὸν πληθυσμὸ, μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἀκούσει τίποτ' ἄλλο. Τὸ προλεταριάτο πού, ὅπως ξέρουμε, δὲν ἔχει κανένα μέσο γιὰ νὰ ἐκφραστεῖ ἐλεύθερα, δὲν μπορεῖ ἐπομένως νὰ ἐκφράσει οὔτε καν τὴ δικιολογημένη του ἔλλειψη πίστης ὡς πρὸς τὴν κωμικοτραγικὴ φάρσα τῆς τρομοκρατίας, ἐχτός ἂν κλείσει γιὰ πάντα τὸ στόμα τῶν συκοφαντῶν πού μιλοῦν γι' αὐτὴν μὲ τὸν τρόπο πού ξέρουμε, καθὼς καὶ τῶν ἐντολέων τους, πού εἶναι οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς ἐντολοδότες τῆς τρομοκρατίας καὶ τοὺς καρπωτῆς τῆς ἐκμετάλλευσης.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, ποτέ ἄλλοτε, οὔτε καν σὲ περίοδο πολέμου, δὲν εἶχε τὸ ἰταλικὸ Κράτος τὴν ἀξίωση νὰ διαφθεῖρει τόσα πολλὰ μυαλά μὲ τόσο λίγα ἔξοδα, προσφεύγοντας στὴ συστηματικὴ πλύση ἐγκεφάλου.

Στὴ σημερινὴ Ἴταλία, ὅτιδήποτε εἶναι ἐκδηλὰ ψεύτικο, καὶ μόνον αὐτὸ, θρῖσκει μιά θέση, πουλιέται, ἀγοράζεται καὶ εἶναι πηγὴ κερδῶν: ἡ σκηνοθεσία καὶ ἡ ἐξάπλωση τῆς τρομοκρατικῆς ἐπιδημίας εἶναι μιά κολοσσιαία καὶ κερδοφόρα ἐπιχείρηση πού ἐξασφαλίζει ἀπασχόληση σὲ δεκάδες χιλιάδες δημοσιογράφους, μπάτσους, μυστικούς, πράχτορες, δικαστικούς, κοινωνιολόγους καὶ εἰδικούς κάθε φεράματος. «Μόνον ἡ ἀλήθεια δὲν ἔχει πελάτες», ὅπως εἶπε ὁ Μοντεσκιέ σὲ λιγότερο ψεύτικους καιροὺς· καὶ αὐτὸ γιατί δὲν τοὺς ἔχει ἀνάγκη.

Ἐλπίζω αὐτὸς ὁ πρόλογος νὰ βοηθήσει τὸν ξένο ἀναγνώστη νὰ καταλάβει ποιές εἶναι οἱ δυνάμεις, τὰ συμφέροντα καὶ οἱ φόβοι πού μέσα σὲ δέκα μόλις χρόνια ἔχουν κάνει τὴν Ἴταλία τὴ *χώρα τοῦ ψέματος καὶ τοῦ αἰνίγματος*¹⁵ – γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ πάλι τὸν τίτλο τοῦ περίφημου βιβλίου τοῦ Τοῦλιγκα γιὰ τὴ Ρωσία τοῦ

15. Ἴταλικὸς τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Ἄντι Τοῦλιγκα «Δέκα χρόνια στὴ χώρα τοῦ ἀποστομωτικοῦ ψέματος» (Σ.τ.μ.)

Στάλιν. Σ' αυτή τή χειρόνησο – λίκνο τῆς σύγχρονης κεφαλαιοκρατίας, ἔδρα τῶν Παπῶν, κέντρο τοῦ χριστιανισμοῦ καί τοῦ εὐρωσταλινισμοῦ, προνομιούχο χώρο τοῦ ἀντεπαναστατικοῦ πειραματισμοῦ, ἀπό τήν Ἀντιμεταρρύθμιση ὡς τίς σημερινές ἐπιχειρήσεις τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν καί τῶν σταλινικῶν, περνώντας ἀπό τό φασισμό – πού τά ἀπομεινάκια τοῦ παλιοῦ τῆς μεγαλείου προσελκύουν τόσους ξένους ἐπισκέπτες, συγκλίνουν σήμερα τά βρωμερά ἀπόβλητα τῆς ἀποσύνθεσης ὄλων τῶν πραγμάτων πού ἔχουν σημαδέψει αὐτή τή χιλιετία, καί ὀλάκερος ὁ πληθυσμός δηλητηριάζεται ἀπό τά βρωμερά μιάσματα τοῦ χριστιανισμοῦ, τῆς κεφαλαιοκρατίας καί τοῦ σταλινισμοῦ, πού ἔχουν φτάσει στό ἔσχατο στάδιο τῆς τοξικότητάς τους, πού ἀλληλοὑποστηρίζονται γιά λίγο ἀκόμα μπροστά στό ἀπειλητικό πλησίασμα τῆς πιό μοντέρνας ἀπ' ὄλες τίς ἐπαναστάσεις, πού ἔχουν δώσει ὄλοι ραντεβοῦ ἐδῶ γιά νά θάλουν μπρός τήν πιό ἀνελέγη καί ἀπελπισμένη καταστολή ἀπ' ὄλες καί πού τσακώνονται ὄλοι τους γιά νά βροῦν ποιό εἶναι τό πιό ἀποτελεσματικό σύστημα γιά νά καταδικάσουν τήν ἱστορία, πού τούς ἔχει καταδικάσει.

Ἄσποιοι ὄμως καί νά 'ναι οἱ περιπέτειες πού μᾶς περιμένουν, ἡ μόνη βεβαιότητα εἶναι πῶς τά γεγονότα θά ἀναγκάσουν τό ἰταλικό προλεταριάτο νά ἐνστερνωθεῖ τή γήση τοῦ Λεύκιου Ἰούνιου Βρούτου:

Juro nec illos nec alium quemquam
regnare Romae passurum!¹⁶

ΤΖΑΝΦΡΑΝΚΟ ΣΑΝΓΚΟΥΙΝΕΤΤΙ.

Γενάρης 1980

16. Ὁρκίζομαι πῶς ποτέ δέ θ' ἀφήσω νά κυβερνήσουν τή Ρώμη οὔτε αὐτοί, οὔτε κανέναν ἄλλον. (Λίβιος)

“Οποιος φοβάται τις ιδέες, σήμερα, φοβάται λίγα βιβλία: κάθε βδομάδα ή αγορά προσφέρει μάν άπειρία βιβλίων και ούτε μάν ιδέα, ενώ ο κόσμος ψάχνει πιά τις δικές του ιδέες έξω από τήν αγορά και τά βιβλιοπωλεία. Καί, όπως στό Ίράν, έτσι και στήν Ίταλία, ο κόσμος βρísκει στό δρόμο αυτό πού ψάχνει.

“Όλα μάς οδηγούν στό νά πιστέψουμε πώς, αν στή χώρα μας ή γραφή σκέψη δέν είναι ακόμα απαγορευμένη, αυτό οφείλεται λιγότερο στό φιλελεύθερο των νομοθετών και περισσότερο στό ότι δέν υπάρχει κίνδυνος νά διαβάσουμε κάτι πού νά ‘χει νεύρο· έτσι ώστε οποιος θέλει νά διαβάσει ένα βιβλίο πού ν’ αξίζει τόν κόπο, *πρέπει νά τό γράψει ο ίδιος*, αφού αυτός ο τομέας τής κοινωνικής παραγωγής υπόκειται όσο και όλοι οί άλλοι στήν τρέχουσα νόθευση και ρύπανση. Οί ίδιοι εκείνοι εκδότες πού σήμερα εκδίδουν *άπ’ όλα*, αποφεύγουν επιμελώς στήν πραγματικότητα νά εκδίδουν τά πάντα: και βλέποντας τί εκδίδουν, μπορούμε νά ‘μαστε βέβαιοι πώς τά πιό ενδιαφέροντα πράγματα βρίσκονται ανάμεσα σ’ αυτά πού δέν τολμούν νά εκδώσουν. Θέλω έδώ νά δώσω μάν απλή απόδειξη γι’ αυτό πού λέω, απόδειξη πού χωρίς αυτήν θά μπορούσε κανείς ακόμα και νά σκεφτεί πώς οί Ίταλοί εκδότες δέ δημοσιεύουν τίποτα ενδιαφέρον, επειδή δέν υπάρχουν ενδιαφέροντα κείμενα.

Μετά τήν επιτυχία του σκανδαλώδους λίδελου πού έγραψα μέ τό ψευδώνυμο Censor*, γιά δυό χρόνια διάφο-

* Πρβλ. Τσένσορ (Τζανφράνκο Σανγκουινέτι), *Φιλαλήθης αναφορά γύρω άπ’ τίς τελευταίες ευκαιρίες νά σωθεί ή κεφαλαιοκρατία στήν Ίταλία*, Μιλάνο, Ίούλης 1975. 2η, 3η και 4η έκδοση, Mursia, Όχτώβρης 1975. Πρβλ. επίσης, *Αποδείξεις τής άνυπαρξίας του Τσένσορ, δοσμένες άπ’ τό δημιουργό του*, Μιλάνο, Γενάρης 1976. (Στά ελληνικά στίς εκδόσεις ΑΚΜΩΝ, 1979)

ροι άστοί εκδότες μου γνωστοποιούσαν πώς είχαν όλη τήν καλή διάθεση νά παραβλέψουν τό ζήτημα του άνατρεπτικού περιεχομένου των γραφών μου, ώστε νά μή χάσουν τά κέρδη, πού κατά τή γνώμη τους θά τους απέφεραν οί δημοσιεύσεις μου. Έκει πού είχα βαλθει νά γράφω ένα άλλο βιβλίο, μέ τίτλο *Γιατρικό γιά Όλα*, ό εκδότης Μονταντόρι έσπευσε νά μου ύποβάλει ένα εκδοτικό συμβόλαιο σύμφωνα μέ τό όποιο, εκτός από τό περί ού ό λόγος βιβλίο, ό εκδότης θά 'χε γιά δέκα χρόνια τό μονοπώλιο των δημοσιευμάτων μου – πράγμα πού ήταν προφανώς μιά άξίωση πέρα από τίς δυνατότητές του, και γι' αυτό άρνήθηκα. Περιορίστηκε λοιπόν στό νά προπληρώσει τό παραπάνω βιβλίο, πού τό άγόραζε, σά νά λέμε, «μέ κλειστά τά μάτια».

Όταν όμως οί φιλόπονοι διευθυντές αυτού του όνομαστού Οίκου πήραν νά διαβάσουν τό όριστικό χειρόγραφο, κυριολεκτικά *τρομοκρατήθηκαν*, σά νά μήν είχε ακόμα φανεί κανένας πού

νά δείξει τί μπορεί γραφτά νά ειπωθεί

γι' αυτό τό Κράτος και γιά όλο του τό θέαμα. Οί άνατρεπτικές ιδέες θά πουλιόνταν όπωσδήποτε καλά, σύμφωνα μέ τους είδήμονες του marketing, και εν πάση περίπτωση καλύτερα από τήν άπουσία ιδεών, πού αυτοί οί κύριοι είναι ειδικευμένοι νά πουλάνε: αλλά σέ μιάν εποχή πού οί εργάτες δέν θέλουν πιά νά κάνουν τους εργάτες, δέν είναι ν' άπορεί κανείς πού οί εκδότες φοβούνται νά κάνουν τους εκδότες. Ταιριάζει λοιπόν εδώ νά πούμε πώς αυτοί οί άντρεϊοι managers τό βιβλίο μου τό άγόρασαν, όχι τόσο μέ κλειστά μάτια παρά a bischero sciolto¹, όπως λένε στη Φλωρεντία: γιατί όλοι έπρεπε και μπορούσαν νά φανταστούν πώς δέν θά 'χα γράψει ούτε έναν έπαινο αυτού του κόσμου, ούτε μιά μάταιη θρηνωδία. Έλπιζαν πώς

1. Παλιά φλωρεντινική έκφραση (κατά λέξη: μέ λυμένη τήν ούρά), πού σημαίνει: άπερίσκεπτα. (Σ.τ.γ.μ.)

θά μετατρέψουν τήν άνατροπή σέ μιά καλή οικονομική επιχείρηση, και αντί γι' αυτό έχασαν σ' αυτή τήν ιστορία ακόμα και τήν ασυλόγιστη επένδυσή τους σέ «παρακινδυνευμένο κεφάλαιο», πληρώνοντας γιά νά μήν άγοράσουν! Μέ αυτούς τους άνικανους, αλλά στό τέλος-τέλος διασκεδαστικούς διαχειριστές των εκδοτικών οίκων, μοιάζουν οί διαχειριστές όλης τής χρεωκοπημένης οικονομίας μας: κανένας δέ θά 'χει τό δικαίωμα νά εκπλαγεί, αν πολύ σύντομα αυτή καταστραφεί όλοκληρωτικά και όχι μόνο χάρη στους managers της.

Περιμένοντας νά τό κάνουμε και εδώ λίγο *Ίράν*, κι ακόμα καλύτερα, δημοσιεύω γιά τήν ώρα μόνο τήν άφιέρωση και τόν πρόλογο του *Γιατρικού γιά Όλα*, μαζί μέ τό κεφάλαιο πού αναφέρεται στην τρομοκρατία πού τό Κράτος άσκει άνενόχλητα, εδώ και μιά δεκαετία, ενάντιον του προλεταριάτου: όσο γιά τό ύπόλοιπο βιβλίο, μπορεί νά περιμένει. Όμως ή αλήθεια γιά τήν τρομοκρατία, πού εδώ παρακάτω και μόνο *εδώ* θά μπορέσετε νά διαβάσετε, αυτή ή αλήθεια δέν έχει εκδότες αλλά, όπως βλέπετε, δέν τους έχει και άνάγκη: αποκρούει περήφανα τήν παρανομία, όπου θά 'θελαν νά τή δούν νά περιορίζεται, και είναι ικανή νά εγκαινιάσει, γιά νά διαδοθεί, ένα ιταλικό *σαμζντάτ*².

Τώρα οί άμέτρητοι έχθροί της, του κέντρου, τής δεξιάς και τής άριστεράς, θά πρέπει νά πάρουν θέση και νά εκτεθούν σέ άνοιχτό πεδίο γιά νά τήν πολεμήσουν, γιατί όλα τους τά ψέματα δέν μπορούν πιά νά τήν κρύψουν. Κι ό,τι και νά συζητείται σήμερα, σέ δέκα ή είκοσι χρόνια ή και πιό νωρίς, όταν όλα θά 'χουν γίνει ξεκάθαρα γιά όλους, ό κόσμος θά θυμάται αυτό πού έγραψα εγώ γιά τήν τρομοκρατία και όχι βέβαια τους ποταμούς από μελάνι πού όλοι οί έξ επαγγέλματος ψευτες και οί ήλίθιοι σκορπάνε σήμερα γύρω από τό θέμα.

2. Όνομα πού δίνεται στον παρόνομο πολιτικό τύπο και φιλολογία τής Σοβιετικής Ένωσης. (Σ.τ.μ.)

Σ' ὅποιον φοβᾶται τήν ἀλήθεια, θέλω νά προσφέρω μερικές πού νά τίς φοβηθεῖ· καί σ' ὅποιον δέν τή φοβᾶται, ἕνα λόγο γιά ν' ἀποδείξω πώς ἡ τρομοκρατία τῆς ἀλήθειας εἶναι ἡ μόνη πού ὠφελεῖ τό προλεταριάτο.

ΤΖΑΝΦΡΑΝΚΟ ΣΑΝΓΚΟΥΙΝΕΤΤΙ

Μιλάνο, Μάρτης 1979

ΓΙΑΤΡΙΚΟ ΓΙΑ ΟΛΑ

*Διατριβές σχετικά με τις προσεχείς ευκαιρίες για το
γκρέμισμα της κεφαλαιοκρατίας στην Ίταλία*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

*Αφιέρωση στους κακούς εργάτες της Ίταλίας
καί όλων τών χωρών.*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

*ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ – Αντιρρήσεις πού θά διατυπωθούν
έναντίον αυτών τών Διατριβών και ή άνασκευή τους.*

*ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ – Σύντομος λόγος γύρω από τις πρόσφα-
τες προόδους πού έχουν κάνει οι έχθροί μας στην άπο-
σύνθεσή τους.*

*ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ – Οι ταραχές αρχίζουν με δυσκολία και
μέ εύκολία πληθαίνουν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ – Έξύδριση του Ένρικό Μπερλινγκουέρ.

*ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ – Άν είναι προτιμότερος ένας συμβιβα-
σμός χωρίς ιστορία ή μιá ιστορία χωρίς συμβιβασμούς.*

*ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ – Άν είναι καλύτερο νά δουλεύουμε
χωρίς νά ζούμε ή νά ζούμε χωρίς νά δουλεύουμε.*

*ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ – Λόγος προς τούς καλούς εργάτες τής
Ίταλίας.*

«Ξέρω πώς δέ θά γίνεις συνένοχος σ' ένα έγχείρημα πού, πάνω άπ' όλα, θά κατέστρεφε τή Χριστιανοδημοκρατία... Ή πρώτη παρατήρηση πού πρέπει νά γίνει, είναι πώς πρόκειται για κάτι πού επαναλαμβάνεται... Έχει συζητη-θει λιγότερο άπ' ό,τι τώρα, αλλά άρχεται ώστε νά ξέρω πώς γίναν τά πράγματα, κι έσύ πού ξέρεις τά πάντα είσαι όπωσδήποτε πληροφορημένος. Άλλά..., για ν' άπλωθει ήρεμία... μπορείς νά φωνάξεις άμέσως τόν Πεννακίνι πού τά ξέρει όλα (μέ λεπτομέρειες) καλύτερα από μένα... Έπειτα είναι ό Μισέλι και ... ό συνταγματάρχης Τζοβαν-νόνι, πού τόν έχτιμάει ό Κοσσίγκα ... Μετά από λίγο ή κοινή γνώμη καταλαβαίνει... Τό σημαντικό είναι νά πει-στέι ό Άντρεόττι ότι μέ τό ν' άκολουθει τό δρόμο τής επικράτησης, είναι πιθανό νά συγκροτηθεί ένα μέτωπο άσυμβίβαστων αντιπολιτευομένων».

Άλντο Μόρο, γράμμα στόν Φλαμίνιο Πίκκολι: γνωστο-ποιήθηκε μόλις τή 13η Σεπτέμβρη 1978.

«Ξέρω πώς είναι διάχυτη μιá άπαίτηση άπόλυτης αλή-θειας. Ξέρω όμως επίσης πώς πολλά πράγματα... χρειά-ζονται άυτοσυγκράτηση, σωπή... Καί τούτο, προς τό συμ-φέρον τών στόχων πού επιδιώκονται. Άκριβώς γι' αυτό άπ' τήν πρώτη μέρα πού έφτασα σ' αυτό τό ύπουργείο δέν έχω πάψει ν' άνακαλώ τούς πάντες στό καθήκον τής έχε-μύθειας, θά 'λεγα μάλιστα στή σωφροσύνη τής σωπής».

Βιρτζίνιο Ρονιδόνι, ύπουργός Έσωτερικών, 24 Αύγουστου 1978

«Κι όταν ή τύχη τά φέρνει έτοι πού νά μήν έχει πίστη σέ κανέναν ό λαός, όπως τυχαίνει μερικές φορές, επειδή γε-λάστηκε μέ άπάτη είτε από τά πράγματα είτε από τούς άνθρώπους, τότε όλα καταρρέουν άναγκαστικά».

Μακιαβέλλι, Διατριβές πάνω στην πρώτη Δεκάδα του Τι-του Λίβιου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η' – Τι είναι στην πραγματικότητα αυτή η δημοκρατία και γιατί δέ βρῖσκει παρά άνίκανους και άνέντιμους ύπερασπιστές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ' – Παρέκδραση σχετικά μέ τούς διανοομένους: σέ τί χρῆσιμεύουν, ποιόί εἶναι, πόσο άξίζουν, άν εἶναι θεμιτό νά τούς βρίζουμε και άν τουτο άρκει ή όχι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι' – Περί τής τρομοκρατίας και του Κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ' – Προλεγόμενα σέ κάθε μελλοντική ιδεολογία πού θά παρουσιαστεί ως επαναστατική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ' – Σύντομος αλλά άκαταμάχητος λόγος ενός επαναστάτη του 14ου αἰώνα, γύρω άπό τον τρόπο άποτροπής τής καταστολής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ' – Περί του σαμποτάζ ως μᾶς άπό τίς καλές τέχνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ' – Έλάχιστη συμβολή στην επεξεργασία νέων μορφών εγκληματικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ' – 'Η ούτοπία, ύψιστη φάση του θεάματος.

Γιατρικό για όλα ή, άλλως, άτρωτη συγκρότηση τής δημόσιας ευτυχίας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΑΘΥΒΡΙΖΟΜΕΝΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

ΑΦΙΕΡΩΣΗ ΣΤΟΥΣ ΚΑΚΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

«'Αναμφίβολα, δέν είναι άκόμα καιρός νά κάνομε τό καλό. Τό ιδιαίτερο καλό πού γίνεται είναι ένα καταπραϋντικό. Χρειάζεται νά περιμένουμε ένα γενικό κακό, άρκετά μεγάλο, ώστε ή κοινή γνώμη νά νιώσει τήν άνάγκη μέτρων πού νά κάνουν τό καλό. Αυτό πού γεννάει τό γενικό καλό είναι πάντα τρομερό ή μοιάζει παράξενο, όταν άρχίζει πολύ νωρίς».

Σαίν-Ζυστ, *Μεταθανάτια κείμενα*.

Στέλνω σέ σᾶς, κακοί εργάτες, αυτό τό λίβελο πού, κι άν δέν ανταποκρίνεται στίς ύποχρεώσεις πού έχω άνέναντί σας, ώστόσο εἶναι τό μεγαλύτερο δώρο πού μποροῦσα νά σᾶς στείλω μέσα άπό τούτους τούς καιρούς: γιατί εδῶ γύρεψα νά εκφράσω μέ τά λόγια τήν ἴδια εκείνη καθολική άνυποταξία, τή θορυβώδη και σωτήρια, πού μέ τίς πράξεις και τούς άγώνες σας έναντίον τής εργασίας έσεις εκφράζετε καλύτερα και μέ όλοένα μεγαλύτερη ριζοσπαστικότητα. Και, παρ' όλο πού δέν μπορεῖτε για τήν ώρα ούτε σεις ούτε άλλοι νά ελλίζετε περισσότερα άπό μένα, ούτε όμως και νά άρκεστεῖτε σέ λιγότερα, ώστόσο δέν θά πρέπει νά σᾶς κακοφανεῖ πού δέν σᾶς έδωσα παραπάνω άπό αυτό. Θά μπορεῖτε ἴσως νά μέ κριτικάρετε γιατί δέν θά 'χω καταφέρει νά περιγράψω εδῶ όλη τήν άθλιότητα αυτού, πού έναντίον του έσεις σήμερα ξεσηκώνεστε, πού εἶναι περίσσεια ή γιατί δέν θά 'χω καταφέρει νά πῶ όλο τον πλοῦτο τής εξέγερσής σας, πού δέν εἶναι λίγος· αλλά σ' αυτή τήν περίπτωση, δέν ξέρω ποιός άπό μᾶς πρέπει νά 'ναι λιγότερο ύποχρεωμένος στόν άλλον: εγώ σέ σᾶς, γιατί μέ ένθαρρύνετε νά γράψω κάτι πού δέ θά 'χα ποτέ γράψει για λογαριασμό μου, ή έσεις σέ μένα, γιατί, γράφοντάς το, δέν σᾶς ίκανοποίησα.

Δεχτείτε λοιπόν αυτό τό Γιατρικό γιά "Όλα, όπως παίρνει κανείς τά δώρα τών φίλων, λογαριάζοντας πάντα περισσότερο τήν προαίρεση του δωρητή παρά τήν αξία του δώρου. Καί ή πρόθεσή μου είναι, όπως και ή δική σας, νά δλάψω αυτόν τόν κόσμο πού σās δλάφτει, νά δγάλω ψεύτες αυτούς πού πληρώνονται γιά νά σās γελάνε και νά αφαιρέσω κάθε υπόληψη απ' όποιον έχει άκόμα. 'Όστόσο, άν και έδω θά επιτεθώ κατά μέτωπο εναντίον ανθρώπων πού σήμερα είναι ξακουστοί και πού γρήγορα θά θασφτούν από τή λήθη ή από τίς ίδιες τίς συνέπειες τών καταχρήσεών τους, παρ' όλα αυτά μ' ενδιαφέρει λιγότερο τό νά προσβάλω εκείνους και περισσότερο τό νά πλήξω, μέσα από αυτούς, όλους τούς θεσμούς αυτής της κοινωνίας, θεσμούς πού αυτοί αντιπροσωπεύουν τόσο καλά και πού υπερασπίζονται τόσο άσχημα, μέ τήν έλπίδα πώς και έτοιμοι μέ τή σειρά τους θά τούς υπερασπιστούν. 'Η μοναδική μου εύχή είναι ένα τέτοιο άνάγνωσμα νά σταθεί ικανό νά σπρώξει εκείνους πού συνεχίζουν νά δουλεύουν χωρίς νά διαμαρτύρονται, τούς καλούς εργάτες, ώστε νά γίνουν λιγότερο καλοί, και εκείνους, σάν κι έσās, πού κιάλας ξεσηκώνονται, τούς κακούς εργάτες, ώστε νά γίνουν πιο κακοί.

Τό νά γράφεις αυτά τά πράγματα εναντίον αυτού του κόσμου είναι πιο εύκολο από τό νά τά διαβάξεις και νά τά διαβάξεις πιο εύκολο από τό νά τά κάνεις· όσο γιά μένα, αυτά πού γράφω θά προτιμούσα νά τά διαβάξω κι αυτά πού διαβάξω θά προτιμούσα νά τά βλέπω και νά τά κάνω. Παρ' όλα αυτά θά θεωρούσα τόν έαντό μου έλάχιστα πρακτικό άν δέν χρησιμοποιούσα σήμερα τήν πένα γιά όρισμένους σκοπούς, λίγο καλύτερα απ' όσο άλλοι λένε πώς χρησιμοποιούν τά όπλα, και, θέλω νά πιστεύω, μέ τρόπο πιο όποτελεσματικό: γιατί οι πένες θά βάλουν έμπρός τά όπλα, και όχι τά όπλα τίς πένες, όπως θά 'θελαν τόσο οι ιδιοχτήτες αυτής της κοινωνίας, όσο και οι άφελείς τυφλοί όπαδοί του ένοπλου άγώνα, πού και σ' αυτό είναι πιο σύμφωνοι μεταξύ τους απ' όσο νομίζουν.

Άν έσεΐς, κακοί εργάτες, κρίνετε πώς αυτές οι Δια-

τριβές δέν είναι πολύ κατώτερες από τήν φιλόδοξη πρόθεση πού σās κινεί και πού κινεί κι έμένα, τότε δέ θά παραλείψω νά κάνω κάτι χειρότερο τήν επόμενη φορά, σπρωγμένος από αυτή τή φυσική επιθυμία πού ήταν πάντα μέσα μου, νά κάνω χωρίς κανένα σεβασμό ότιδήποτε πού νά μπορεί νά βλάψει τά άφεντικά του κόσμου μας, του χρόνου μας, της ζωής μας. Άν επιπλέον βρεΐτε σ' αυτές τίς σελίδες έστω και έναν επιπρόσθετο λόγο γιά νά έξαπολύσετε καινούργιες και πιο βίαιες επιθέσεις ενάντια σ' όλους όσους σās καταπιέζουν και σās εκμεταλλεύονται, γραφειοκράτες και άστους, και γιά νά ξεσκεπάσετε βίαια τούς φανακιστές πού έννοούν άκόμη νά μιλούν στ' όνομά σας και στή δική σας θέση, τότε τό Γιατρικό γιά "Όλα θά έχει ικανοποιήσει όλους μου τούς πόθους, και δέ θά 'χα τίποτα καλύτερο νά του εύχηθώ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Ἡ νίκη ἀνήκει σ' ἐκείνους πού θά μπορέσουν νά σπείρουν τήν ἀταξία χωρίς νά τήν ἀγαποῦν».

Γκύ Ντεμπόρ, *Καταστασιακή Διεθνής*, ἀρ. 1, 1958.

Ἡ ἔξυπνάδα εἶναι ἴσως τό πιό καλομοιρασμένο πράγμα στή χώρα μας: ὁ καθένας πιστεύει πώς εἶναι ἐφοδιασμένος μ' αὐτήν τόσο καλά πού, ἀκόμα κι ἐκείνοι πού συνήθως εἶναι πιό δύσκολο νά ἱκανοποιηθοῦν ὡς πρός ὅλα τ' ἄλλα, ὅπως αὐτοί πού μάς κυβερνοῦν, ἀκόμα κι ἐτοῦτοι δέν ἐπιθυμοῦν ποτέ περισσότερη ἀπό ὅσην ἔχουν. Κι ἐπειδή σ' αὐτό δέν εἶναι δυνατό νά σφάλουν ὄλοι, εἶναι νά ἀναρωτιέται κανεῖς πώς στό καλό, καί ἀπό ποιές μυστηριώδεις ἀναγκαιότητες ἢ συμφέροντα, αὐτή ἡ ἔξυπνάδα, πού εἶναι χτήμα τόσων, ἐμφανίζεται τόσο λίγο στή χώρα μας – καί ἀναμφίβολα ποτέ, οὔτε καί κατ' ἐξαίρεση, σ' αὐτούς πού, εἴτε ὄντας στήν ἐξουσία εἴτε θέλοντας τελικά νά τή φτάσουν, μάς τσαμπουνάνε συνεχῶς πώς ἂν αὐτοί εἶναι ἀνίκανοι φταίμε ἐμεῖς καί πώς, ἂν ἡ Ἰταλία πάει νά καταρρεύσει, δέν εἶναι δικό τους φταίξιμο.

Τό γεγονός εἶναι πώς αὐτή ἡ χώρα, πού αὐτονακηρῶνεται ἐλεύθερη καί δημοκρατική, στήν πραγματικότητα διευθύνεται ἀπό λίγες ἑκατοντάδες ἥρωικῶν ἠλιθίων, πού φοβοῦνται πολύ περισσότερο τίς συνέπειες τῆς ἔξυπνάδας ὅλων τῶν ἄλλων ἀπό τίς συνέπειες τῆς δικιᾶς τους βλακειᾶς, παρεμποδίζοντας ἐπομένως μέ ὅποιοδήποτε τρόπο τήν πρώτη, ὥστε νά ἔχουν ἐλεύθερο τό πεδίο γιά τή δεύτερη, τή στιγμή μάλιστα πού αὐτή τους ἡ βλακεία δέν κινδυνεύει κἀν ποτέ νά τιμωρηθεῖ δημόσια, στά σποραδικά ἐκλογικά μας πανηγύρια, ἐνώ στό μεταξύ αὐτοί τή χρησι-

μποιούν καθημερινά ανάλογα με τό κέφι τους. Σέ μία τέτοια κοινωνική καί πολιτική οργάνωση πού αὐτοί οί κύριοι τόσο ταιριαχτά ἔχουν πλάσει κατ' εἰκόνα τους, μού φαίνεται τελείως φυσιολογικό, κάθε φωνή πού παρεκκλίνει ἀπό τή δεσπόζουσα μετριότητα καί πού δέ συνθηκολογεῖ μαζί της, νά ὀδηγιέται φυσικά στή σιωπή, χάρη σέ ἕναν ἀριθμό σχεδόν αὐτόματων μηχανισμῶν πού ἴσως νά εἶναι τό μόνο πράγμα πού φέρνει ἀκόμα σχετικά ἀποτελέσματα, μέσα στή γενική ἀναποτελεσματικότητα.

“Ὅσο γιά μένα, ποτέ δέν ἰσχυρίστηκα πώς εἶμαι πιά τέλειος ἀπό κάποιον ἄλλο: ἀντίθετα, πολλές φορές εὐχήθηκα νά ἔχω τήν ἐξυπνάδα καί τή φαντασία τόσο ἔτοιμες καί ζωντανές ὅσο κι ἕνας ἄλλος. Ἄπλως εἶχα τήν τύχη νά πορευτώ, ἀπό τά γιάτα μου κιάλας, σέ ἕνα δρόμο, ὅπου συνάντησα μερικές ἀπό τίς καλύτερες διάνοιες πού ἔχουν γεννήσει αὐτοί οἱ καιροί, ἀθελά τους, καί δέν φοβᾶμαι νά παραδεχῶ πώς αὐτό μου ἔχει κιάλας ἐπιτρέψει νά βλέπω αὐτό τόν κόσμο, δηλαδή τούς ἰδιοχτήτες του, ὄχι ἀκριβῶς ὅσο ἐπιθυμοῦσα, ἀλλά ὅπως ὅποτε πολύ περισσότερο ἀπ' ὅσο θά μου ἐπέτρεπαν νά ἐλπίζω οἱ περιορισμένες μου δυνάμεις ἀπό μόνες τους.

Δέ διογκῶνω φυσικά αὐτά τά πρῶτα ἀποτελέσματα, γιατί δέν ἀρκοῦμαι σ' αὐτά, ὅπως ἐπίσης ξέρω πώς κανεῖς δέν θά ἔναι τόσο ἀδικος ὥστε νά καταλογίσει σέ κάποιον ἢ σέ μερικούς τό φταιξιμο ἢ τήν τιμή ὅτι ἔριξε τήν ταξική μας κοινωνία σ' ἕνα πόλεμο, ὅπου οἱ πολύχρωμες δυνάμεις τῆς συντήρησης βρίσκονται πιά στήν ἄμυνα καί σέ μία κατάσταση ὄλο καί πιά ἐπισημῆ. Σέ τοῦτο, ἔχτος ἀπό τίς εὐνοϊκές ἱστορικές συνθήκες, ἔχει συμβάλει σέ πρῶτο πρόσωπο ἕνα ἀμέτρητο πλῆθος νεαρῶν προλεταρίων πού, ἂν καί δέν εἶναι γνωστοί μέ ὄνομα κι ἐπώνυμο, παραμένουν ὡστόσο οἱ κύριοι πρωταγωνιστές.

Μπορῶ ὡστόσο νά δηλώσω, χωρίς νά φοβᾶμαι μήπως βγῶ ψεύτης, ὅτι αὐτά τά δέκα τελευταῖα χρόνια οἱ ταξικοί ἀγῶνες μᾶς ἔχουν κιάλας ἐπιτρέψει νά μαζέψουμε τέτοιους καρπούς κι ἔχουν δείξει τόσο πολύ τήν ἀνικανό-

τητα καί τή δειλία τῶν ἐχθρῶν μας, ἀστῶν καί σταλινικών. ὥστε νά εἶμαστε ὑποχρεωμένοι νά βλέπουμε μέ ἄκρα ἱκανοποίηση τίς πρόσφατες προόδους τῆς ἀνατροπῆς ὅλης τῆς κυρίαρχης τάξης πραγμάτων· καί εὐλογοῦμε νά περιμένουμε ἀπό τό μέλλον ἐνθαρρύνσεις τέτοιες, πού, ἂν ὑπάρχει ἀκόμα σήμερα, ἀνάμεσα στίς ἀπασχολήσεις τῶν ἀνθρώπων, μία πού νά ἔναι σοβαρή καί νά ἔχει ἕνα σταθερό μέλλον, τολμῶ νά πιστεύω πώς αὐτή εἶναι ἡ ἴδια μέ ἐκεῖνη πού ἐγώ εἶχα διαλέξει, καί σέ μία ἐποχή πού ἦταν λιγότερο εὐνοϊκή ἀπό τή σημερινή γιά ὀρισμένες ἐπιλογές.

Τό νά δουλεύεις ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πετυχαίνοντας χειροπιαστά ἀποτελέσματα – χωρίς νά ἱκανοποιεῖσαι, μ' ἄλλα λόγια, μέ τήν πρώτη ἰδεολογική ἀνταμοιβή μᾶς ἀνήμερης «ἀντιπολίτευσης» – τοῦτο εἶναι ἔργο μεγάλου πνεύματος, πού ἔχει μερικά μειονεχτήματα. Ἄλλά τό νά δουλεύεις γι' αὐτό τόν κόσμο δέν εἶναι πολύ πιά εὐκόλο κι ὄλο καί πιά συχνά εἶναι, τόσο ἀντικειμενικά ὅσο κι ὑποκειμενικά, σχεδόν ἀδύνατο. Καί δέν ἔχω ἐδῶ στό μυαλό μου μονάχα τή νέα κατ' ἐπιλογή ἀνεργία στήν ὁποία ἡ χρεωκοπημένη κεφαλαιοκρατία μας ἔχει ρίξει μιάν ὀλόκληρη νεαρή γενιά προλεταρίων, δείχνοντας ἔτσι μιάν ἀπροσεξία καί μιάν ἀπροβλεψία, πού τίς συνέπειές τους δέν τίς ἔχει ἀκόμα μετρήσει ὄλες. Στήν πραγματικότητα, τό ζήτημα ξεπερνάει τόσο τά σύνορά μας ὅσο καί τά χοντροκομμένα λάθη τῶν πολιτικῶν καί τῶν οἰκονομολόγων μας. “Ὅλα τά λεγόμενα «σοβαρότητα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας» ἀπορρέουν ἀπό ἕνα ἀπλούστατο γεγονός: ὅτι ἔχει φτάσει, γιά τόν καθέναν καί γιά ὄλους, ὁ καιρός νά λυθοῦν ὄλα τά προβλήματα, καί νά λυθοῦν ἄμεσα, σέ πρῶτο πρόσωπο, ἐπομένως καί συλλογικά.

“Ὅτι αὐτό εἶναι πράγματι δυνατό, τό ἀποδείχνει ὁ τρόμος πού αὐτή ἡ προοπτική, ξερή καί ὠμή, μπορεῖ καί προκαλεῖ σ' ὄλα τά σημερινά ἀφεντικά τῆς ἀλλοτρίωσης, ὅπως καί στούς ὑπηρέτες τους, πολιτικούς καί συνδικαλιστές. “Ὅτι εἶναι πιά ἀναγκαῖο, κι ἐπιπλέον ἐπείγον, δέ

χρειάζεται αντίθετα καμιά ιδιαίτερη απόδειξη, γιατί η ταξική κοινωνία μας, πού ήταν κιόλας ουσιαστικά μη κατοικήσιμη, τώρα έχει γίνει *όφθαλμοφανώς* μη κατοικήσιμη: όποιος δέν τό καταλαβαίνει αυτό, πρέπει να παραιτηθεί από τό νά καταλάβει κι όλα τά ύπόλοιπα.

Πολιτικοί, οικονομολόγοι, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, σημειολόγοι, διανοούμενοι, ειδικοί τής κοινής γνώμης κι όλοι οί άλλοι ήλίθιοι πού χαιδεύονται σάν πουτάνες μέ τήν έξουσία, αναφέρονται συνεχώς σ' αυτά τά «σοβαρότατα προβλήματα», προσέχοντας ώστόσο καλά νά μήν τά *όνοματίσουν* πραγματικά: αυτό πού τούς τρέχουν τά σάλια και κουνάνε τήν ούρά από χαρά κάθε φορά πού τ' άφεντικό τούς ζητάει νά μυρίσουν ένα καινούργιο φαινόμενο, πού διαμέσου του εκδηλώνεται ή ίδια κρίση, αυτοί πού αγαπούν τόσο πολύ τούς όρισμούς και τς έτικέτες, νάτοι τώρα πού βρίσκουν χίλιες προφάσεις για νά μήν όνομάσουν ποτέ αυτό πού ή επιστήμη τους δέν μπορεί νά λύσει, αλλά πού *δέν θά 'θελαν νά λυθεί από άλλους*. Στήν πραγματικότητα, τό *επάγγελμά* τους *έγκεται* πιά κατ' ουσία στό νά *φανοῦν άπαραίτητοι* σ' αυτούς πού τούς δίνουν δουλειά και αυτή ακριβώς είναι ή κύρια άπασχόλησή τους, σέ μιάν έποχή πού τό προλεταριάτο σκέφτεται πώς ούτε αυτοί ούτε τά άφεντικά είναι άπαραίτητοι. Παρ' όλο πού ένα τέτοιο φαινόμενο μπορεί νά φαίνεται περίεργο, δέν μπορούμε βέβαια νά πούμε πώς αυτό είναι πού καθορίζει τό καινοφανές τής έποχής μας, μιά και άποτελεί άπλως μιά συνέπεια της και όχι τήν πιό ενδιαφέρουσα. Κι αν υπάρχει κάτι πού νά ξαφνιάζει σ' αυτό τό φαινόμενο τής γενικής κατατρόπωσης, είναι μονάχα ή έξοργιστική ύπόληψη πού συνεχίζουν ν' απολαμβάνουν παρόμοιοι ειδικοί στά μάτια εκείνων πού τούς χρησιμοποιούν άκόμα, περιμένοντας ποιός ξέρει τί. Σέ τοῦτο, όπως και σ' όλα τ' άλλα, αυτοί επιβεβαιώνουν τό παλιό ρητό: κατά κύρη, κατά δούλο (*tale il padrone, tale il servitore*).

Μέσα σ' ένα τέτοιο πλαίσιο άποσύνθεσης του παλιού

κόσμου, ή ψεύτικη συνείδηση πού βασιλεύει αυτή τή στιγμή, αλλά πού *πιά δέν κυβερνά*, κατηγορεί ξεδιάντροπα τή νεαρή προλεταριακή γενιά, πού έχει ριχτεί στήν επίθεση έναντίον τής κοινωνίας του θεάματος, πώς δέν είναι σέ θέση νά επιλύσει τά ζητήματα πού βρίσκονται στήν πηγή τής ανταρσίας της και στή ρίζα τής κρίσης, πού βολοδέρνει όλες τς ύπαρχτες έξουσίες. Τό αντίθετο άληθεύει: γιατί αυτό πού τής προσάπτουν στήν πραγματικότητα, είναι *ότι θέτει ζητήματα πού ή έξουσία δέν μπορεί νά λύσει*, από τή στιγμή πού εκείνο πού άμφισβητείται είναι ή ίδια ή έξουσία.

Και σέ τί συνίστανται αυτά τά περίφημα «προβλήματα», πού όλοι οί ύπόδουλοι στοχαστές τά κρατούν στήν άνωμμία ή τά πλαστοποιούν; Ποιά είναι, συγκεκριμένα; Η διαιρεμένη σέ τάξεις κοινωνία, ή δουλειά, ή ιδιοκτησία, οί ίδιες οί συνθήκες, μέσ τς όποιες είμαστε ύποχρεωμένοι νά παράγουμε και νά καταναλώνουμε, όπως επίσης τά φέματα τής άστικής «δημοκρατίας» και «έλευθερίας», όπως επίσης και τών γραφειοκρατών περι «κομμουνισμού» και «ισότητας», μέ μιά λέξη ή κοινωνία του θεάματος στό σύνολό της, βρίσκονται σέ μιά φάση όπου *πιά δέν λειτουργούν*, τήν ίδια στιγμή πού ή πραγματικότητά τους *τίθεται υπό συζήτηση σέ παγκόσμια κλίμακα*, και ύφίσταται τήν επίθεση μιάς άρνησης πού δέν είναι ούτε περιστασιακή ούτε μερική, αλλά σταθερή και όλική.

Όλο οί προλετάριοι έχουν διαπιστώσει πάνω στό πετσί τους πώς τό νά δουλεύεις γι' αυτό τόν κόσμο σημαίνει άπλως ν' ανταλλάξεις τή ζωή σου και τό χρόνο σου μ' έναν άθλιο μισθό, πού όμως έγγυάται είτε τήν επιβίωση είτε τή διαωινιζόμενη άνασφάλεια. Και ακριβώς, ή μισθωτή δουλειά σήμερα άμφισβητείται και τελικά άπορρίπτεται μέ χίλιους διαφορετικούς τρόπους και άφορμές. Ό Ίταλός *εργάτης*, και σ' αυτό πιό διαλεχτικός από τά άφεντικά του, ανακαλύπτει και πάλι μιάν άλήθεια πού ό γερο-Χέγκελ είχε διατυπώσει μέ άφέλεια χωρίς νά πολυζυγιάσει τς συνέπειές της ούτε και νά προβλέψει τήν έξ-

έλιξή της: «Δουλεύω σημαίνει: εκμηδενίζω τόν κόσμο ή τόν καταριέμαι».

Μέχρι τώρα οι εργάτες περιορίστηκαν στο να καταριώνταν αυτό τόν κόσμο· τό θέμα τώρα είναι να τόν εκμηδενίσουν.

«Μή δουλεύετε ποτέ!» έγραφαν οι τοίχοι του Παρισιού εδώ και δέκα χρόνια, στην επανάσταση του Μάη· και τό Φλεβάρη του 1977, τό ίδιο αυτό σύνθημα ξαναεμφανιζόταν στους τοίχους τής Ρώμης, έντονα ένισχυμένο από τό άπλό γεγονός ότι στο μεταξύ είχε μεταφραστεί στα πολωνικά από τούς εργάτες του Στέτιν, του Γκντάνσκ, του Ουρσους και του Ράντομ, τό 1970 και 76 κι επίσης στα πορτογαλικά από τούς εργάτες τής Λισαβώνας τό 1974.

Τό ξεπέραςμα τής οικονομίας είναι παντού στην ήμερήσια διάταξη και οι προλετάριοι, άρνούμενοι τή δουλειά, άποδειχουν ότι ξέρουν πολύ καλά πώς ή δουλειά είναι πιά κυρίως μιά πρόφαση για να τούς κρατούν συνεχώς υπό έλεγχο, αναγκάζοντας όλους τούς εργάτες να ασχολούνται πάντα με άλλα από τά αληθινά τους συμφέροντα: «Πρέπει να σήσουν από τή σημαία τους τήν συντηρητική άρχή: «Ίσος μισθός για ίση μέρα εργασίας» και να γράψουν τό επαναστατικό σύνθημα: «Κατάργηση τής μισθωτής δουλειάς!» (Μάρξ). Κατά τά άλλα, ακόμα και ό λόγος Κένυς αναγκάστηκε να παραδεχτεί, στα περίφημα Δοκίμια περί του νομίσματος, ότι «τό οικονομικό πρόβλημα δέν είναι, για όποιον έχει τό βλέμμα στραμμένο προς τό μέλλον, τό αίώνιο πρόβλημα του ανθρώπινου είδους» – και φάνηκε ως προς τούτο λιγότερο στενόμυαλος από τούς σημερινούς επιγόνους του και τούς εκτός έποχής ένθερμους ζηλωτές του. Τό θεμελιώδες γεγονός δέν είναι τό άν υπάρχουν, όπως υπάρχουν όντως σήμερα, όλα τά υλικά μέσα για τό χτίσιμο τής ελεύθερης ζωής μιάς κοινωνίας χωρίς τάξεις, παρά πολύ περισσότερο αυτό τό άλλο γεγονός, ότι «ή ανεπαρκής, παράλογη και βλαβερή χρησιμοποίηση αυτών των μέσων από μέρους τής ταξικής κοινωνίας, δέν μπορεί ούτε να διακοπεί ούτε να προχωρήσει

παραπέρα. Ποτέ δέν υπήρξε μιά τέτοια συγκυρία στην παγκόσμια ιστορία» (Ντεμπόρ).

Γνωρίζω διάφορους εργάτες που ασχολούνται με τήν πολιτική οικονομία πολύ πιο σοβαρά από τόν άτυχη Φράνκο Μοντιλιάνι και με πολύ μεγαλύτερη άποτελεσματικότητα απ' ό,τι ό άνίκανος Τζόρτζο Ναπολιτάνο¹, αλλά προς τήν αντίθετη προοπτική: τήν προοπτική τής καταστροφής τής. Βάζουν σε πράξη τίσ θεωρητικές τους ανακαλύψεις και ή κριτική που κάνουν στο οικονομικό σύστημα υπερβαίνει και άχρηστεύει εκείνην που νόμιζε πως έκανε ό Πιέρο Ζράφα και που είναι τόσο άδικα διάσημη. Και αντίστροφα, αρχίζουν να θεωρητικοποιούν τά πρώτα πραχτικά άποτελέσματα των άμεσων έμπειριών τους ως προς τό εύθραστο τής οικονομίας. Διαβάζουν τό pamphlet του Πώλ Λαφάργκ Τό δικαίωμα τής τεμπελιάς, που, παρ' όλο που γράφτηκε στα τέλη του περασμένου αιώνα και παρ' όλο που έχει τόσο άγνοηθεί από τούς άμαθείς οικονομολόγους μας, παραμένει όπωσδήποτε τό πιο σημαντικό και σύγχρονο έργο καθαρής κριτικής τής πολιτικής οικονομίας που έχει εμφανιστεί μετά τόν Μάρξ. 'Ο Λαφάργκ προβλέπει πολύ νωρίς και με ακόμα περισσότερη διαύγεια, τούς λόγους που θά οδηγούσαν τήν κεφαλαιοκρατία στον σύγχρονο καταναλωτισμό, όπως επίσης και τά βασικά χαρακτηριστικά αυτού που ονομάζει «έποχή τής φαλκίδευσης», που έμεις σήμερα έχουμε μπροστά στα μάτια μας· δείχνει τίσ αγιάτρευτες αντιφάσεις τής και, τέλος, αυτό που τίσ συνοψίζει και τίσ λύνει όλες: τήν άρνηση τής δουλειάς και τό ξεπέραςμα τής οικονομίας.

Οί εργάτες έχουν τελικά αναγκαστεί να αντίληφτούν πώς τά χρώματα με τά όποια καλλωπίζεται τό κυρίαρχο θέαμα για να καμουφλάρει τά τερατώδη χαρακτηριστικά του, είναι τά ίδια με τά θανάσιμα χρώματα που παρήγγε ή φάμπρικα του καρκίνου του Τσιρέι: μιά φάμπρικα που, όπως όλοι ξέρουμε, κατέστρεφε εργάτες με τόν ίδιο ρυθμό

1. Άρχηγός τής σταλινικής άκρας δεξιάς. (Σ.τ.γ.μ.)

πού παρήγε μογιές. Αὐτή ἢ φάμπρικα μπορεῖ δίκαια νά ὀριστεῖ ὡς ἡ θαυμαστή πεμπουσία κάθε ἄλλης φάμπρικας: ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι πῶς ὁ κύκλος καταστροφῆς τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων ἦταν λίγο πιό ταχύρρυθμος καί ριζικός ἐκεῖ ἀπ' ὅ,τι ἄλλου. Ἄλλὰ ὅλες οἱ φάμπρικες ἔχουν μιὰ θαθύτερη ὁμοιότητα μέ τή φάμπρικα τοῦ καρκίνου.

* * *

Ἡ κεφαλαιοκρατία πρέπει νά βασιλέψει ἢ νά ἐξαφανιστεῖ, ὅπως εἰπώθηκε γιά τό Λουδοβίκο τό ΙΣΤ'. Ἄλλὰ γιά νά βασιλέψει, πρέπει νά μπορεῖ ἀπό δῶ καί μπρός νά προβλέπει συνεχῶς, καί συνεχῶς ν' ἀποφεύγει, τό σημεῖο ρήξης τῆς ἀσταθοῦς ἰσορροπίας, πού ὑφίσταται ἀνάμεσα σ' ὅλα ὅσα πρέπει νά ἐπιβάλλει στόν καθέναν – παραίτηση, θυσίες, ἐξαναγκασμοί, ἀνία, ὀγλήσεις – καί σ' αὐτά πού ὁ καθένας μπορεῖ ἀντικειμενικά νά ὑπομείνει καί εἶναι ὑποκειμενικά διατεθειμένος ν' ἀνεχτεῖ. Ἀπό τήν ἄλλη, ἡ ἴδια ἢ ἀνάπτυξη τῆς κεφαλαιοκρατίας ἔχει σάν συνέπεια πῶς, ἐνῶ τό ποσοστό ἀνοχῆς *τείνει νά μειωθεῖ* τόσο γιά ἱστορικούς ὅσο καί γιά καθαρά βιολογικούς λόγους, *ἀντίθετα* ἡ ποσότητα ὄλων αὐτῶν πού ἐτοῦτος ὁ τύπος κοινωνίας πρέπει νά μᾶς ἐπιβάλλει, γιά τίς ἰδιαιτέρως ἀνάγκες τῆς ἐπιβίωσής του, *τείνει ν' αὐξηθεῖ* χωρίς μέτρο καί χωρίς κριτήρια – καί γιά νά τό πούμε ἔτσι, μέ μιὰ δικιά του κίνηση, ἀπόλυτα αὐτόνομη καί ἀνεξάρτητη ἀπό τίς πραγματικές ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων, μέχρι καί τίς πιό πρωταρχικές ἀνυποχώρητες ἀπαιτήσεις τους γιά ἐπιβίωση. Ἡ θεαματική-ἐμπορευματική κοινωνία, αὐτός ὁ τεράστιος *ἀκίνητος κινήτης*, πρέπει ἀπό δῶ καί μπρός ν' ἀναγκάζει τοὺς πάντες νά κινοῦνται γιά νά τήν ὑποστηρίξουν καί νά ὑπερασπιστοῦν τήν ἴδια τήν ἀντιστορική της ἀκίνησια. Ὅμως οἱ Ἡράκλειες στήλες τῆς ἀλλοτρίωσης, τό ὄριο πού κανεῖς δέν ἔπρεπε ποτέ νά διαβεῖ, δέ θρῖσκονται πιά μακριά στήν ἄκρη τοῦ κόσμου καί τῆς ἀνθρώπινης γνώσης, παρά εἶναι δίπλα στόν καθένα, ἐκεῖ πού θρῖσκει-

ται ὁ καθένας μας. Καί ὁ καθένας πρέπει νά 'ναι ἱκανός νά τίς περάσει, ἂν δέν θέλει «ν' ἀπαρηθεῖ τήν ἐμπειρία πίσω ἀπό τόν ἥλιο, τοῦ κόσμου δίχως ἀνθρώπους» – δηλαδή τήν ἐμπειρία τοῦ ἀρνητικοῦ ἐπί τό ἔργο, πού εἶναι κιόλας ἡ *πραχτική* ἀρνηση ὄλων τῶν περιορισμῶν πού ἐπιβάλλονται αὐθαίρετα στό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἀνθρωπότητας, στό προλεταριάτο πού εἶναι ἀναγκασμένο νά ζεῖ μέσα στήν ἀποχτήνωση, χωρίς ποτέ νά κάνει πραγματικότητα τίς δεξιότητές του, τίς ἀκρωτηριασμένες ἱκανότητές του, τοὺς μὴ ἀναγνωριζόμενους πόθους του.

Ὁ Καρτέσιος ἔλεγε πῶς «ἡ τρίτη ἀρχή μου ἦταν νά προσπαθῶ πάντα... ν' ἀλλάξω τίς ἐπιθυμίες μου, παρά τήν τάξη τοῦ κόσμου». Σήμερα πού οἱ καιροὶ ἔχουν ἀλλάξει, καί μαζί μ' αὐτοὺς καί οἱ ἀνθρωποὶ καθῶς καί οἱ ἐπιθυμίες καί οἱ βλέψεις τους, πρέπει ν' ἀφήσουμε κάθε ἀμφιβολία καί κάθε δισταγμό. Καί ἡ πρώτη μας ἀρχή θά 'ναι ἐπομένως ἡ ἀντίστροφη ἀπό κείνη τοῦ φιλοσόφου: *νά προσπαθοῦμε πάντα ν' ἀλλάξουμε τήν τάξη τοῦ κόσμου, παρά τίς ἐπιθυμίες μας*. Καί τό προλεταριάτο πρέπει νά κοιτάξει αὐτή τή φορά νά μὴν ἀποτύχει, παρά νά νικήσει, γιὰτί μόνο ὁ σφοδρὸς πόθος τῆς νίκης μπορεῖ νά ἐξασφαλίσει τή νίκη τῶν πιό ἀληθινῶν του λόθων, πού εἶναι καί οἱ πιό ἀνομολόγητοι.

Ὁλος ὁ προηγμένος βιομηχανικός κόσμος διαμορφώνεται πιά σά μιὰ σκοτεινὴ περιφέρεια δίχως σύνορα τῆς ὁποίας τό Τσιριέ, Σεβέξο καί περίχωρα εἶναι ταυτόχρονα τό *ἀντιστορικό κέντρο* καί ἡ *εἰκόνα* τοῦ δικοῦ της γίνεσθαι, στήν περίπτωση πού αὐτός ὁ κόσμος μένει ἀκόμα γιά λίγο καιρὸ κάτω ἀπὸ τίς ντιρεχτίβες ἐκείνων πού βαφτίζονται πολιτικοὶ καί οἰκονομικοὶ «ἀρμόδιοι». Καί ἡ σύγχρονη θεαματικὴ κεφαλαιοκρατία μπορεῖ κιόλας νά κοιταχτεῖ μέσα στίς γενικά λογοκρινόμενες εἰκόνες μέ τὰ παιδιὰ τέρατα πού γεννήθηκαν τελευταῖα στό Σεβέξο, σά νά κοιτάζεται μέσα σ' ἓνα μαγικὸ καθρέφτη πού τῆς δειχνεῖ τό δικό της προσεχές μέλλον.

Οἱ ἄστοί μας φιλόρθρωποι μποροῦν νά κλαίγονται

πού είναι έτσι τὰ πράγματα· ἀλλὰ σύντομα θά θρηνοῦν ἀκόμα περισσότερο πού δέ θά 'ναι ἔτσι: γιατί ἡ ποσότητα ὄλων αὐτῶν πού ἐτούτη ἡ κοινωνία μᾶς ἐπιβάλλει, ἔχει κίβλας ξεπεράσει τό κατώφλι πέρα ἀπό τό ὁποῖο κάθε ἐπίπονα κατασκευασμένη ἰσορροπία σπάει βίαια καί μόνο μέ τή βία μπορεῖ νά ἐγκαθιδρυθεῖ καί πάλι, ἀλλά *ὄλο καί πιό προορρινά*.

Σέ παρόμοιες συνθήκες, ὅπου ἡ ἀνάπτυξη τῆς ταξικῆς κοινωνίας σέ ὄλες τῆς τίς παραλλαγές, ἀστικῆς καί γραφειοκρατικῆς, ἀντιτίθεται ὄχι μόνο στά συμφέροντα τῆς μεγάλης πλειοψηφίας ἀλλ' ἀκόμα καί στίς πιό ἀπλές πρωταρχικῆς προϋποθέσεις καθαρῆς ἐπιβίωσης τοῦ εἶδους καί τῶν ἀτόμων καί στήν ἴδια τους τῆ θέληση, σέ παρόμοιες συνθήκες τό θέμα δέν εἶναι γιά τό προλεταριάτο νά καθυστερήσει καί, ἀκόμα λιγότερο, ν' ἀποφύγει ἕνα κοινωνικό πόλεμο πού ἔχει κίβλας ἀρχίσει· οὔτε εἶναι νά φθαρεῖ κατόπιν σέ μίαν ἀπειρία ἀπό μικρές ἀψιμαχίες, πού ἀνανεώνονται πάντα γιατί πάντα εἶναι προορισμένες νά ἀποτύχουν, ἀψιμαχίες «γιά τήν ὑπεράσπιση» δέν ξέρομε ἀκριβῶς τίνος πράγματος – «τοῦ μισθοῦ, τῆς ἀπασχόλησης, τῆς χώρας», ὅπως γαβγίζει στό κενό τό συνδικαλιστικό καί σταλινικό σκυλολόι. Τό ζήτημα, ἀντίθετα, εἶναι γιά τούς ἐργάτες νά ἀντεπιτεθοῦν παίροντας τήν πρωτοβουλία καί νά νικήσουν σ' ὄλη τήν ἔκταση τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου, πού εἶναι παγκόσμιος, ὅπως παγκόσμια εἶναι ἡ σημερινή κρίση ὄλων τῶν ἐξουσιῶν. Γιατί αὐτό πού παίζεται σήμερα, εἶναι *ἡ μοίρα τοῦ κόσμου*. Παρ' ὄλα αὐτά τό προλεταριάτο δέν καλεῖται νά γίνει *ἡ τάξη τῆς ἱστορικῆς συνείδησης* στό ὄνομα κάποιας ὑποτιθέμενης καί λίγο-πολύ μοιραίας «ἱστορικῆς ἀποστολῆς», πού ἔχουν ἐξαγγεῖλει κάποιοι προφήτες, ἀλλά ἐπειδή μόνο ἀπό αὐτή τῆ θέση θεμελιώδους ἀνωτερότητας μπορεῖ νά ἐπιτεθεῖ καί νά πολεμήσει μ' ἐπιτυχία ὄλες τίς *δυνάμεις τῆς ἀννειδιότητος*, πού ὄλες τους – καί μόνο αὐτές – ἀντιπροσωπεύονται «δημοκρατικά» μέσα στή σημερινή κεφαλαιοκρατία – δυνάμεις πού ἐκδηλώνονται πιά κυρίως μέσα

ἀπό τίς ἀποτυχίες τους, τίς καταστροφές καί τίς αἰσχροτήτες τους.

Ἡ κεφαλαιοκρατία στάθηκε ἀπό τὰ γεννοφάσκια τῆς μαχητικῆς καί γιά πολύ καιρό ἦταν μαχητικῆς ἐναντίον ὄλων τῶν ἄλλων ὀπισθοδρομικῶν μορφῶν ἐξουσίας καί κοινωνικῆς ὄργάνωσης, πού ἀντιστέκονταν στήν ἐξάπλωσή της: ἐπιβλήθηκε καί ὄγῆκε νικήτρια ἀπό τούς πολέμους πού πολέμησε, ἐπειδή, καί γιά ὄσον καιρό, ἡ ἀναπτυξιακή καί κατακτητικῆς τῆς δράση ἀντιστοιχοῦσε σέ καθορισμένες ἱστορικῆς ἀνάγκες καί δυνατότητες, πού ἄλλωστε ποτέ κανεῖς ἀπό τούς ἰδεολόγους τῆς δέ συνειδητοποίησε σ' ἀλήθεια, ὅπως τώρα κανεῖς ἀπό αὐτούς δέν ἔχει συνείδηση τοῦ γεγονότος ὄτι τό ἔργο τῆς κεφαλαιοκρατίας ἔχει ἱστορικά *ἐξαντληθεῖ*. Σήμερα, πού ἔχει κατακτήσει τόν κόσμο, φθαρμένη ἀπό τίς ἴδιες τίς ἐπιτυχίες τῆς, διευθυνόμενη ἀλόγιστα ἀπό τούς ἀνευρους κληρονόμους τῶν παλιῶν κατακτητῶν, ξαναβρίσκει ἀντιμέτωπη κυρίως μέ αὐτόν ἀκριβῶς πού τῆς ἐπέτρψε νά φτάσει σέ τέτοια δύναμη: τό προλεταριάτο. Ἡ κοινωνική εἰρήνη πού γεύτηκε γιά τόσον καιρό, μετά τήν ἀποτυχία τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης στή Ρωσία καί σ' ὄλη τήν Εὐρώπη, τήν εἶχε κάνει νά ξεχάσει σχεδόν τήν ὑπαρξη αὐτοῦ τοῦ παλιοῦ τῆς ἔχθρου, ἐνῶ δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πῶς σήμερα ἡ κεφαλαιοκρατία ἔχει χάσει τελείως τῆ μαχητικότητα τῆς παλιῆς ἐποχῆς. Καί ὄλες οἱ προσπάθειες τῆς σκοπεύουν, ἀπό δῶ κι ἔμπρός, νά ἐμποδίσουν ἕναν κοινωνικό πόλεμο, γιά τόν ὁποῖο δέν ἦταν προετοιμασμένη καί πού *ἤδη δέν ἐλπίζει πῶς θά κερδίσει*, ἀλλά πού ὄλες του οἱ προϋποθέσεις εἶχαν δημιουργηθεῖ ἀπό τήν ἴδια τήν πρότερη τῆς ἀνάπτυξη, πού τόσο τήν ἐκθειάζαν λίγο πρίν.

Τό προλεταριάτο, ἀντίθετα, βρισκόταν πάντα στό κέντρο μᾶς καθημερινῆς καί συνεχοῦς σύγκρουσης, κάπου-κάπου ἀνοιχτῆς καί πιό συχνά ὑπόκωφης, ἀλλά πάντα βίαιης, πού διαρκεῖ ἐνάμιση αἰῶνα τώρα. Λοιπόν, μιά τάξη πού εἶναι συνεχῶς σέ πόλεμο ἐναντίον τῶν συνθη-

κών της καταπίεσής της, πρέπει αναγκαστικά να χαθεί ή να επιβληθεί σε όλες τις άλλες τάξεις πού, τότε σε πόλεμο, τότε σε ειρήνη, δέν είναι ποτέ τόσο έτοιμες να επιτεθούν, ούτε τόσο προετοιμασμένες για άμυνα. Από την άλλη, ή ίδια ή φύση αυτού του πολέμου είναι τέτοια πού οι ιδιοχτήτριες τάξεις να μήν μπορούν ποτέ να εξαλείψουν τόν έχθρό τους, δηλαδή να καταργήσουν τό προλεταριάτο, χωρίς να καταργήσουν τις ίδιες τις συνθήκες της ύπεροχής τους: έχουν ανάγκη τό προλεταριάτο, τό προλεταριάτο δέν τις έχει ανάγκη. Νά τό βάθος του ζητήματος.

Σά να μήν ξφταναν όλα αυτά, είναι καλό να παρατηρήσουμε πώς μέσα στη λογική μιάς τέτοιας σύγκρουσης είναι και τό έξής, ότι ενώ οι ιδιοχτήτριες τάξεις είναι ύποχρεωμένες να θεωρούν κάθε νίκη τους προσωρινή, και ανασφαλή κάθε ανακωχή πού τους παραχωρεί τό προλεταριάτο, τό προλεταριάτο από την μεριά του είναι αναγκασμένο από την ίδια του τή συνθήκη να μήν μπορεί να δεχτεί καμά ειρήνη παρά μόνο ως νικητής. Κι αυτό ακριβώς τό γεγονός ώθει σήμερα τούς προλετάριους στό ν' αυξάνουν όλο και περισσότερο τις τεράστιες αξιώσεις τους, στό μέτρο και σε πείσμα των παλιών τους ήττών πού ήταν μάλιστα προσωρινές· κι έτσι οι εργάτες όλου του κόσμου ρίχνουν σήμερα συνεχώς και μέ επιταχυνόμενο ρυθμό, στην πιό μαύρη απελπισία τις ίδιες εκείνες αντίπαλές τους δυνάμεις πού είχαν μόλις αναδειχτεί νικητριες. Καί μ' αυτόν ακριβώς τόν τρόπο επιβάλλουν στους έαυτούς τους μιά μεγαλύτερη ανάγκη για τή νίκη, όχι μόνο έτούτης ή εκείνης της επιμέρους μάχης,· παρά όλου του πολέμου.

* * *

Ο Μάρξ ειπε πώς οι άνθρωποι θέτουν στους έαυτούς τους μονάχα τά προβλήματα πού μπορούν να λύσουν κι εγώ προσθέτω πώς σήμερα έχουν φτάσει ακριβώς στό σημείο, όπου δέν είναι πιά δυνατό να λύσουμε κανένα, χωρίς να τά λύσουμε όλα. Νά λοιπόν γιατί αυτό τό rap-

phlet λέγεται *Γιατρικό για Όλα*.

Η δύναμή μας έγκειται ακριβώς στό γεγονός πώς έχουμε μπροστά μας όλα τά προβλήματα και πώς νιώθουμε αναγκασμένοι αλλά και ίκανοί να τά λύσουμε όλα. Αντίθετα, ή αδυναμία των έχθρών μας, γραφειοκρατών και άστων, βρίσκεται στό γεγονός πώς έχουν και οι ίδιοι όλα τά προβλήματα μπροστά τους, αλλά βρίσκονται στην επιταχτική ανάγκη να μήν τά λύσουν όλα – και έπομένως στην κατάσταση του να μήν μπορούν να γιατρέψουν στ' αλήθεια κανένα πρόβλημα. Νά λοιπόν ποιά είναι σήμερα ακριβώς ή κατάστασή τους: δέν έχουν τή δύναμη να λύσουν κανένα πρόβλημα και παρ' όλα αυτά δέν είναι πιά καν σε θέση ούτε να εμποδίσουν τούς άλλους να τά λύσουν, ούτε να συμβιάσουν κι άλλο μ' όλα αυτά τά προβλήματα. Δέν πρέπει λοιπόν να ξαφνιαζόμαστε μέ την ταραχή και τή σύγχυση πού επικρατεί πιά στις γραμμές τους.

Μέχρι πριν από δέκα χρόνια, στους περισσότερους φαινόταν αδύνατο ν' αλλάξει κάτι· σήμερα, φαίνεται σ' όλους αδύνατο να μείνει κάτι όπως ήταν. Κι όμως, χτές ακόμα, οι παραιτημένοι στοχαστές της ανήμπορης άριστερως αποφάσιζαν γεμάτοι πομπώδη μοιρολατρεία πώς αυτός ό κόσμος είχε πιά φτάσει σε μιά τελειωτική τάξη και πώς άρα ή «έκλογή» ήταν άνάμεσα στό ρώσικο και στό κινέζικο ή τό κουβανέζικο ψέμα, πού τροφοδοτούσαν βαραιοσημένα τις ανέντιμες δικομαχίες τους. Ο γελασμένος Μαρούζε είχε ακόμα την πρόθεση να μäs αποδείξει την εξαφάνιση του προλεταριάτου, πού ύποτίθεται είχε χαρωπά διαλυθεί μέσα στην αστική τάξη· κι ό αποκαρδιωμένος Ανρί Λεφέβρ απεραντολογοϋσε κιόλας σχετικά μέ τό «τέλος της ιστορίας». Ήπαιρναν άπλως τά φτωχά τους όνειρα για πραγματικότητα, όμολογώντας άδέξια μ' αυτόν τόν τρόπο πώς ή τότε πραγματικότητα ήταν τό μόνο πού όνειρευόνταν. Άλλά, από τό 1968 και δώθε, αναγκάστηκαν μέ πόνο να παραδεχθούν την κακοπαθημένη βλακεία τους: ό Μαρούζε τό πήρε άπόφαση να σωπάσει κι ό Λεφέβρ άποφάσισε να γυρίσει στό μαντρί και να μιλήσει για

λογαριασμό τῶν Γάλλων σταλινικῶν.

Τώρα πού ἡ ἐποχή τῶν ταραχῶν ἔχει ἀρχίσει παντοῦ νά ταραίζει τόν ὕπνο τῶν κυρίαρχων τάξεων, ὅλοι αὐτοί οἱ περιπαθεῖς ἰδεολόγοι πού ψάχνουν γιά ἰδέες ἔχουν χάσει ἀκόμα καί τό κοινό τους, ἀλλά σέ ἀντιστάθμισμα βρῆκαν σέ ὅλες σχεδόν τίς περιπτώσεις μιάν ἀνέλπιστη ἀπασχόληση ὡς συνήγοροι τοῦ παλιοῦ κόσμου. Στήν Ἰταλία, ὅπου ἡ κρίση εἶναι μεγαλύτερη, ἔχασαν ἔπειτα κάθε συστολή καί, σέ κάθε θῆμα πρὸς τά μπρός τῆς ἀνατροπῆς, νάτοι πού περιβάλλονται, ὅλο βιασύνη, τήν τήβεννο τῶν πατεράδων τῆς πατρίδας, νάτοι πού ξανακουρδίζονται σάν παλιοί κοῦκοι γιά νά μᾶς χτυπήσουν πάλι τίς ἴδιες κοινοτοπίες πρὸς ὑπεράσπιση τῆς πολιτειακῆς τάξης καί τίς σέμιωτικῆς ἀσημαντότητες ὑπέρ τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, μέ τήν ἴδια ὑπεροπτική ἐπιτηδευμένη αὐτοπεποίθηση, ὅπως οἱ ἱερεῖς μᾶς ἐκκλησίας πού δέν ἔχει πιστοῦς, γιατί λειπτεῖ ἡ πίστη στό θαῦμα πού τοῦς ὑπόσχονται: ὅτι δηλαδή ἡ ἱστορία θά σταματήσει μαρμαρωμένη μπροστά στά μαγικά τους λόγια.

Κάθε φορά πού σκάνε μύτη στήν τηλεόραση ἢ πού, ἀπό τίς πρώτες σελίδες τῶν ἐφημερίδων, ξεδιάντροπα μᾶς παραινοῦν νά ἐχτιμάμε τίς τέρψεις αὐτῆς τῆς «δημοκρατίας» πού γεννήθηκε, ποῦτσοι, μέσ ἀπό τήν Ἀντίσταση, ὅπως ἐκεῖνοι γεννήθηκαν μέσ ἀπό τό ἀξιότιμο μουνι τῶν μανάδων τους, οἱ Βαλιάνι, οἱ Ἀμέντολα, οἱ Ἀζόρ Ρόζα, οἱ Μοράδια, οἱ Μπόμπιο, οἱ Μπόκκα κλπ. ἀποδείχνουν ὅτι δέν θέλουν νά καταλάβουν οὔτε κόν πῶς τά βίαια καί ἀντιφατικά ἀνασκιρτήματα πού τρέφουν τίς στήλες μᾶς δείχνουν μονάχα πῶς ὁ καιρός τους ἔχει περάσει καί πῶς ἕνας νέος κόσμος βγαίνει στό φῶς. Αὐτές οἱ γέριμες καρδιάδες, πού ἐλπίζουν πῶς θά στηρίξουν γι' ἀκόμα μιὰ στιγμή τό βεβηλωμένο καί ἐτοιμόρροπο ναό τῶν κυρίαρχων ψευμάτων καί καταχρήσεων, αὐτοί οἱ ἐξτρεμιστές τῆς συναίνεσης καί φανατικοί τῆς νομιμότητας, δέν ξέρουν πῶς οἱ νόμοι τους δέν ὀρίζουν τό μέλλον καί πῶς, προτοῦ νά περάσουν ἀπό δίκη οἱ νέοι ἄνθρωποι, ταιριάζει νά πε-

ράσουν ἀπό δίκη οἱ παλιοί νόμοι. Κι ἐξάλλου, αὐτοί οἱ κύριοι, πού ἔχουν συνεχῶς στό στόμα καί μᾶς προΐζουν τ' αὐτιά κι' ὅλα τ' ἄλλα μέ τή «δημοκρατία» καί τήν «ἐλευθερία», ξέρουν γι' αὐτές ὅσα ξέρεϊ ἀπό χρώματα ἕνας τυφλός ἀπό γεννησιμοῦ του. Ἡ ἀπόδειξη εἶναι ἀπλή: ἄν γνῶριζαν ἔστω τήν ἀληθινή σημασία αὐτῶν τῶν λέξεων, δέ θά τίς χρησιμοποιοῦσαν μέ τόσην ἐλαφρότητα, μιλώντας γιά τήν ἄθλια Πολιτεία μας. Ἄλλ' ὅταν θά ἐπιβληθεῖ ἡ ἀληθινή δημοκρατία – ὅταν δηλαδή ὅλη ἡ ἐξουσία ἀπόφασης καί ἐκτέλεσης θά ἀνήκει στά ἐπαναστατικά ἐργατικά Συμβούλια, ὅπου κάθε ἐκπρόσωπος μπορεῖ κάθε στιγμή ν' ἀνακληθεῖ ἀπό τή βάση – ἔ λοιπόν, τότε θά δοῦμε ἐπίσης πῶς αὐτοί οἱ κύριοι πού σήμερα μιλάνε συνεχῶς καί τυχαίρπαστα γιά δημοκρατία, θά τήν πολεμήσουν ἢ, πιθανότερο, ἀκολουθώντας τή φύση τους θά τό βάλουν στό πόδια. Ἀλλά μπροστά στά ἀγέρωχα καί αὐθόδικα καλέσματα μέ τά ὅποια μᾶς φιλοδοροῦν σήμερα, οἱ νεαροί προλετάριοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νά συμπεράνουν πῶς αὐτοί οἱ σεβαστοί φενακιστές εἶναι τόσο ἀλληλέγγυοι στήν ἀντρεία τους ὑπεράσπιση ὅλων τῶν σημερινῶν ψευμάτων καί καταχρήσεων ὄχι κατά τύχη, μά ἐπειδή λαβαίνουν ἀδρές ἀμοιβές. Πόσα ἑκατομμύρια πληρώνεται, τό μήνα ἢ τή βδομάδα, ὁ ἔντιμος Λέο Βαλιάνι γιά νά γράφει αὐτά πού γράφει; Καί τί θά ἔγραφε ἄν εἶχε τό μισθό καί τή ζωὴ ἐνός ἐργάτη; Καί ὁ Μπόκκα; κι ὅλοι οἱ ἄλλοι;

Ὁ Λίχτενμπεργκ ἔλεγε πῶς δέ γνῶριζε ἄνθρωπο πάνω στή γῆ πού, ἔχοντας γίνει κάθαμα γιά χίλια τάληρα, δέ θά προτιμοῦσε νά ἔχει μείνει ἕνας τίμιος ἄνθρωπος γιά τό μισό ποσό.

Χαθῆτε, χοντροκομμένη μασκαράτα, τσαρλατάνοι ἀθεράπτευτων κακῶν: φοβάστε πάρα πολλά πράγματα γιά νά σᾶς φοβηθεῖ κανεῖς καί σέβεστε πάρα πολλά γιά νά σᾶς σεβαστεῖ! Κρίνετε τά πάντα λάθος, ἐνῶ ὁ κόσμος ἀρχίζει νά σᾶς κρίνει σωστά: δέν ἔχετε πάρει χαμπάρι πῶς ἡ μισή χώρα γελάει μαζί σας κι ὅτι ἡ ἄλλη μισή σᾶς ἀγνοεῖ; Μάθετε τουλάχιστο πῶς μπροστά σέ τούτη τήν κωμικο-

τραγική φάρσα, γιατί τέτοια είναι ή ύπαρξή σας, τό στρατοδικείο τής κριτικής μας όπου νά 'ναι γιορτάζει τίς κρόνιες γιορτές του! Κι ἄς μή μοῦ προσάψουν πώς προσφεύγω στήν ὕβρη: ἀπό τό Δάντη κι ἔπειτα, ὅλοι ὅσοι κοίταξαν μέ ξεκάθαρη ματιά τούς ἄρχοντές μας τής στιγμῆς καί τούς ὑπηρετές τους, ἀναγκάστηκαν πάντοτε νά προσφύγουν στήν ὕβρη. Γιατί δέν ἀρκεῖ νά κρίνουμε τά ἔργα καί τούς λόγους τῶν ἀνθρώπων· πρέπει ἐπίσης νά κρίνουμε τούς ἀνθρώπους ἀπό τούς λόγους καί ἀπό τά ἔργα τους.

Μέχρι τώρα, ἡ χώρα στό σύνολό της στάθηκε ἀπλῶς θεατῆς τῶν ὑπουργῶν της καί ὄλων ἐκείνων πού τήν ἐξαπατοῦν καί τῆς μιλάνε σ' ὄνομά της. Τώρα ἦρθε ἀντίθετα ἡ ὥρα ν' ἀρχίσει νά τούς κρίνει, ἦρθε ἡ ὥρα νά ἀποδώσει «τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι»: εικοσιτρεῖς μαχαιριές.

* * *

Στίς ἐποχές πού βασιλεύει ἡ εὐφυΐα, οἱ ἄνθρωποι κρίνονται ἀπό τό πῶς τή χρησιμοποιοῦν. Στούς αἰῶνες τῆς παρακμῆς, πού ἔχουν ὅμως νά παρουσιάσουν ἰκανά πρόσωπα, πρέπει νά τούς κρίνουμε μέ βάση τά συμπεριφέροντα καί τήν ἀξιοσύνη. Σ' ἐκείνους ἀντίθετα, ὅπως αὐτός πού ζοῦμε, ὅπου μιά ἀκραία μετριότητα σκοντάφτει σέ μεγάλες δυσκολίες, πρέπει νά λαβαίνουμε ὑπόψη τίς γενικές συνθήκες μέσ στίς ὁποῖες ζοῦν οἱ ἄνθρωποι, τίς ἀξιώσεις αὐτῶν πού βρίσκονται στήν ἐξουσία, τούς φόβους τους, τά ιδιαίτερα συμφέροντά τους καί νά κάνουμε αὐτό τό μείγμα κανόνα τῆς κρίσης μας. Ἄν λοιπόν σήμερα παρακολουθοῦμε τό ἐποικοδομητικό θέαμα πού μᾶς προσφέρουν καθημερινά ὅλοι οἱ συνήγοροι τοῦ παλιοῦ κόσμου, πού ἐρεθισμένα καί μέ θέρη παίρνουν τό λόγο γιά νά ἐκπερματώσουν, μέ τή σειρά ἢ ὅλοι μαζί, ὁ καθένας τή δικιά του δημηγορία, αὐτό συμβαίνει ἐπειδή φοβοῦνται κάθε φορά πώς θά 'ναι ἡ τελευταία τους καί γιατί νιώθουν ὅλοι τους ἀμυδρά ἀλλ' ὄχι ἀνάιτια, πῶς τό

δικαστήριο τῆς ἱστορίας πρόκειται νά ἐκτελέσει μιάν ἀπόφαση πού παραέχει ἀναβληθεῖ. Κι ἂν σ' αὐτές τίς μάταιες ὁμιλίες οἱ ἔμμισθοι· συνήγοροι κάθε ὑπερβασίας μοιάζουν καμιά φορά θαρραλέοι, αὐτό συμβαίνει μόνο ἐπειδή, ὅταν ὁ φόβος ἔχει ξεπεράσει ἕνα ὀρισμένο ὄριο, ἡ παρηγορία καί ἡ δειλία γεννᾶνε γιά λίγες στιγμές παρόμοια σημάδια.

Γιά μιά στιγμή, πολιτικοί καί διανοούμενοι γύρισαν πολύ γύρω ἀπό τή λέξη θάρρος: ἦταν κυρίως γιά νά ρωτήσῃ ὁ ἕνας τόν ἄλλο τί στό καλό εἶναι αὐτό τό πράγμα, ἀκριβῶς. Ἐπειτα, μετά ἀπό τόση φασαρία, δέν στάθηκαν καν ἰκανοί νά δώσουν μιάν ἀπάντηση, καί δέν εἶναι ἀνάγκη νά ψάξουμε πολύ γιά νά βροῦμε τήν αἰτία: οἱ ἄνθρωποι κατά κανόνα μιλάνε περισσότερο γιά κείνο πού περισσότερο τούς λείπει καί ἰδίως στίς καταστάσεις πού τό 'χουν πολύ ἀνάγκη. Ἔτσι, ἕνας φτωχός θά μιλήσει γιά λεφτά κι ὁ Φράνκο Ροντάνο μιλάει γιά θάρρος. Γιά θάρρος μιλήσανε, ἀμιλλώμενοι, ὁ Λάμα, ὁ Μοράδρια, ὁ Ἄρπινο, ὁ Καλβίνο, ὁ Βάσκο Πρατολίνο, ὁ Ἐλιο Πέτρο καί ἑκατό ἄλλοι· τό φιλολόγησε ἀκόμα καί ὁ ἀποκροστικός Ἄντονέλλο Τρομπαντόρι – καί, τουλάχιστο σ' αὐτή τήν περίπτωση, δείχτηκε πράγματι θαρραλέος, μιλώντας γιά σκονινί στό σπίτι τοῦ κρεμασμένου. Καί ὅλοι σχεδόν μίλησαν γιά θάρρος, γιά νά κατηγορήσουν τόν Μοντάλε καί τόν Σάσα γιά δειλία, πού τουλάχιστον ἐκείνοι εἶχαν τό ἐλάχιστο θάρρος νά ἐκφράσουν δημόσια τήν ἀδιαφορία καί τήν ἀηδία πού τούς ἐμπνέει αὐτό τό Κράτος, Κράτος πού ὁ σταλινικός Ἀμέντολα φοβάται μήν τό δεῖ νά καταρρέει προτοῦ τό μοιραστεῖ μέ τούς χριστιανοδημηκράτες.

Ἄν ὅλα αὐτά δείχνουν πῶς μπορούμε νά ποῦμε γιά τό κουράγιο, αὐτό πού ἔλεγε ὁ Μάρξ γιά τή συνείδηση: δέν καθορίζει βέβαια τό θάρρος τῶν ἀνθρώπων τήν κοινωνική τους κατάσταση, ἀλλά ἀντίθετα ἡ κοινωνική τους κατάσταση καθορίζει τό θάρρος τους καί τή δειλία τους. Καί γιά ν' ἀντιληφθοῦμε ἐπαρκῶς πόσο εἶναι τό διατρανόμενο «θάρρος» αὐτῶν τῶν ἀρπάγων, ἀρκεῖ νά ἀναλογιστοῦμε

τήν προσωρινότητα και την τωρινή σαθρότητα της κοινωνικής τους θέσης, μέσα σε μία ταξική κοινωνία ανασφαλή σαν τη δικιά μας. Κατά τά άλλα, εννοείται πως κανείς δεν τους ζητάει να 'ναι θαρραλέοι.

Η δειλία υπήρχε πάντοτε, αν και δεν είχαν όλες οι εποχές την τύχη να τη δούν στην έξουσία. Στη δική μας, θά 'θελε να πλειοψηφεί, αλλ' *αποτελεί κίβλας* την πλειοψηφία της κυβέρνησης, έχει τους ήρωές της και αξιώνει δημόσια τους χαιρετισμούς και όλες εκείνες τις τιμές που σ' άλλες εποχές απόδιναν στο θάρρος. Τό μόνο που φανέρωσε έντελώς ή λογομαχία πολιτικών και διανοουμένων γύρω από τό θάρρος, είναι ή βαθιά αναντρεία όσων πήραν μέρος σ' αυτήν, γιατί όπως δεν μπορείς να προσφέρεις τό θάρρος στον έαυτό σου, έτσι δεν μπορείς να πετάξεις τή δειλία από πάνω σου *κι ούτε καν να την κρύψεις*. γιατί εγώ δεν έχω γνωρίσει κανένα δειλό που να 'χε τουλάχιστο τό απλό θάρρος να τό ξέρει *πως είναι*, έστω και μόνο για να κρυφτεί καλύτερα.

Αυτές οι άνευρες και κουρασμένες «πολεμικές», που επαναλαμβάνονται και που αποτελούν τή βασική διασκέδαση όλων *των ενούχων της έξουσίας*, δηλαδή των διανοουμένων, αποδείχνουν γι' άλλη μία φορά τήν αγία-τρευτη ανημπόρια όσων παίρνουν μέρος σ' αυτές: τά όπλα της «κριτικής τους» δεν κόβουν γιατί, όπως θά 'λεγε ο Καμδές, έχουν «σκεπαστεί από τή σκουριά της [κοινωνικής] ειρήνης», που τή χάρηκαν πάρα πολύ καιρό, αλλά μονάχα μέχρι πριν από λίγο. Και είναι γνωστό πως ή βλακεία είναι ίσως τό μόνο ελάττωμα που δεν μπορεί να διορθωθεί, ακριβώς επειδή τά αποτελέσματά της είναι άπιστευτα, ακόμα πιο τεράστια και από των πιο δυνατών παθών.

Αυτοί οι θαρραλέοι κύριοι, έστω και μόνο για ν' αποφύγουν τή δυστυχία του να προστατευτούν από μόνοι τους, θέλουν να προστατέψουν τους θεσμούς, θεσμούς που πιά δεν μπορούν *κάν να θέσουν σε λειτουργία*, θεσμούς που ο αρχαισμός τους ούτε κάνει σεβαστούς ούτε καθο-

σιώνει. Ίσα-ίσα, έτοιμοι χάνουν τήν υπόληψή τους μέσα τή μέρα, γερνώντας ακόμα πιο γρήγορα κι από τους κορυφαίους τους. Και καθώς ή παρακμή τους γίνεται ολο και πιο προφανής, εμπνέουν μία τόσο καθολική περιφρόνηση, όσο ξεπέφτει συνεχώς ή ικανότητά τους να βλαψουν. Έτσι ο πολιτικός κόσμος έχει πέσει σε μία δλαβερή ήλιθιότητα τήν ίδια στιγμή που ή κοινωνία σά σύνολο έχει γίνει *πιο έξυπνη*. Αυτή ή έξυπνάδα κι αυτή ή ήλιθιότητα βλάπτουν τό ίδιο τήν έξουσία, που χτυπιέται συνεχώς απ' έξω και ύπονομεύεται στο έσωτερικό της.

Ο κοινωνικός πόλεμος που ετοιμάζεται, βάζει κίβλας σε κίνηση όλα τά άτομα κι όλες τις τάξεις της κοινωνίας γιατί, καθώς διακυβένονται τά συμφέροντα όλων, προκαλεί τό ένδιαφέρον όλων για τή μάχη και καλεί τόν καθένα να διαλέξει τό στρατόπεδό του: από τή μία μεριά, όλοι όσοι φοβούνται έναν πόλεμο που δεν καταφέρνουν πιά να αποτρέψουν, όπως οι κεφαλαιοκράτες και οι γραφειοκράτες του λεγόμενου κομμουνιστικού κόμματος· από τήν άλλη, όλοι όσοι δεν έχουν καμιάν έξουσία πάνω στη ζωή τους, και τό ξέρουν.

* * *

Στά επόμενα κεφάλαια λοιπόν, θά γράψω έναντιόν της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων, αλλά μέ *μία σχετική άταξία*: θά τιμούσα υπέρμετρα τό θέμα μου αν τό πραγματευόμουνά μέ τάξη, γιατί θέλω να δείξω πως είναι *άνικανο για τάξη* - τό 'χει ήδη πεί ο Σαίν-Ζυστ: «ή παρούσα τάξη είναι ή άταξία βαλμένη σε νόμους». Και προτού να κλείσω αυτό τόν πρόλογο, ίσως μόλις που χρειάζεται να πω πως τό *Γιατρικό για Όλα* δέ θέλει και δεν μπορεί να είναι ένα γιατρικό για όλους: πράγματι, σκοπός του είναι να *βλάψει* πολλούς και εύχεται να 'ναι χρήσιμο σε πολύ περισσότερους. Μάλιστα ή χρησιμότητα ενός παρόμοιου pamphlet θά μπορεί να μετρηθεί *μέ βάση τις ζημιές που θά προκαλέσει στα άφεντικά της άλλοτριώσης*, άμεσα και έμμεσα, άμεσως ή σε λίγο. Γιατί ό,τι είναι επι-

ζήμιο δέν είναι καί γιά τούτο χρήσιμο: μόνο ό,τι είναι άχρηστο είναι πάντα επίζημιο. Έλπίζω νά είμαι σαφής· άλλ' άν κάποιος επέμενε νά μήν καταλαβαίνει, θά μ' άπασχολούσε λιγότερο άπ' ό,τι θά 'πρεπε νά τόν άπασχολεί τόν ίδιον: έχει είπωθει πώς αυτή ή έποχή δέν μπορεί πιά νά μένει άναίσθητη μπροστά σέ τίποτα άπ' όσα ή ίδια παράγει· καί άν παράγει όρισμένα βιβλία, αυτό σημαίνει πώς έχει επίσης γεννήσει *έκείνους πού ξέρουν νά τά διαβάσουν*.

Οί ιδιοχτήτες αυτού του κόσμου, όπως καί αυτοί πού τόν «κριτικάρουν» επί μισθώ, θά δυσανεστηθούν καί θά έρεθιστούν όταν ύποχρεωθούν νά διαπιστώσουν πώς μόνο οί πιά άνυποχώρητοι έχθροί τους είναι σέ θέση νά τόν καταλάβουν πραγματικά. Καί ή κυρίαρχη τάξη μέ δικαιολογημένη άνησυχία θά δει τά άληθινά της προβλήματα νά εκθέτονται μόνο άπό κείνους πού δουλεύουν γιά τήν άνατροπή της. Δικαίως οί ύπουργοί καί όλοι οί πολιτικοί μας θά προβληματιστούν πού θά πρέπει νά διαβάσουν τά γραφτά μας, άν θέλουν νά κοιταχτούν επιτέλους ρεαλιστικά, αλλά μέσα στήν όπτική τής καταστροφής όλων των έξουσιών τους. Οί άρχηγοί των μυστικών ύπηρεσιών τής άστικής τάξης, πού έχουν αναλάβει έδώ καί μιά δεκαετία τίς προδοκάσιες, τίς δολοφονίες καί τήν κρατική τρομοκρατία, εύλογα θά έξαγριωθούν, βλέποντας συνεχώς νά ξεμασκαρεύονται οί έλιγμοί τους άπό κείνους άκριδώς, πού έναντίον τους έτούτοι σχεδιάζονται πάντα. Καί ό θάνατος του Μόρο επίσης θά φανεί μέσ στό άληθινό καί άποτρόπαιο φώς του. Μέσα στήν άποσύνθεσή τους, οί μεγαλοαστοί δέ θά θελήσουν βέβαια νά μου συχωρέσουν ούτε αυτό τό λίδελο, ούτε όλα τά ύπόλοιπα καί κάποιος άπό δαύτους, όπως κιόλας εύανεστήθηκε νά τό κάνει ό Ίντρο Μοντανέλλι, πάνε δυό χρόνια τώρα, θά του έρθει νά μέ κατηγορήσει πώς είμαι *ταξικός προδότης*, επειδή έστρεψα όλα μου τά όπλα έναντίον τής λεγόμενης ύψηλής άστικής τάξης, άπό τήν όποία κατάγομαι: έ λοιπόν, έγώ νιώθω τιμή μου μιά τέτοια κατηγορία, γιατί δέν ύπάρχει έξευτελισμός ή ότιδήποτε άλλο πού αυτή ή

άστική τάξη νά μήν τό άξίζει μέ τό παραπάνω. Καί ή εργατική τάξη, πού έχει ύποστεί τό μεγαλύτερο αριθμό άπό ταξικές προδοσίες, άπό τή μεριά των δθθεν εκπροσώπων της, θά 'χει κάποιον λόγο νά συγχαρεί τόν έαυτό της πού πότε-πότε ή ίδια μοίρα χτυπάει καί τήν αντίπαλη τάξη.

Τό *Γιατρικό γιά Όλα* θά 'ναι έπομένως καί ένα ξεκαθάρισμα λογαριασμών μέ όλον αυτό τό *συρφετό*, πού ή κυρίαρχη τάξη επιβάλλει δημοκρατικά στήν δυναστευόμενη τάξη καί θά 'ναι επίσης ένα ξεκαθάρισμα λογαριασμών μέ τούτο ή εκείνο τό *συγκεκριμένο* πρόσωπο, πού μέχρι τώρα είχε καταχραστεί τελείως άτιμώρητα, είτε τήν ύπομονή τής έκμεταλλεύομενης τάξης, είτε περισσότερο τή σιωπή, στήν όποία είναι περιορισμένη. Όπως στήν κόλαση, έτσι κι έδώ θά φανούν διάφοροι λάκοι¹ καί πολλοί κολασμένοι, άπό τούς άστους ως τούς σταλινικούς, άπό τούς επαγγελματίες ψεύτες ως τούς γραφειοκράτες των συνδικάτων, άπό τούς πολιτικούς ως τούς διανοούμενους καί πάει λέγοντας – έτσι πού κι έγώ στό τέλος θά μπορώ νά πώ στόν αναγνώστη:

*Τώρα μπορείς νά κρίνεις όσους πρώτα
κατάκρινα μαζί τά κρίματά τους,
πού 'ναι άφορμή στίς δυστυχίες σας όλες.*

1. Πρόκειται γιά τούς δέκα λάκους (bolge) του δγδοου κύκλου τής κόλασης του Δάντη (Σ.τ.μ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

«Αυτές οι πονηριές πού στηρίζουν τό κράτος, παιχνίδια γοήτρου
πού τά λέμε βαθιά πολιτικά σχέδια,
(δπως στό θέατρο ό άνόητος κοσμάκης,
μή βλέποντας τά σκοινιά,
έκστασιάζεται μπροστά σ' ένα φωτιστέφανο πού πετάει)...
Ής υποθέσουμε λοιπόν πώς, στή μέση μιās παράστασης
ή μηχανή, κακά βαλμένη καταρρέει,
καί οι κουρτίνες πέφτουν, αφήνοντας νά φανοῦν όλα:
μέ πόση γρηγοράδα, μονομιῶς τό κόλπο χτυπάει στά μάτια!
Τί άπλό πού εἶναι! Τί χοντροκομμένη άπάτη!
Μά κοιτᾶχτε λίγο τόν άρμό τῆς τροχαλίας!...
Τί φτωχός μηχανισμός κινεῖ
τίς σκέψεις τῶν ἡγεμόνων καί τά σχέδια τῶν Κρατῶν!
Ήπό ποιά ἄθλια πραγματάκια ἐξαρτιέται ἡ τύχη τους!...
Τό σκᾶνε τρομαγμένοι οἱ σχιζῆδες
καί τρέμουνε μπροστά στό ἀνήκουστο φαινόμενο...
Κοιτᾶχτε! νά!
Πώς τρέμουν κι ἀνατριχιάζουν δλοι!»

Σουίφτ, *Ήδη στόν έντιμότατο Σέρ Γιούλλιαμ Τέμπλ*, 1689

“Όλες οι πράξεις τρομοκρατίας, όλες οι απόπειρες που κίνησαν ή κινούν τη φαντασία των ανθρώπων, ύπηρξαν ή είναι είτε επιθετικές πράξεις, είτε αμυντικές πράξεις. “Αν αποτελούν μέρος μιάς επιθετικής στρατηγικής, ή πείρα έχει από καιρό αποδείξει πώς οδεύουν πάντα προς την άποτυχία. “Αν αντίθετα αποτελούν μέρος μιάς αμυντικής στρατηγικής, ή πείρα αποδείχνει πώς αυτές οι πράξεις μπορούν να υπολογίζουν σε μιάν ορισμένη επιτυχία, αλλά μόνο στιγμιαία και επισφαλή. Για παράδειγμα, επιθετικές πράξεις τρομοκρατίας είναι οι απόπειρες των Παλαιστινίων και των Ίρλανδών· αντίθετα, αμυντικές είναι, για παράδειγμα, ή βόμβα της πλατείας Φοντάνα ή ή απαγωγή του “Αλντο Μόρο.

“Όστόσο, αυτό που αλλάζει, ανάλογα με τό αν πρόκειται για επιθετική ή για αμυντική τρομοκρατία, δέν είναι μόνο ή στρατηγική αλλά, επίσης, και οι στρατηγοί. Στήν επιθετική τρομοκρατία προσφεύγουν οι απειλησμένοι και οι πλανημένοι. Στήν αμυντική τρομοκρατία, αντίθετα, προσφεύγουν πάντα και μόνο τά Κράτη, είτε επειδή βρίσκονται βαθιά μέσα σε μιά σοβαρή κοινωνική κρίση, όπως τό Ιταλικό Κράτος, είτε επειδή τή φοβούνται, όπως τό γερμανικό Κράτος.

“Η αμυντική τρομοκρατία των Κρατών ασκείται είτε άμεσα είτε έμμεσα, είτε με τά δικά τους όπλα είτε με τά όπλα των άλλων. “Αν τά Κράτη προσφύγουν στήν άμηση τρομοκρατία, αυτή πρέπει να στραφεί έναντίον του πληθυσμού – όπως για παράδειγμα συνέδη με τή σφαγή της πλατείας Φοντάνα, με του Ίταλικους και με της Μπρέσα. “Αν, αντίθετα, τά Κράτη αποφασίσουν ν’ ανατρέξουν σε μιάν έμμεση τρομοκρατία, αυτή πρέπει να φαίνεται πώς στρέφεται έναντίον τους – όπως για παράδειγμα συνέδη στήν υπόθεση Μόρο.

Οί απόπειρες πού γίνονται άμεσα από τά ειδικά σώματα και τίς παράλληλες ύπηρεσίες του Κράτους, συνήθως δέ διεκδικούνται από κανένα, άλλ' αποδίδονται και καταλογίζονται εκ περιτροπής σ' αυτόν ή εκείνο τό βολικό «ένοχο», όπως τόν Πινέλλι ή τό Βαλπρέντα. Ή πείρα έχει δείξει πώς αυτό είναι τό πιό αδύνατο σημείο μιās τέτοιας τρομοκρατίας κι εκείνο πού τήν κάνει ιδιαίτερα τρωτή ως πρός τήν πολιτική της χρησιμοποίηση. Ξεκινώντας πιά από τά αποτελέσματα αυτής τής έμπειρίας, οί εγκέφαλοι τών μυστικών ύπηρεσιών του Κράτους γυρεύουν νά προσδώσουν μιά μεγαλύτερη άληθοφάνεια, ή τουλάχιστο μιά μικρότερη άναληθοφάνεια, στίς πράξεις τους, είτε αποδίδοντάς τες άμεσα σ' αυτά ή εκείνα τά άρχικά μιās ομάδας - φάντασμα, είτε κάνοντας νά τίς διεκδικήσει μιά ύπαρχτή παράνομη ομάδα, τής οποίας τά μέλη είναι φαινομενικά, και μερικές φορές τό πιστεύουν και οί ίδιοι πώς είναι, ξένοι πρός τά σχέδια του κρατικού μηχανισμού.

“Ολες οί μυστικές τρομοκρατικές ομάδουλες οργανώνονται και διεθύνονται από μιάν ιεραρχία κρυφή και στους ίδιους τούς άγωνιστές τής παρανομίας, πού καθρεφτίζει τέλεια τόν καταμερισμό τής δουλειάς και τών ρόλων, όπως τόν βρίσκουμε σ' έτούτη τήν κοινωνική δράση: πάνω αποφασίζουν, κάτω εκτελούν. Ή ιδεολογία και ή στρατιωτική πειθαρχία προφυλάσσουν τήν άληθινή ήγεσία από κάθε κίνδυνο και τή βάση από κάθε ύποψια. Όποιαδήποτε μυστική ύπηρεσία μπορεί νά σκαρώσει μιάν «έπαναστατική» όνομασία και νά διαπράξει όρισμένες απόπειρες, πού θά καλοδιαφημιστούν από τόν τύπο ξεκινώντας από αυτές, θά τής είναι εύκολο νά συμπλήξει μιά μικρήν ομάδα από άφελεις άγωνιστές και νά τή διεθύνει με τή μεγαλύτερη άσυδοσία. Μά στην περίπτωση μιās τρομοκρατικής ομάδουλας πού έχει ξεληδήσει αυθόρμητα, τίποτα στον κόσμο δέν είναι πιό εύκολο γιά τά ειδικά σώματα του Κράτους από τό νά παρεισφύσουν σ' αυτήν και, χάρη στά μέσα πού διαθέτουν και στην άκρα έλευθε-

ρία έλιγμών πού έχουν, νά φτάσουν σ' απόσταση βολής από τήν άρχική ήγεσία και νά πάρουν τή θέση της, είτε με συγκεκριμένες συλλήψεις τήν κατάλληλη στιγμή, είτε με τό σκότωμα τών πρώτων άρχηγών. Αυτό, κατά κανόνα, γίνεται σέ μιάν ένοπλη σύγκρουση με τίς «δυνάμεις τής τάξης», πού έχουν ειδοποιηθεί γιά τήν έπιχείρηση από τούς ανθρώπους τους μέσα στην όργάνωση.

Ή από δω και πέρα οί παράλληλες ύπηρεσίες του Κράτους μπορούν νά διαθέτουν όπως τούς άρέσει έναν απόλυτα αποτελεσματικό όργανισμό, φτιαγμένο από άπλοικούς ή φανατικούς άγωνιστές, πού τό μόνο πού ζητάει είναι νά τόν κατευθύνουν. Ή άρχική τρομοκρατική ομάδα, πού είχε γεννηθεί από τίς αυταπάτες τών μελών της γύρω από τίς δυνατότητες μιās αποτελεσματικής στρατηγικής έπίθεσης, αλλάζει εγκεφάλους και γίνεται άπλά και μόνο ένα άμυντικό παράρτημα του Κράτους. Έτούτο, με τή σειρά του, τή χειραγωγεί με τή μεγαλύτερη άνεση και άσυδοσία ανάλογα με τίς άνάγκες τής στιγμής ή ανάλογα μ' αυτές πού νομίζει πώς είναι οί άνάγκες του.

Ή από τήν πλατεία Φοντάνα ως τήν άπαγωγή του Μόρο, αυτό πού άλλαξε ήταν μόνο οί στόχοι πού χτύπησε κάθε φορά ή άμυντική τρομοκρατία, αλλά εκείνο πού δέν μπορεί ποτέ ν' αλλάξει στην άμυνα, είναι ο σκοπός. Και ο σκοπός, από τίς 12 του Δεκέμβρη του 1969 ως τίς 16 του Μάρτη του 1978 κι ακόμα σήμερα, έχει πράγματι μείνει ο ίδιος: δηλαδή νά πιστέψει όλος ο πληθυσμός, πού πιά δέν άνέχεται ή πολεμάει αυτό τό Κράτος, πώς έχει τουλάχιστον έναν έχθρό από κοινού μ' αυτό, απ' τόν όποιο τό Κράτος τόν προστατεύει, φτάνει νά μήν άμφισθητείται από κανένα. Ο πληθυσμός, πού είναι γενικά έχθρικός πρός τήν τρομοκρατία, κι όχι άναίτια, πρέπει λοιπόν νά συμφωνήσει πώς, τουλάχιστο σ' αυτό, έχει άνάγκη τό Κράτος, στο όποιο όμως πρέπει νά εκχωρήσει τίς πιό πλατιές έξουσίες ώστε νά μπορέσει αυτό ν' αντιμετώπισει με νεύρο τό επίπονο έργο τής κοινής άμυνας μπροστά σ' έναν έχθρο σκοτεινό, μυστήριο, ύπουλο, άνελέητο και, με

μιά λέξη χμιαρικό. Μπροστά σε μία τρομοκρατία που την παρουσιάζουν πάντα σαν τό απόλυτο κακό, σαν τό κακό καθαυτό και για τόν εαυτό του, όλα τ' άλλα κακά, πολύ πιο πραγματικά, περνάνε σε δεύτερη μοίρα, ή, καλύτερα, πρέπει να ξεχαστούν: μιά και ό άγώνας έναντίον τής τρομοκρατίας συμπύπτει μέ τό κοινό συμφέρον, άποτελεί κιόλας τό γενικό καλό και τό Κράτος που γενναιόδωρα τόν έχει αναλάβει είναι τό καλό καθαυτό και για τόν εαυτό του. Χωρίς τήν κακία του διαδόλου, ή άπειρη άγαθοσύνη του Θεού δέ θά μπορούσε να φανερωθεί και να έχτιμηθεί όσο πρέπει.

Τό κράτος, έξασθενημένο στό έπακρο άπ' όλες τής έπιθέσεις που δέχεται, αυτό και ή οίκονομία του, έδω και δέκα χρόνια καθημερινά, άπό τό προλεταριάτο άπό τή μιά μεριά και άπό τήν άναξίότητα τών δικών του διαχειριστών άπό τήν άλλη, βρίσκει έτσι έναν τρόπο να σπαινει και για τό 'να και για τ' άλλο: άναλαμβάνει μέ έπισημότητα να σκηνοθετήσει τό θέαμα τής κοινής και πανίερης άμυνας μπροστά στό τέρας τής τρομοκρατίας. Και στό όνομα αυτής τής εὐλαβικής άποστολής, μπορεί να άπαιτεί άπ' όλους τούς ύποτελείς του ένα άκόμα κομμάτι άπό τή φτενή τούς έλευθερία, που πάει και δυναμώνει τόν άστυνομικό έλεγχο πάνω σε όλο τό πληθυσμό. «Έχουμε πόλεμο» και στόν πόλεμο έναντίον ένός τόσο δυνατού έχθρου κάθε άλλη διαφωνία και σύγκρουση θά 'τανε σαμποτάζ και λιποταξία: μόνο για να διαμαρτυρηθούμε για τήν τρομοκρατία έχουμε δικαίωμα να προσφύγουμε στή γενική άπεργία. Η τρομοκρατία και ή «έχταχτη άνάγκη», ή κατάσταση αδιάκοπης έχταχτης άνάγκης και «έπιφυλακής», αυτά είναι τά μόνα ύπαρχτά προβλήματα, ή τουλάχιστο τά μόνα που έπιτρέπεται και πρέπει να μās άπασχολούν. Όλα τά ύπόλοιπα δέν ύπάρχουν ή ξεχνιούνται, όπως και να 'χει δέν άναφέρονται, άποτραβιώνται, ξανασπρώχνονται πίσω στό κοινωνικό άσυνείδητο, μπροστά στή σοβαρότητα του ζητήματος τής «δημόσιας τάξης». Και μπροστά στό καθολικό καθήκον τής υπεράσπισής τής,

όλοι καλούνται να γίνουν καταδότες, δειλοί, φοβιτσιάρηδες: ή άναντρία γίνεται, για πρώτη φορά στήν ίστορία, μιά ύπέροχη άρετή, ό φόβος πάντα δικαιολογείται, τό μόνο «θάρος» που δέ σ' άτιμάζει είναι τό να έγκρίνεις και να ύποστηρίζεις όλα τά ψέματα, τίς υπερβασίες και τίς άνομίες του Κράτους. Άφου ή σημερινή κρίση δέν άφηνει άπ' έξω καμιά χώρα του πλανήτη, δέν ύπάρχει πιά κανένα γεωγραφικό σύνορο τής ειρήνης, του πολέμου, τής έλευθερίας, τής άλήθειας: αυτό τό σύνορο περνάει μάλλον άπό τό έσωτερικό κάθε χώρας και τό κάθε Κράτος παίρνει τά όπλα και κρηύχει τόν πόλεμο στήν άλήθεια.

Ύπάρχει κανείς που να μήν πιστεύει στήν άπόκρυφη δύναμη τών τρομοκρατών; Έ λοιπόν, θά πρέπει να ξαναπιστέψει, μπροστά στις καλοτραδηγμένες εικόνας που δείχνουν τρείς Γερμανούς τρομοκράτες έτοιμους να έπιβιβαστούν σ' ένα έλικόπτερο κι είναι τόσο δυνατοί που καταφέρουν έπειτα να ξεφύγουν άκόμα και άπό τίς μυστικές ύπηρεσίες τών Γερμανών, που είναι πιο ικανές να φιλιάρουν τή λεία παρά να τήν προλάβουν.

Ύπάρχει κανείς που να μήν πιστεύει πώς έκατό ή διακόσιοι τρομοκράτες μπορούν να χτυπήσουν θανάσιμα τούς θεσμούς μας; Έ λοιπόν, ας κοιτάξει τί είναι ικανοί να κάνουν μέσα σε λίγα λεπτά πέντε ή έξι άπό δαύτους στό Μόρο και τή συνοδεία του κι ας παραδεχτεί έπομένως πώς ό κίνδυνος για τούς θεσμούς (που άλλωστε τόσο τούς άγαπούν πάνω άπό 50 έκατομμύρια Ίταλοί) είναι ένas πραγματικός και τρομαχτικός κίνδυνος. Και ύπάρχει ίσως άκόμα κανείς που να θέλει να ύποστηρίξει τό άντιθετο; Εί ναι συνοδουπόρος! Όλοι λοιπόν θά συμφωνήσουν πώς τό Κράτος δέν μπορεί να κάτσει να τό δολοφονήσουν χωρίς να άμυνθεί: και όποιο και να είναι τό τίμημα, αυτή ή άμυνα είναι ιερό και έπιταχτικό καθήκον του καθενός. Κι αυτό γιατί ή Δημοκρατία είναι δημόσια¹, τό Κράτος

1. La Repubblica è pubblica. (Σ.τ.μ.)

είναι όλων, ο καθένας είναι Κράτος και τό Κράτος είναι όλοι, γιατί όλοι χαιρόνται τά πλεονεχτήματα του, πού είναι τόσο καλά μοιρασμένα: υπάρχει δημοκρατία;² Έπομένως ο λαός είναι κυρίαρχος, μά άλίμονό του άν δέν τήν ύπερασπιστεί!

Πειστήκατε; Ή μήπως πιστεύετε άκόμα, μετά τό Μόρο, καημένοι πολίτες πού 'χετε όρεξη για κριτική, πώς αυτός πού έκανε τίς άπόπειρες είναι γι' άλλη μιά φορά τό Κράτος, όπως τόν καιρό της πλατείας Φοντάνα; Άνόσιες ύποψίες! Αυτά πληγώνουν τήν αξιοπρέπεια τών Θεσμών: ο Τζακανίνι κλαίει, νά ή φωτογραφία, κι ο Κοσσίγκα τό ίδιο, κοιτάχτε τον στην τηλεημερίδα και κόψτε το μιά για πάντα νά ρίχνετε όλο τό φταίξιμο για όλα σ' αυτούς πού δέν διατάζουν νά θυσιάσουν τή ζωή τών άλλων σ' όνομα της ύπεράσπισης τών δημοκρατικώτατων θεσμών μας! Ή μήπως, καημένοι πολίτες, πιστεύετε άκόμα πώς έμεις οί ύπουργοί, έμεις οί στρατηγοί, έμεις οί μυστικοί πράχτορες της Άντιτρομοκρατίας – κατ' εύφημισμό – θά 'μασταν διατεθειμένοι, έμεις άκριδώς, νά θυσιάσουμε τόν Άλντο Μόρο, περίφημο δημόσιο άντρα, άνθρωπο ύψηλού φρονήματος, παράδειγμα ήθικης ευθύτητας, φίλο μας, συνήγορο, προστάτη και, όποτε ήταν άπαραίτητο, ύπερασπιστή μας;³

Αυτό άκριδώς θά 'θελαν νά σκέφτεται κάθε καλός πολίτης, πού δέν άμφιδάλλει ποτέ, ψηφίζει πάντα, πληρώνει άν δέν είναι πλούσιος και όπωσδήποτε σωπαίνει. Οί ύποψίες εναντίον του Κράτους είναι θεμιτές για τήν πλατεία Φοντάνα, επειδή τά θύματα ήταν άπλοι πολίτες· μά δε θά θελήσουν βέβαια νά ύποψιαστούν τό Κράτος

2. *democrazia*. (Σ.τ.μ.)

3. Αναφέρεται στό 1964, όταν ο Μόρο είχε ύπερασπιστεί μπροστά στό Κοινοβούλιο τίς μυστικές ύπηρεσίες πού είχαν κατηγορηθεί για άνάμιξη στό άποτυχημένο πραξικόπημα του στρατηγού Ντέ Λορέντσο. (Σ.τ.γ.μ.)

άκόμα κι όταν τό θύμα είναι ο πιο σημαίνων εκπρόσωπός του! 'Ο Κέννεντυ άνήκει στό παρελθόν.

Γι' αυτό και μόνο τράδηξε σέ τέτοιο μάκρος τό ψυχομάχημα του Μόρο, ώστε νά μπορέσει ο καθένας νά παρακολουθήσει μέ άνεση όλο τό θέαμα της άπαγωγής, καθώς και τήν προσποιητή συζήτηση γύρω από τίς διαπραγματεύσεις, διαβάζοντας περιπάθα γράμματα και άνελέητα μηνύματα από τίς σκιώδεις Κόκκινες Ταξιαρχίες, πού θά συγκέντρωναν τήν περιφρόνηση του άπλοϊκού κόσμου και τών μωρών ανθρώπων, δίνοντας έτσι σέ δη τήν υπόθεση μιά κάποια σαθρή άληθοφάνεια και στό συλλογικό ψυχόδραμα ένα λόγο για νά εκδηλωθεί. Στο μεταξύ ή άπραγη παρακολούθηση και ή γενική παθητικότητα θά παρέμεναν άδιατάραχτες κι αυτό είναι πού μετράει περισσότερο.

'Αν είχαν σκοτώσει τό Μόρο μαζί μέ τούς άστυνομικούς του στην όδό Φάνι, του καθενός ο νοϋς θά πήγαινε σ' ένα ξεκαθάρισμα λογαριασμών, απ' αυτά πού είναι γεμάτη ή ιστορία, άνάμεσα σέ συμμορίες του κεφαλαίου και αντίπαλα κέντρα έξουσίας – *όπως πράγματι ήταν*. Σ' αυτή τήν περίπτωση, ο θάνατος του Μόρο θά κρινόταν, ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο, όπως ο θάνατος του 'Ενρίκο Ματτέι⁴. 'Ωστόσο κανένας μέχρι τώρα δέν παρατήρησε πώς, άν σήμερα όποιαδήποτε ομάδα έξουσίας, από δικές της άνάγκες ή συμφέροντα, χρειάζόταν νά έξοντώσει έναν 'Ενρίκο Ματτέι ή έναν Κέννεντυ, σίγουρα δέν θά τό 'κανε όπως τότε· χωρίς κανένα κίνδυνο και μέ τή μεγαλύτερη εύκολία, θά έριχνε μιά τέτοια δολοφονία σέ τούτη ή εκείνη τή μυστική τρομοκρατική ομαδοϋλα ή θά τήν έβαζε νά τή διεκδικήσει ή ίδια.⁵ Νά λοιπόν για τί χρειάστηκε

4. Πανίσχυρος άρχηγός της Δημόσιας Έπιχείρησης Πετρελαίου πού σκοτώθηκε πριν από τό 1968, δηλαδή πριν από τό θέαμα της τρομοκρατίας. (Σ.τ.μ.)

5. Τελευταία, ο χρεωκοπημένος γνωστός μαφιόζος Σιντόνα σκηνοθέτησε τήν άπαγωγή του στις Η.Π.Α. – όπου είχε καταφύγει – για νά ξεφύγει απ' τή δίκη όπου έπρεπε νά λογοδοτήσει για τήν πώχευση της Φράνκλιν Μπάνκ. Μιά δήθεν «προληταριακή»

νά σκηνοθετήσουν τή μακρόχρονη άπαγωγή, νά υπογραμμίσουν τότε τήν ώμότητα, τότε τό πάθος της και τότε τή «σταθερή στάση» τής κυβέρνησης· και όταν έκριναν πώς ό κόσμος έπρεπε τελικά νά έχει πειστεί για τήν «έπαναστατική» προέλευση και για τήν ευθύνη τών «έξτρεμιστών», μόνο τότε οί δεσμοφύλακες του Μόρο πήραν τό «πράσινο φώς» νά τόν ξεφορτωθούν. Κι έσύ, Άντρεότι, πού είσαι μάλλον θρασύς παρά άφελής, μήν έρθεις νά μου πεις πώς όλα τούτα σου φαίνονται καινούργια και μή μου παρασταίνεις πώς σου έθιξα τήν τιμή, νά χαρείς!

Ό κουρνιαχτός πού σηκώθηκε στη χώρα και πού στριφογύριζε γύρω από τό ζήτημα του νά γίνουν ή όχι οί διαπραγματεύσεις – ζήτημα πού παθιάζει ακόμα τούς μαλάκες – ήταν αυτό πού έπρεπε νά πετύχει περισσότερο κι εκείνο πού, αντίθετα, πέτυχε λιγότερο: εκεί, περισσότερο και από τή σκηνοθεσία, φάνηκε πόσο φτιαχτή ήταν ή μηχανορραφία πού είχε έξυφανθει στά παρασκήνια. Η παράταξη πού αρνιόταν τίς διαπραγματεύσεις, δηλαδή οί ήγεσίες τής Χριστιανοδημοκρατίας και του Ι.Κ.Κ., τίς αρνιόταν γιατί ήξερε περίφημα πώς ή σκηνοθεσία του δράματος προοιωνίζε τόν επίλογο πού, πράγματι μās προσφέρθηκε κι ακόμα γιατί ήξερε πώς, έτσι πού ήταν τά πράγματα, δέν έπρεπε νά χάσει τήν ευκαιρία νά φανεί, τότε-τότε, άλύγιστη εκ του ασφαλούς: νά λοιπόν γιατί μπορούσαμε νά θαυμάσουμε τόν Τζακανίνι και τόν Κοσσίγκα, τόν Μπερλινγκουέρ και τόν Πεκκιόλι νά πιπιλίζουν χωρίς σταματημό τήν αξιοπρέπεια τών δημοκρατικών θεσμών – αξιοπρέπεια πού έξ άλλου εκπροσωπούσε τόσο καλά ό τότε πρόεδρος Λεόνε⁶. Οί άρχηγοί τής παράταξης πού αρνιόνταν τίς διαπραγματεύσεις, ήξεραν

6. ομάδα διεκδίκησε αυτή τήν άπαγωγή, αλλά κανένας στήν Άμερική δέν τό πίστεψε γιατί εκεί ό τύπος δέν είναι σ' αυτό τό ζήτημα τόσο υποταγμένος, όσο στήν Ιταλία. (Σ.τ.γ.μ.)

6. Λίγο αργότερα παραιτήθηκε λόγω διαφθοράς. (Σ.τ.γ.μ.)

επιπλέον πώς δέν έπρεπε νά χάσουν τήν ευκαιρία νά έχουν ένα νεκρό Μόρο, ήδη πολύ λιγότερο επικίνδυνο γι' αυτούς απ' ό,τι αν ήταν ζωντανός, μιά και θά ήταν καλύτερα νά 'χουν ένα πεθαμένο φίλο παρά ένα ζωντανό έχθρό. Άν όντως υποθέσουμε πώς ό Μόρο άφηνόταν ελεύθερος, πράγμα άδύνατο άλλωστε, οί σταλινικοί και οί χριστιανοδημοκράτες ήξεραν καλά πώς θά 'χαν νά κάνουν μ' έναν άνθρωπο τρείς φορές πιό επικίνδυνο, γιατί θά 'χε άνεβεί ή δημοτικότητα του εξαιτίας τής περιπέτειάς του, θά είχε άτιμαστεί μέ όλους τούς τρόπους από τούς φίλους του, όταν δέν μπορούσε ν' άμυνθει, και επομένως θά ήταν πιά δηλωμένος έχθρός τών φίλων του και τών πρώην συμμάχων του τών σταλινικών. Έπομένως, αφού έτσι είχαν τά πράγματα, κανένας δέν έχει τό δικαίωμα νά επικρίνει τόν Άντρεότι και τόν Μπερλινγκουέρ, μιά και τό μόνο πού έκαναν ήταν νά υπερασπίσουν τά συμφέροντά τους. Για κείνο πού μπορεί τό πολύ-πολύ νά τούς επικρίνει, είναι πώς τά υπερασπίστηκαν τόσο άσκημα, δηλαδή μέ τέτοιο τρόπο, πού γέννησαν περισσότερες άμφιβολίες και ύποψίες παρά χειροκροτήματα για τήν άναπάντεχη και ξαφνική τους μεταστροφή προς μιάν άκαμψία, πού έπρεπε άναγκαστικά νά πηγάξει από τά άνομολόγητα συμφέροντά τους, μιά και δέν μπορούσε νά πηγάξει ούτε από τό χαρακτήρα τους, ούτε από τό παρελθόν τους, ούτε από τήν ύποτιθέμενη θέλησή τους νά περιφρουρήσουν τούς θεσμούς, πού τούς περιγελούν κάθε ώρα μέ τίς πράξεις τους.

Όσο για τόν Μπερλινγκουέρ ειδικά, δέν έχασε τήν ευκαιρία ν' άποδειχτεί γι' άλλη μιά φορά, και σά νά μήν είχαν πειστεί ακόμα όλοι, ό πιό άνίκανος πολιτικός του αιώνα: πράγματι, ήταν έξαρχής πεντακάθαρο πώς ή άπαγωγή του Μόρο ήταν πρώτ' απ' όλα ένα γερό χτύπημα εναντίον του «ιστορικού συμβιβασμού», όχι φυσικά από έξτρεμιστές τής άριστεράς – πού στό κάτω-κάτω θά είχαν άπαγάγει τόν Μπερλινγκουέρ για νά τόν τιμωρήσουν για τήν «προδοσία» – αλλά από μιά ομάδα έξουσίας και

συμφερόντων πού ανορθολογικά έχθρευεται τό συμβιβασμό μέ τούς λεγόμενους κομμουνιστές. Καί λέω *ανορθολογικά*, γιατί μιά τέτοια πολιτική δέν μπορεί βέβαια νά θίξει τά συμφέροντα τής κεφαλαιοκρατίας: αλλά προφανώς, ό φιλόπονος Μπερλινγκουέρ δέν κατάφερε κόν νά πείσει γι' αυτό τό πράγμα *δλους* τούς πολιτικούς τομείς, τούς στρατιωτικούς κύκλους καί τίς ομάδες εξουσίας, παρ' όλο πού *εδώ* καί κάμποσο καιρό καταγίνεται μ' αυτό τό ξερο, καί μόνο μ' αυτό. Έτσι, ό Άλντο Μόρο, *εδώ* καί καιρό θεωρούμενος ως ό αρχιτέκτονας τής κυβέρνησης «έθνικής ένότητας», τήν πλήρωσε ακριδιά πάνω πού είχε φέρεи τήν *έπιχείρηση* σέ αίσιο πέρας: «*άπ'* όπου βγαίνει ένας γενικός κανόνας, πού ποτέ ή σπάνια λαθεύει: *πώς* όποιος γίνεται *αίτία* νά γίνει δυνατός κάποιος άλλος, *πάει* χαμένος *ό ίδιος*», όπως λέει ό Μακιαβέλλι, καί, *δχι* τυχαία, *έκει* πού μιλάει De principatibus mixtis⁷, όπως μειχτή είναι ή σημεινή πλειοψηφία τής κυβέρνησης. Μέ τήν εξαφάνιση του Μόρο, όλοι οί άλλοι «*άνοιγματίες*» πολιτικοί ήγέτες, χριστιανοδημοκράτες ή άλλοι, *προειδοποιήθηκαν*: γιατί αυτός πού αποφάσισε καί έβγαλε σ' εφαρμογή τήν άπαγωγή του Μόρο, *άπόδειξε* μ' αυτόν τόν τρόπο πώς μπορεί κάθε στιγμή νά κάνει καί *χειρότερα*. Ό Κράξι ήταν ό πρώτος πού τό κατάλαβε, αλλά καί όλοι οί άλλοι άνθρωποι τής εξουσίας τό κατάλαβαν. Καί ό Μπερλινγκουέρ, *άντι* νά παραδεχτεί καταγγέλλει άμέσως αυτό τό γεγονός, *άντι* νά παραδεχτεί πώς ή πολιτική του δεχόταν θανάσιμο πλήγμα, *προτίμησε* γι' άλλη μιά φορά νά σωπάσει, νά κάνει πώς πιστεύει *όλες* τίς *έπίσημες* *έκδοχές*, νά *επιδοθεί* μέ ζήλο στό κυνήγι τών μαγισσών, νά παροτρύνει τούς πολίτες νά καταδίνουν ποιός ξέρει τί καί ποιόν, *συνεχίζοντας* νά *πασαλειβεται* μέ τά ίδια του τά ψέματα, *ύποστηρίζοντας* τή *χριστιανοδημοκρατική* *αδιαλλαξία*, *έξαπολύοντας* μύδρους *έναντίον* τών *έξτρεμιστών*, μέ τήν *ευσεθή* *αυταπάτη* πώς θά *καθυσύχαζε* *έτσι* *έκείνους* τούς σκοτεινούς κύκλους πού είχαν

7. Περί μειχτών ήγεμονιών, από τόν «Ηγεμόνα» του Μακιαβέλλι. (Σ.τ.μ.)

πιάσει τό Μόρο. Μά αυτοί πού καταστρώσανε τήν *έπιχείρηση* τής *όδο* Φάνι *διασκεδάσανε* μέ τήν *άφηρημένη* *καλή* *θέληση* του Μπερλινγκουέρ *έναντίον* τής *άνατροπής*, γιατί *ήξεραν* πώς *αυτός* *ήξερε*, *κι* *άκόμα* *γιατί* *ήξεραν* πώς, *όταν* *πρόκειται* *γι'* *άληθινή* *άνατροπή*, *όπο* *κείνην* πού *βλάφτει* τήν *οίκονομία*, *ό* *Μπερλινγκουέρ* *δέν* *καταφέρνει* *πιά* *ούτε* *στό* *έλάχιστο* νά *έμποδίσει* τούς *άγχιους* *έργάτες*⁸ νά *κάνουν* *αυτά* πού *κάνουν*. Δέν *άρκει* νά *θές* νά *νικήσεις* τήν *άνατροπή*, *Μπερλινγκουέρ*, *πρέπει* *καί* *ν'* *άποδείξεις* πώς *μπορείς* νά *τή* *νικήσεις*: οί *δάφνες* τής *άφηρημένης* *θέλησης* *είναι* *φτιαγμένες* μέ *ξερά* *φύλλα* πού *δέν* *ήταν* *ποτέ* *πράσινα*, *βλάκα!*

Πράγματι, όπως μπόρεσαν όλοι νά διαπιστώσουν, από τότε τό Ι.Κ.Κ. δέν έχει πάψει νά πληρώνει τίς πικρές συνέπειες τής ήλίθιας *άνεντιμότητάς* του: κατά τή διάρκεια τής *άπαγωγής* *κατηγορήθηκε* πολύ από τόν *άστικό* *τύπο* πώς *τελικά* *αυτό* *ήταν* *ύπεύθυνο*, *γιατί* *είχε* *θρέψει* *ανάμεσα* *στά* *μέλη* *του* *κάθε* *λογής* *ψευδαισθήσεις* *γύρω* *άπό* *τήν* *κοινωνική* *έπανάσταση*, μέ τέτοια *λαμπρά* *άποτελέσματα*. *Έπειτα* *έχασε* *τίς* *έκλογές*: *κατόπιν* *ό* *βδελυρός* *Κράξι* (πού από τόν καιρό τής *αίχμαλωσίας* *κιάλας* *γλυκοκοίταζε* τήν *παράταξη* τών *διαπραγματεύσεων*, πού *ήξερε* πώς *ήταν* *άδύνατες* *άλλά* πού του *επέτρεπε* νά *διαφοριστεί* *άπό* *τούς* *άλλους*), *πέρασε* *στήν* *έπίθεση* *κατηγορώντας* *τούς* *σταλινικούς* *για* *τά* *πάντα*, *άλλά* *μασκαρεύοντας* *τά* *πάντα* *πίσω* *άπό* *άεροκοπανατζίδικες* *καί* *προσηματικές* *ιδεολογικές* *διαμάχες* - *άκόμα* *πιό* *καταγέλαστες*, *μιά* *καί* *προέρχονταν* *άπό* *έναν* *άνθρωπο* *του* *δικού* *του* *διανοητικού* *καί* *μορφωτικού* *άναστήματος*. Σ' *όλες* *όμως* *τίς* *περιπτώσεις*, *αυτός* *πού* *βγήκε* *χαμένος* *ήταν* *ό* *Μπερλινγκουέρ*: *καί* *τό* *Ι.Κ.Κ.*, *έπειδή* *θά* *έθελε* *νά* *μήν* *πολεμηθεί* *άπό* *τούς* *συνμάχους* *του* *τής* *κυβέρνησης*, *ξέμαθε* *άκόμα* *καί* *νά* *πολεμάει*. *Καί* *σέ* *κάθε* *ήττα* *πού* *γνώριζε*

8. Τούς *έργάτες* τών *άγχιων* *άπεργιών* (έξω- ή/καί *άντι-συνδικαλιστικών*). (Σ.τ.μ.)

βρισκόμασταν μπροστά στή διακριτικά κωμική σκηνή, ό Πίκκολι και ό Άντρεόττι νά χαϊδεύουν τόν Μπερλινγκουέρ στό σβέρκο, συστήνοντάς του νά μήν άπελπίζεται, και κυρίως νά συνεχίσει έτσι. Κι όμως, παρ' όλα αυτά τά άναποδογυρισματα, σήμερα ακόμα οί σταλινικοί συνεχίζουν πεισματάρικα νά κάνουν πώς πιστεύουν ότι ό Μόρο σκοτώθηκε από έξτρεμιστές της άριστερής: μπορούμε λοιπόν νά πούμε πώς τήν άτελείωτη σειρά από άποτυχίες πού συναντάει τό Ι.Κ.Κ. τήν αξίζει στ' αλήθεια, μιά και σά «μαχόμενο κόμμα» είναι ένα μηδενικό, ενώ σάν «κόμμα έξουσίας» είναι άνύπαρχτο. Αυτό πού μου φαίνεται λιγότερο κατανοητό και πιο άδικαιολόγητο άπ' όλα είναι πού οί σταλινικοί παραπονιούνται ξεδιάντροπα και κάνουν πάντα τά θύματα, δίχως όμως ποτέ νά λένε ποιανού πράγματος είναι θύματα – δηλαδή τής άνικανότητάς τους από τή μιά και τών δολοφλοκιών τών έχθρών τους από τήν άλλη: αυτοί οί έχθροί είναι πολύ λιγότερο άνίκανοι και άναποφάσιτοι από κείνους, όπως άνάμεσα στ' άλλα μαρτυρεί και επιβεβαιώνει ή επιχείρηση τής όδου Φάνι.

Η παράταξη τών διαπραγματεύσεων αντίθετα, έπιζει μετά τήν ήττα της, παίρνοντας κάποια δύναμη έξαιτίας τής αδυναμίας τής αντίθετης παράταξης, κι αντιπροσωπεύεται από τόν Κράξι, για καθαρά τυπικούς λόγους, κι από τή Λόττα Κοντίνονα, έξαιτίας τής έξτρεμιστικής δλακείας, πού έμποδίζει αυτούς τούς άγωνιστές ακόμα και ν' αντιληφτοϋν πώς αποτελούν ανάποσπαστο τμήμα του θεάματος πού νομίζουν πώς πολεμοϋν, ενώ στήν πραγματικότητα τρέφονται άπληστα άπ' αυτό. Στην παράταξη αυτή τών διαπραγματεύσεων συρρεύσανε φυσικά πολλοί διανοούμενοι, πού είναι γνωστή ή άγχίνοια και άποδειγμένο τό θάθος τής σκέψης πού τούς διακρίνει. Σ' αυτά τά χαρακτηριστικά προστίθεται σέ τούτη τήν περίπτωση ή πιο τερατώδης άγνοια τής ιστορίας, ακόμα πιο άσυνχώρητη από τ' άλλα, για όποιον θέλει νά λείι τό δικό του για όλα, μοσχοπουλώντας τήν ύποτιθέμενη σοφία του.

Έξηγοϋμαι: αυτό πού πάνω άπ' όλα έξομοιώνει τούς άντιδραστικούς άστούς, τίς εύγενικές ψυχές τής προοδευτικής άστικής τάξης, τούς διανοούμενους τής μόδας, τούς κλαψιάρηδες άγωνιστές και τούς παθητικούς αλλά φανατικούς όπαδούς του ένοπλου άγώνα, είναι ακριβώς ότι πιστεύουν πώς, στήν περίπτωση του Μόρο και για πρώτη φορά, τό Κράτος δέν έίπε ψέματα σχετικά μέ τήν τρομοκρατία· άρα, για όλον αυτό τόν καλό κόσμο, ή άπαγωγή είναι έργοδ' επαναστατών, για τούς όποιούς ό μακάβριος Τόνι Νέγκρι λείι πώς «είχαμε ύποτιμήσει τήν άποτελεσματικότητα τους... Είμαστε διατεθειμένοι νά κάνουμε άποκριτική», επειδή είχε «ύποτιμήσει τήν άποτελεσματικότητα τους. Όλοι επομένως είναι θελημένα ή άθέλητα θύματα αυτού του νιοστου ψέματος του Κράτους: οί έξωκοινοβουλευτικοί και οί άριστεροί διανοούμενοι παραδέχονται βέβαια πώς τό Κράτος χρησιμοποιεί πάντα τήν τρομοκρατία, κατόπιν έορτής, μά δέν μπορούν νά συλλάβουν πώς μπορεί νά προσφανε τό ίδιο στήν τρομοκρατία, σκοτώνοντας τόν «πιο έξέχοντα» εκπρόσωπό του. Νά λοιπόν γιατί μιλάω για ιστορική άγνοια: κανένας δέ γνωρίζει ή, όπως και νά 'χει, κανένας δέ θυμήθηκε χίλια-μύρια παραδείγματα, όπου Κράτη, πού θρίσκονταν σέ κρίση, και σέ κρίση κοινωνική, έξόντωσαν ακριβώς τούς πιο περιφανείς εκπροσώπους τους, μέ τήν πρόθεση και τήν έλπίδα να ξεσηκώσουν και να διοχετεύσουν κατάλληλα μιά γενική – μά συνήθως εφήμερη – άγανάχτηση εναντίον τών έξτρεμιστών και τών δυσραεστημένων. Για νά μήν αναφέρω παρά μόνο ένα άνάμεσα στα χίλια τέτοια ιστορικά παραδείγματα, θά θυμίσω εδώ πώς οί τσαρικές μυστικές ύπηρεσίες, ή έπίρροφη Όχράνα, νιώθοντας μέ τρόμο και όχι χωρίς λόγο νά πλησιάζει ή επανάσταση του 1905, έβαλαν νά σκοτώσουν, στις 28 Ιουλίου 1904, ούτε λίγο ούτε πολύ, τόν ύπουργό Έσωτερικών Πλέχβε και, επειδή δέν τούς φάνηκε τούτο άρκετό, έβαλαν λίγο άργότερα και σκότωσαν, στις 17 του Φλεβάρη 1905, τό μεγάλο δούκα Σέργιο, θείο του τσάρου, άντρα μέ μεγάλη έπιρροή και άρχηγό τής στρατιωτικής περιφέρειας τής Μόσχας.

Οι απόλυτα πετυχημένες αυτές απόπειρες αποφασίστηκαν, εκτελέστηκαν και διεκδικήθηκαν από την «Όργάνωση μάχης» των Σοσιαλεπαναστατών, που στην ηγεσία της είχε μόλις αναρριχηθεί ο περιβόητος Άζεφ, ένας μηχανικός πραγματικά πολυμήχανος, πράχτορας της Όχράνα, παίρνοντας τη θέση του επαναστάτη Γκουερχούνι, που είχε πάνω στην ώρα συλληφτεί λίγο πρωύτερα.*

Παραθέτω τό μοναδικό αυτό, μά θαυμαστό, παράδειγμα προδοκάτσιας, γιατί αν ήταν ν' αναφέρω όσα είναι γνωστά από τόν τελευταίο αιώνα, πεντακόσες σελίδες δέ θά 'φταναν· και διάλεξα επίσης αυτό γιατί ή 'Ιταλία έχει μιάν ομοιότητα, άχνη μά άληθινή, μέ τή Ρωσία τού 1904-5. Κι όπως και νά 'χει, πρέπει νά σημειώσουμε πώς κάθε έξουσία πού θρίσκειται σέ δύσκολη θέση μοιάζει πάντα μέ κάθε άλλην έξουσία πού θρίσκειται σέ δύσκολη θέση, όπως μοιάζουν πάντα και ή συμπεριφορά τους και ό τρόπος πού ενεργούν.

Ή λογική πού ακολουθούν σήμερα οί στρατηγικοί έγκεφαλοι αυτού τού θεάματος είναι άπλή, πεζή και παλιά: παρά νά παραδεχτούν ποιές είναι ακριβώς οί πραγματικές τους δυσκολίες καθώς και μέσα σέ ποιές αντιφάσεις χτυπιέται τούτη ή γέριχη κοινωνία, τά άφεντικά τού τρομοκρατικού θεάματος προτιμούν νά μās παρουσιάσουν, χωρίς καμιά φαντασία, τά πιό αντιφατικά πράγματα: τή τρομοκρατία τού '78 σάν τό αναπόφευγο επακόλουθο τών προλεταριακών έξεγέρσεων τού '77 και τήν πλατεία Φοντάνα σάν τή λογική κατάληξη τού φλογισμένου 1969. Δέν υπάρχει μεγαλύτερο ψέμα! Οί έξεγέρσεις

* Ο Γκουερχούνι, πού φυσικά είχε πιαστεί χάρη στόν Άζεφ, σύστησε θερμά στους συντρόφους του νά δάλουν έπικεφάλης τής Όργάνωσης μάχης τόν ίδιο τόν Άζεφ κι όχι άλλον και τούτο για τήν τόλημ και τήν άντρειουσήν πού είχε δείξει όταν μετάφερε, από τήν Έλβετία στή Ρωσία, όπλα, έκρηχτικά και έντυπα τού κόμματος, πού ή κεντρική του έπιτροπή ήταν τότε έξόριστη στή Γενεύη.

τού '77 είναι ή συνέχιση τού ζεστού φθινόπωρου και ή άπαγωγή τού Μόρο είναι ή συνέχιση τής προδοκάτσιας τής πλατείας Φοντάνα. Ή ιστορία προχωράει μέ διαλεκτικές αντιφάσεις, αλλά τό θέαμα, όπως οί σχολαστικοί φιλόσοφοι, δηλώνει πεζά: post hoc, ergo propter hoc, μετά από αυτό τό γεγονός, άρα έξ αιτίας αυτού τού γεγονότος· τό φταιξιμο είναι τού γεγονότος. Ξεσηκώθηκε τό '77 ή νεαρή προλεταριακή γενιά εναντίον τής έξαθλίωσής της; Έ λοιπόν, τό '78 αυτοί οί όργισμένοι νεαροί άπήγαγαν τό Μόρο! Και δέν έχει σημασία πού οί Κόκκινες Ταξιαρχίες δέν είχαν καμιά σχέση μέ τούς ξεσηκωμούς τού '77, πού μάλιστα τούς κατηγορούσαν για «αύθορμητισμό»: οί νεαροί προλετάριοι τού '77 ήταν άνατρεπτικοί, οί Κόκκινες Ταξιαρχίες άπαρτίζονται από νεαρούς, οί Κόκκινες Ταξιαρχίες είναι οί άνατρεπτικοί τού '77. Τιποτα άπ' όλ' αυτά, κύριοι τής κυβέρνησης! Κι έσεις, άνώτεροι άξιωματικοί τών παράλληλων ύπηρεσιών, επειδή γελιέστε πάντα, θά θέλατε νά κάνουν όλοι σάν κι έσάς! Και όποιος καταγγέλλει τίς προδοκάτσίες σας, κατηγοριέται άμέσως πώς αυτός είναι ό προδοκάτορας, γιατί ή πραγματικότητα είναι πάντα άναποδογυρισμένη μέσα στό θέαμα.

Ή άλήθεια είναι πώς, επειδή τό 1977 άρχισε πάλι νά τρέμει ή πολυθρόνα κάτω από τόν κώλο σας, κύριοι τής κυβέρνησης, καθώς και ή γή κάτω από τά πόδια σας, έσεις, ναι ναι, έσεις ακριβώς, περάσατε στήν άντεπίθεση, σκοτώνοντας αυτή τή φορά έναν δικό σας, και ακριβώς εκείνον από τούς δικούς σας, πού έσεις (και οί μυστικοί σας βοηθοί) θεωρούσατε πιό κατάλληλο για νά ξεσηκώσει τή λαϊκή αγανάχτηση (κανενός δέ θά τού καιγότανε καρφι αν είχε άπαχθεί ό Ρουμόρ ή άκόμα και ό Φανφάνι), κι εκείνον από τούς δικούς σας πού ήταν περισσότερο υπεύθυνος για τό σημερινό «πολιτικό πλαίσιο» – πού όπως βλέπετε, δέν άρέσει σέ όλους τούς κεφαλαιοκρατικούς τομείς πού έσεις και οί στρατιωτικοί σας όργανισμοί έχετε καθήκον νά ύπερασπίσετε. Είναι λοιπόν έδώ ή εύκαιρία νά πούμε πώς ό Μόρο στάθηκε τό ιταλικό άνάλογο τού

Ἄλιέντε: καί πίσω ἀπό τήν κατηγορία πώς ὑπηρετοῦσε τά συμφέροντα τῆς ἀστικῆς τάξης καί τοῦ κεφαλαίου ἀντί τοῦ προλεταριάτου, ὑπῆρχε στήν πραγματικότητα καί μά- λιστα ἄσκημα καμουφλαρισμένη, ἢ ἀντίθετη κατηγορία, δηλαδή πώς δέν ὑπηρετοῦσε τά κεφαλαιοκρατικά συμφέ- ροντα μέ τόν τρόπο πού θά ἔθελαν ὀρισμένοι κεφαλαιο- κράτες.

Στίς 16 τοῦ περασμένου Μάρτη, μέρα τῆς ἐπιχείρησης τῆς ὁδοῦ Φάνι, δέν μπόρεσε νά μὴν πάει ἀμέσως ὁ νοῦς μου σέ δύο πράγματα: πρῶτ' ἀπ' ὅλα στό γεγονός ὅτι ἐπι- τέλους οἱ μυστικές ὑπηρεσίες εἶχαν ξαναοργανωθεῖ καί ὅτι εἶχαν κάπως ἀναλάβει ἀπό τά συμβάντα τῆς 12ης Δε- κέμβρη τοῦ 1969 καί ἀπό τίς συνεπαγόμενες ταπεινώσεις (κι ἐδῶ ἐπίσης, γι' ἄλλη μιά φορά, ἡ πραγματικότητα εἶ- ναι ἀναποδογυρισμένη μέσα στό θέαμα: πραγματικά, ἀποδίδουν τήν καλήν ἐκβασή τῆς ἐπιχείρησης τῆς ὁδοῦ Φάνι στήν ἀνυπαρξία τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν). Καί δεύ- τερο, θυμήθηκα ἐκεῖνο τό χωρίο τοῦ Candide, ὅπου λέγε- ται πώς «σ' αὐτή τή χώρα εἶναι καλό νά σκοτώνουν κάθε τόσο ἓνα ναύαρχο, γιά νά δίνουν κουράγιο στούς ὑπόλοι- πους».

Ὁ Σάσα, πού εἶναι ὁ πιό γνωστός Ἰταλός ἀναγνώ- στης τοῦ Βολταίρου, σίγουρα δέν εἶναι ὁ πιό ὀξύς, ἀφοῦ, ξεχνώντας αὐτό τό χωρίο καί ὅλη τήν πραγματικότητα, χάνεται στή μιά ἢ στήν ἄλλη φράση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μόρο, χωρίς νά μπορεῖ νά ξαναβρεῖ τό σύνολο τῶν γεγο- νότων, πού καμιά λεπτομέρεια κοιταγμένη στό μικροσκο- πιο δέν μπορεῖ νά τό δείξει, οὔτε καί ν' ἀφήσει νά δια- φανεῖ. Καί πραγματικά, ἀκόμα καί σήμερα ὁ Σάσα πι- στεύει πώς ὁ Κράξι ἢ ἄλλοι εἶχαν πραγματικά συμφέρον καί πρόθεση νά διαπραγματευτοῦν μέ τούς «ἐπαναστάτες» καί ἀγαναχτεῖ, μ' ἓναν οἰστρο πού θ' ἄξιζε ἓναν καλύτερο σκοπό, μέ τούς φίλους τοῦ Μόρο, πού δέν τοῦ στάθηκαν καθόλου φίλοι, κάτι πού ἀποτελεῖ ἄσχετη λεπτομέρεια. Θά ἔπρεπε ἀντίθετα νά στρέψει τήν ἀγανάχησή του στήν οὐσία – δηλαδή στό γεγονός πώς μ' αὐτή τήν προδοκά-

τσια ὄχι μόνο αὐτός, μά καί ὀλόκληρος ὁ κόσμος ἐξαπα- τήθηκε, οἱ ἀστυνομικοὶ νόμοι πέρασαν, μαζί καί οἱ ὑπο- κριτικές καί ἐπαίσχυντες ἐκκλήσεις τῶν διανοουμένων καί τοῦ πάπα ἐναντίον τοῦ «ἔξτρεμισμού», ἕκατό ἀθῶοι βρι- σκονται μέσα γιά πάντα καί λοιπά καί λοιπά. Γιά πές μου κάτι, Σάσα: τί σημασία μπορεῖ νά ἔχει ποτέ γιά τήν ἱστο- ρία, ἢ καί μόνο γιά τήν ἀλήθεια, τό ὅτι ὁ Ἄλντο Μόρο εἶχε, ἐχτός ἀπό τίς ἄλλες συμφορές, καί τή συμφορά νά περιτριγυρίζεται ἀπό ἄπιστους καί ἄτιμους φίλους; Τό ἔχει σάμπως γιά καινούργιο πώς ὁ πολιτικός κόσμος τῆς Ρώμης ἀποτελεῖται ἀπό καθάρματα καί δολοφόνους; Δέν ἔχεις ποτέ σου διαβάσει, Σάσα, αὐτό πού ἐδῶ καί τρεῖς αἰῶνες εἶχε σημειώσει ὁ καρδινάλιος τοῦ Ρέτς, πού ἦταν πιό ξύπνιος λιβελογράφος ἀπό σένα, δηλαδή πώς «ὑπάρ- χουν πολλά πρόσωπα στή Ρώμη πού τοὺς ἀρέσει νά δο- λοφονοῦν ἐκείνους πού βρῖσκονται καταγῆς»; Νεόκοπε Ἐμίλ Ζολά, ἐσύ δέν κατηγορᾶς τοὺς ἐχθρούς τοῦ Ντρέυ- φους, παρά τοὺς συκοφάντες φίλους του, ὄχι τοὺς ἐγκλη- ματίες καί τοὺς ὑπεύθυνους, παρά ἐκείνους πού τό μόνο τους φταίξιμο ἦταν πώς συκοφάντησαν καί ξευτέλισαν τό θῦμα κατόπιν ἐροτῆς, καί πού ἀνάμεσά τους ἀφθονοῦν καί οἱ ἀρθρογράφοι τοῦ Κορριέρε, ἐφημερίδας ὅπου ὅμως ἐσύ γράφεις, γιά νά μὴν πῶ τίποτ' ἄλλο. Κι ἀφοῦ θλίβε- σαι, Σάσα, πού ὁ Μόρο εἶχε τοὺς φίλους πού εἶχε, γιατί δέ δίνεις ἐσύ πρῶτος τό καλό παράδειγμα, παύοντας γιά παράδειγμα νά τά ἔχεις καλά μέ τόν ξεδιάντροπο καί ἀχαραχτήριστο Μπερνάρ Ἀνρί-Λεβύ;

Μά γιά τοὺς διανοουμένους ἔχω κιόλας πει τά ἀνεί- πωτα καί εἶναι περιττό νά προσθέσω ὀτιδήποτε?

“Ὅσο γιά τίς ὀμαδοῦλες μέ ἔξτρεμιστικές βλέψεις, πού οἰχτήκαν μέ τά μούτρα σέ θεολογικές διερευνήσεις γύρω ἀπό τή βία καί τή στρατηγική τῆς «ἐπαναστατικῆς» τρο- μοκρατίας, θά θυμίσω μόνο πώς εἶναι γνωστός ἀπό χρό- νια ὁ τρόπος πού κατανοοῦν τήν πραγματικότητα, ἀπό

9. Ἡ φράση αὐτή ἀναφέρεται στό ἀδημοσίευτο 9ο κεφάλαιο.

τόν καιρό τῆς πλατείας Φοντάνα κι ἔπειτα σέ κάθε ἐπό-
μενη εὐκαιρία, ὅπως ὅταν χειροκρότησαν τῆ δολοφονία
τοῦ Καλαμπρέζι, χωρίς νά κάτσουν πολύ νά σκεφτοῦν
πῶς ὁ ἀστυνόμος ἐξοντώθηκε ἀπό τά ἴδια τά ἀφεντικά
του, πού τούς εἶχε πιά γίνει θάρος (εἶχε πάρει μέρος στή
σκευωρία ἐναντίον τοῦ Βαλπρέντα, στή δολοφονία τοῦ
Πινέλλι καί σέ κάτι ἄλλο: λίγες ἀκόμα ὀδομάδες προτοῦ
νά τόν φάνε μέ τή σειρά του, ὁ ἴδιος ὁ Καλαμπρέζι ἦταν
αὐτός πού «ἀναγνώρισε» τό Φελτρινέλλι στό παραμορ-
φωμένο κουφάρι τοῦ Σεγκράτε, καί τότε ὅλες οἱ ἐφημερί-
δες χάρηκαν μέ τή «μνήμη» του, τήν «ὀξύνουιά» του κλπ.,
χωρίς ποτέ κανένας ν' ἀναρωτηθεῖ ἂν αὐτό ἦταν μνήμη,
ὀξύνουια ἢ ἐντελῶς ἄλλο πρᾶγμα).

Αὐτοί οἱ ἀλλοτριωμένοι ἐξωκοινοβουλευτικοί χάνον-
ται πάντα πίσω ἀπ' ὅ,τι λένε οἱ σταλινικοί γιά τήν τρομο-
κρατία, ἐπειδή δέν ξέρουν πῶς τό I.K.K. εἶναι ἱκανό μόνο
νά λέει ψέματα, καί τό μοναδικό πρᾶγμα πού δέν μπο-
ροῦν ποτέ νά πιστέψουν εἶναι ἡ ἀπλή ἀλήθεια: γιά παρά-
δειγμα, πῶς οἱ Κόκκινες Ταξιαρχίες τηλεκατευθύνονται,
πῶς ὁ Μόρο ἐξοντώθηκε ἀπό τίς παράλληλες ὑπηρεσίες
καί πῶς οἱ ἴδιοι δέν εἶναι παρά ἀρχίδια, καλοί γιά νά
ρίχνονται στή φυλακή κάθε φορά πού αὐτό εἶναι χρήσιμο.

Οἱ σταλινικοί, ὅταν ἡ «κόκκινη ἐκδοχή» τῆς πλατείας
Φοντάνα κατέρρευσε ἐπαίσχυντα, παρ' ὄλο πού δέ δια-
μαρτυρήθηκαν πού ὁ Βαλπρέντα εἶχε μείνει μέσα τρία
χρόνια, ξέθαψαν τή «μαύρη ἐκδοχή» καί νά πού οἱ ἐξω-
κοινοβουλευτικοί μας ἐνστερνίστηκαν τή «μαύρη ἐκδοχή»
κι ἔτρεξαν πίσω ἀπό τούς σταλινικούς γιά νά φωνάξουν
καί αὐτοί πῶς «ὁ φασισμός δέ θά περάσει». Φυσικά, ἐγώ
δέν ἀποκλείω καθόλου πῶς κάποιος φασιστάκος συμμε-
τεῖχε σέ τούτη ἢ κείνη τήν τρομοκρατική πρᾶξη, «μαύρη»
ἢ «κόκκινη»: ἀλλ' αὐτό δέν ἔχει καμιά σημασία, γιατί
ὄλοι ξέρουμε πῶς ὅπως τό κράτος μας χρησιμοποιεῖ περι-
δόητους φασίστες σά στρατηγούς, νομάρχες, δικαστικούς
καί ἀρχηγούς ἀστυνομίας, τούς χρησιμοποιεῖ ἄλλο τόσο
σά μυστικούς πρᾶχτορες, χαφιέδες καί μεροκαματιάρηδες

τῆς τρομοκρατίας – κι αὐτό χωρίς τοῦτο τό Κράτος καί
τούτη ἡ τρομοκρατία νά μποροῦν νά ὀριστοῦν «φασιστι-
κά».

Οἱ σταλινικοί λοιπόν, ἀπό τή στιγμή πού δέ μποροῦν
νά κατηγορηθοῦν πῶς δέν ξέρουν τί εἶναι φασιστικό, οὔτε
πῶς εἶναι ἀνίκανοι νά διακρίνουν αὐτό πού εἶναι ἀπλά
ἀστυνομικό ἀπ' αὐτό πού εἶναι φασιστικό, πρέπει νά κα-
τηγορηθοῦν πῶς ἔλεγον ψέματα ὅταν εἶπαν πῶς ἡ προδο-
κάτσια τῆς πλατείας Φοντάνα ἦταν «φασιστικοῦ τύπου» –
καί πῶς εἶπαν ψέματα μ' ἀδέξιο τρόπο, γιατί δέν εἶπαν
«εἶναι φασιστική», παρά «εἶναι φασιστικοῦ τύπου». Τό
ὅτι ὁ στρατηγός Μισέλι, σήμερα ἀνοιχτά φασίστας, ἦταν
ἤδη φασίστας ὅταν ἦταν ἀρχηγός τῆς S.I.D.¹⁰, δέν εἶναι
βέβαια ἐκεῖνο πού καθόρισε τή δράση του ὅταν διεύθυνε
τίς μυστικές ὑπηρεσίες: γιατί οἱ μυστικές ὑπηρεσίες παίρ-
νουν διαταγές καί ἐχτελοῦν αὐτά πού οἱ πολιτικοί τούς
λένε νά κάνουν. Ὡστόσο τό ψέμα τῶν σταλινικῶν γιά τήν
πλατεία Φοντάνα δέν ἦταν ἀναίτιο, μόνο καί μόνο ἐπειδή
ἦταν ἀδέξιο: ἐπειδή ἤθελαν νά κρύψουν αὐτό πού ἤξεραν
στήν ἐντέλεια καί ἐπειδή ἀπό τήν ἄλλη ἀντιμετώπιζαν τήν
ἐπίθεση τῶν ἀγριῶν ἐργατῶν, καί ξέρουμε μέ πόση βιασό-
τητα, ἀναγκάστηκαν τό '69 νά παραφουσκώσουν τό μῦθο
τοῦ «φασιστικοῦ κινδύνου», ὥστε καταμέτωπά του νά
ἀνασυγκροτήσουν τήν «ἐνότητα τῆς ἐργατικῆς τάξης»
κάτω ἀπό τίς δικές τους τριρεχτίδες. Μιά ὀδομάδα μετά
τίς 12 τοῦ Δεκέμβρη, οἱ ἐργάτες μετάλλου τοῦ ἰδιωτικοῦ
τομέα, πού ἦταν ἡ πρωτοπορία τοῦ κινήματος καί τό πιό
σκληρό του κομμάτι, ἀναγκάζονταν ν' ἀνακαλέσουν κάθε
ἀπεργία, μετά ἀπό κείνην πού εἶχε ἀναγγελθεῖ γιά τίς 19
τοῦ Δεκέμβρη, καί νά δεχτοῦν τή σύμβαση πού εἶχε ἐπι-
βληθεῖ ἀπό τά συνδικάτα. Ὁ Λόνγκο καί ὁ Ἀμέντολα
ἤξεραν πολύ καλά πῶς, ἂν εἶχαν πεῖ τήν ἀλήθεια ἐκεῖνη
τήν ὥρα, στίς 13 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1969 θά 'χε ἀρχίσει ὁ
ἐμφύλιος πόλεμος· καί ξέρουν καλά ἀκόμα καί σήμερα
πῶς ὅποιος ἐπιδιώκει νά τόν καλέσουν σέ γεῦμα σέ μιά

10. Ἡ ἰταλική Κ.Υ.Π. (Σ.τ.μ.)

γωνιά του τραπέζιου του Κράτους, δέν μπορεί βέβαια να φωνάξει δυνατά πώς τά πιάτα είναι θρώμικα: ενώ έτσι μπορούν να λένε χαμηλόφωνα και κρυφά, «τά πιάτα είναι θρώμικα, τό ξέρουμε: αν μās καλέσετε δέ θά πούμε τίποτα», όπως κι έγινε.

Έπειδή λοιπόν οι σταλινικοί δέ μίλησαν τό '69, τό «κόμμα μέ τά καθαρά χέρια» αναγκάστηκε μετά τό *συνεχίσει νά μή μιλάει* και νά λέει ψέματα για όλες τις κατοπινές προβοκάτιες και τις δολοφονίες που διαπράξαν οι μυστικές υπηρεσίες του ίδιου αυτού Κράτους, που σήμερα απαιτούν να τους ευγνωμονεί επειδή κράτησαν τό στόμα τους κλειστό¹¹ και που θέλουν να μοιραστούν τά κουρέλια του μέ τους χριστιανοδημοκράτες.

Για μία μεγάλη περίοδο, οι καταστασιακοί ήταν οι μόνοι στην Εύρώπη που κατάγγειλαν πώς τό Ιταλικό Κράτος είναι ο ατύτουργός και ο αποκλειστικός όφελιμένος από τή σύγχρονη τεχνητή τρομοκρατία και απ' όλο της τό θέαμα. Και δαχτυλοδείξαμε τήν Ιταλία στους επαναστάτες όλων των χωρών σαν τό ευρωπαϊκό εργαστήριο της αντίεπανάστασης και τό προτιμημένο πεδίο πειραματισμού των σύγχρονων αστυνομικών τεχνικών – και τουτό ακριβώς από τις 19 του Δεκέμβρη 1969 και πέρα, μέρα που κυκλοφόρησε τό *μανιφέστο* μας μέ τίτλο *Τό Ράιχ-σταγκ καίγεται*.*

11. Omertà, νόμος της παρανομίας, όχι μόνο για τήν άλλη-λεγγύη μέ κάποιον σύμμαχο που είναι ένοχος και καταζητείται, παρά και για τή μη καταγγελία αυτού που σου επιτίθεται, κρατώντας τήν έκδίκηση (vendetta) για σένα. (Σ.τ.μ.)

*. Είναι εύκαιρία εδώ να παραθέσουμε, σαν παράδειγμα επαναστατικής διαύγειας, μερικά κομμάτια αυτού του *μανιφέστου*, που τις μέρες εκείνες της μεγαλύτερης καταστολής μπορούσες να τό βρεις στην ίδια τήν πλατεία Φοντάνα και μπροστά στις μεγαλύτερες μιλανέζικες φάμπρικες: «... Μπροστά στο άνέβασμα του επαναστατικού κινήματος παρ' όλη τή μεθοδική δράση για άφομοίωση των συνδικάτων και των γραφειοκρατών της παλιās και τής νέας άριστερας, γίνεται μοιραίο για τήν έξουσία... να

παίξει αυτή τή φορά τό ψεύτικο χαρτί της τρομοκρατίας... 'Η Ιταλική άστική τάξη του 1969... δέν έχει πιά άνάγκη τά λάθη των παλιών άναρχικών για να βρει μία πρόφαση για τήν πολιτική πραγματώση της ολοκληρωτικής της πραγματικότητας, παρά προσπαθεί μία τέτοια πρόφαση να τή φτιάξει μόνη της, αγιδεύοντας τους νέους άναρχικούς σε μίαν άστυνομική σκευωρία... 'Η *μπόμπα του Μιλάνου* έσκασε εναντίον του προλεταριάτου. Προορισμένη να χτυπήσει τις λιγότερο ριζοσπαστικοποιημένες κατηγορίες, ώστε να τις κάνει να συμμαχήσουν μέ τήν έξουσία, και να καλέσει σε συσπείρωση τήν άστική τάξη... : καθόλου τυχαία, σφαγή στους άγρότες ('Εθνική Άγροτική Τράπεζα) και μονάχα φόβος στους άστούς (μπόμπα που δέν έσκασε στην 'Εμπορική Τράπεζα). Τά άμεσα όσο και τά έμμεσα άποτελέσματα που είχαν οι άπόπειρες είναι ο σκοπός τους... Μά ή Ιταλική άστική τάξη είναι ή πιό άθλια της Εύρώπης. 'Ανίκανη σήμερα να πραγματοποιήσει τόν ένεργητικό της τρόπο πάνω στο προλεταριάτο, δέν της μένει άλλο από τό να μεταδώσει στην πλειοψηφία του πληθυσμού τόν παθητικό της τρόπο, τό φόβο του προλεταριάτου. 'Ανίσχυρη ή άδέξια, στην προσπάθεια της να μπλοκάρει μ' αυτό τόν τρόπο τήν άνάπτυξη του επαναστατικού κινήματος και συνάμα να δημιουργήσει για τόν έαυτό της μία δύναμη που δέν έχει, κινδυνεύει να χάσει μαζί και τις δυο δυνατότητες. 'Ετσι πρέπει να 'πεσαν στο λάθος οι πιό προχωρημένες φατρίες της έξουσίας (έσωτερικές ή παράλληλες...). 'Η υπερβολική άδυναμία ξεναφέρει τήν Ιταλική άστική τάξη στο έδαφος της άστυνομικής υπερβολής· καταλαβαίνει πώς ή μόνη της δυνατότητα να βγει από ένα ψυχομαχητό δίχως τέλος είναι να ρισκάρει τό άμεσο τέλος του ψυχομαχητού της. 'Ετσι, ή έξουσία πρέπει να κάψει από τήν αρχή κιόλας τό τελευταίο πολιτικό χαρτί που μπορούσε να παίξει πριν από τόν εμφύλιο πόλεμο ή πριν από ένα πραξικόπημα, για τό όποιο είναι άνίκανη, δηλαδή τό διπλό χαρτί του ψεύτικου «άναρχικού κινδύνου» (για τή δεξιά) και του ψεύτικου «φασιστικού κινδύνου» (για τήν άριστερά), μέ σκοπό να μασκαρέψει και να κάνει δυνατή τήν αντίπεσή της εναντίον του άληθινού κινδύνου: του προλεταριάτου. 'Επιπλέον, ή πράξη που μ' αυτήν ή άστική τάξη προσπαθεί σήμερα να ξεορκίσει τόν εμφύλιο πόλεμο είναι στην πραγματικότητα ή πρώτη της πράξη εμφύλιου πολέμου... 'Επομένως για τό προλεταριάτο τό θέμα δέν είναι πιά να τόν άποφύγει ούτε να τόν άρχήσει, παρά να τόν κερδίσει... 'Εχει άρχισει πιά να καταλαβαίνει πώς δέν μπορεί να τόν κερδίσει μέ τή μερικη βία, αλλά μέ τήν όλική αυτοδιαχείριση της επα-

Ἡ τελευταία φράση αὐτοῦ τοῦ μανιφέστου, «σύντροφοι μὴ ἀφήσετε νὰ σὰς σταματήσουν ἐδῶ», εἶναι δίχως ἐξαίρεση τὸ μόνο πράγμα πού βγήκε ψεύτικο ἀπὸ τὴν ἱστορία: αὐτὸ τὸ κίνημα σταμάτησε ἀκριβῶς ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνει ἄλλιως, ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἔμαθαν οἱ μόνοι πού εἶχαμε πλέρια συνείδηση τοῦ τί σήμαινε ἡ ἐπιχείρηση τῆς πλατείας Φοντάνα καὶ οἱ μόνοι πού τὸ λέγαμε, δίχως ὥστόσο νὰ ἔχουμε ἄλλα μέσα ἀπὸ ἓνα «κλεμμένο πολὺγραφο», ὅπως γράφαμε στὸ μανιφέστο πού προανάφερα.* Ὅπως λέει ὁ λαός, «ὅποιος ἔχει ψωμὶ δὲν ἔχει δόντια κι ὅποιος ἔχει δόντια δὲν ἔχει ψωμὶ»: κι ὅλοι οἱ καλοί μας ἐξωκοινοβουλευτικοὶ ἐκεῖνης τῆς ἐποχῆς πού εἶχαν στὰ χέρια τους ἐφημερίδες καὶ ἐφημεριδοῦλες, δὲν εἶχαν δόντια καὶ δὲ δημοσίευσαν τίποτα ἐγκυρο γιὰ κείνη τὴ σφαγή, ἀπασχολημένοι καθὼς ἦταν καὶ καθὼς εἶναι μὲ τὴν ἀναζήτηση τῆς «σωστῆς στρατηγικῆς» πού πρέπει νὰ ἐπιβληθεῖ στὸ προλεταριάτο, πού γι' αὐτοὺς εἶναι καλὸ μόνο γιὰ νὰ τὸ κουμαντάρουν καὶ μάλιστα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι!

Ἐπομένως, ἐξαιτίας τοῦ ἀγιάτρευτου συμπλέγματος κατωτερότητας πού ἔχουν ὡς πρὸς τὴν ἱκανότητα τοῦ Ι.Κ.Κ. νὰ λέει ψέματα, πού εἶναι ὀπωσδήποτε μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ δικιά τους, οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοὶ δέχονταν ἀμέ-

ναστατικῆς βίας καὶ μὲ τὸ γενικὸ ἐξοπλισμὸ τῶν ἐργαζομένων πού ὀργανώνονται μέσα στὰ Ἐργατικά Συμβούλια. (Τὸ προλεταριάτο) λοιπὸν, ξέρει πιά πὼς πρέπει ν' ἀπορρίψει μιά γιὰ πάντα, μέσω τῆς ἐπανάστασης, τὴν ἰδεολογία τῆς βίας μαζί μὲ τὴ βία τῆς ἰδεολογίας... Σύντροφοι: μὴ ἀφήσετε νὰ σὰς σταματήσουν ἐδῶ... Ζήτω ἡ ἀπόλυτη ἐξουσία τῶν ἐργατικῶν Συμβουλίων!».

* Τὸ Γενάρη τοῦ 1970 κυκλοφόρησε τὸ *Μπόμπες, αἶμα, κεφάλαια*, προκήρυξη τοῦ Λάντ πού κατηγοροῦσε ἀνοιχτὰ γιὰ τὴ σφαγή τίς μυστικὲς ὑπηρεσίες, μοναδικὴ ἐξαίρεση στὴ γενικὴ κατατρόπωση.

σως τὴν ἐκδοχὴ γιὰ τὰ γεγονότα πού ὑποστήριξε τὸ Ι.Κ.Κ., σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ μπόμπες ἦταν «φασιστικοῦ τύπου», καὶ ἄρα δὲν μποροῦσαν νὰ εἶναι τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ τοῦ «δημοκρατικοῦ» Κράτους, τόσο δημοκρατικοῦ μάλιστα πού δὲν ἀνησυχεῖ ποτέ γι' αὐτὰ πού τσαμπουνάνε ἐκεῖνοι καὶ πού μόνο οἱ ἴδιοι τὰ θεωροῦν «ἐπικίνδυνα» γιὰ τὸ θέαμα, ἐνῶ ἀποτελοῦν τοὺς κακοπληρωμένους μὰ ἀπαραίτητους κομπάρσους του. Ὅσο ἡ ψεύτικη ἐξήγηση πού ἔδιναν στὰ γεγονότα ταίριαζε ἀπόλυτα μὲ τὴν ἀληθινὴ ἰδεολογία αὐτῶν τῶν γκρουπούσκουλων, πού τότε ἦταν ὅλα φανατισμένα μὲ τὸ Μάο, τὸ Στάλιν καὶ τὸ Λένιν, ὅπως σήμερα εἶναι μὲ τὸν Γκουατταρί, τὸν Τόνι Νέγκρι καὶ τὸ Σκαλτσόνε, ἢ μὲ τὴν ἄθλια «ἰδιωτικότητά» τους καὶ τὰ καταγέλαστα «νταβαντούρια» τους. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτοὶ οἱ «καλῶν προθέσεων ἐξτρεμιστές» δὲν ἤθελαν νὰ ποῦν τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν ἤξεραν νὰ κατηγορήσουν ἀνοιχτὰ αὐτὸ τὸ Κράτος ὡς τὸν τρομοκράτη, δὲν ἤξεραν οὔτε νὰ τὸν πολεμήσουν μὲ κάποιο χειροπιαστὸ ἀποτέλεσμα: γιατί τὸ νὰ λένε πὼς ἐκεῖνη ἡ μπόμπα ἦταν «φασιστικὴ» ἦταν ἄλλο τόσο ψεύτικο, ὅσο κι ἂν ἔλεγαν πὼς ἦταν «ἀναρχικὴ» καὶ ὅλα τὰ ψέματα, ὅσο ἀντίθετα καὶ νὰ φαίνονται μερικὲς φορές, εἶναι πάντα ἀλληλέγγυα στὸ νὰ σαμποτάρουν τὴν ἀλήθεια. Καὶ μόνο ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐπαναστατικὴ, μόνο ἡ ἀλήθεια εἶναι ἱκανὴ νὰ βλάψει τὴν ἐξουσία, μόνο ἡ ἀλήθεια εἶναι σέ θέση νὰ κάνει σταλινικούς καὶ ἀσοῦς νὰ λυσσάζουν. Καὶ τὸ προλεταριάτο, πάντα ἐξαπατημένο καὶ προδομένο ἀπ' ὅλους, ἔχει μάθει νὰ τὴν ψάχνει μόνο του τὴν ἀλήθεια καὶ εἶναι ἀδιαπέραστο ἀπὸ τὰ ψέματα, ὅσο «ἐξτρεμιστικά» κι ἂν αὐτοαποκαλοῦνται. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐξαιτίας τῆς ἴδιας ἐνοχῆς βλακειάς, ὅλοι οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοὶ τοῦ 1978 ἔπασαν πρόσχαρα στὴν παγίδα τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ Μόρο, «ἔργου συντρόφων πού λαθεύουν». Καὶ δὲν νιώθετε, ἀγαθιάρηδες, πὼς εἶστε οἱ μοναδικοὶ «σύντροφοι πού λαθεύουν», γι' ἄλλη μιά φορὰ; Μά τὸν ἐπιτάφιο γιὰ σὰς, καλοὶ μου ἐξωκοινοβουλευτικοί, τὸν ἔχει κιόλας γράψει ὁ Δάντης:

Μά χάφτετε τό δόλωμα, κι ὁ μέγας
παλιός ὄχτρος στό ἀγκίστρι του σᾶς σούρνει·
καί σπιρουνιές δέν σᾶς φελοῦν γιά γκέμι.

Θύματα τῆς ἴδιας τους τῆς ψεύτικης συνειδήσης, πού
ἐκφοράζεται πάντα μέσα στην ἰδεολογία, οἱ ἐξωκοινοβου-
λευτικοί δέν πλόρεσαν παρ' ὅλα αὐτά νά ἀποφύγουν γιά
πολύ τά ζητήματα τῆς θεαματικῆς τρομοκρατίας καί ἀπ'
τό 1970 καί δῶθε ἄρχισαν νά ἐξετάζουν τό ζήτημα τῆς
τρομοκρατίας καθαυτό, μέσα στόν ἔβδομο οὐρανό τῆς
ἰδεολογίας, μέ τελείως μεταφυσικό τρόπο, ἀπόλυτα ξεκομ-
μένο ἀπό τήν πραγματικότητα. Καί ὅταν ἡ ἀλήθεια γύρω
ἀπό τή σφαγή τῆς πλατείας Φοντάνα βγήκε ἐπιτέλους
στήν ἐπιφάνεια, ἀφοῦ πρῶτα ὅλα τά ψέματα πού εἶχαν
ἀραδιασθεῖ σχετικά μ' αὐτήν εἶχαν πέσει τό 'να μετά τ'
ἄλλο, οὔτε οἱ εὐγενικές καρδιές τῆς διανοουμένου-
προοδευτικῆς ἀστικῆς τάξης, οὔτε τά σκιαῶτα τῆς Λόττα
Κοντίνου καί κομπανίας στάθηκαν ἱκανές νά δάλουν γιά
μιά φορά τό ζήτημα μέ τούς πραγματικούς του ὄρους, δη-
λαδή μέ τούς σκανδαλώδεις ὄρους του: ὅτι ἡ δημοκρατική
Πολιτεία δέ δίστασε νά σφάζει ὅταν αὐτό τῆς φάνηκε
χρήσιμο, γιατί ὅταν ὅλοι οἱ νόμοι τοῦ Κράτους κινδυ-
νεύουν, «για τό Κράτος ὑπάρχει ἕνας μοναδικός καί ἀπα-
ραβίαστος νόμος: ἡ ἐπιβίωση τοῦ Κράτους» (Μάρξ). Νά
λοιπόν τί εἶναι ἀκριθῶς αὐτή ἡ περίφημη «αἴσθηση τοῦ
Κράτους» πού φορτώσανε στήν πλάτη τοῦ Μόρο καί μέ
τήν ὁποία τώρα οἱ φιλισταῖοι τοῦ ξομπλιάζουν τό κου-
φάρι. Μέσα σέ δέκα χρόνια κανένας δέν θέλησε νά ἀνα-
κινήσει μιάν «ὑπόθεση Ντρέυφους» γύρω ἀπό τή συμπε-
ριφορά τῶν μυστικῶν μας ὑπηρεσιῶν, πού οἱ ἀρχηγοί
τους μπαινόβγαιναν στή φυλακή στά μουλωχτά, μέσα στή
γενική ἀδιαφορία ὄλων τῶν προνομιούχων κατόχων τῆς
«αἴσθησης τοῦ Κράτους», αὐτῆς τῆς ὑπέροχης ἔχτης αἴ-
σθησης μέ τήν ὁποία εἶναι προικισμένοι οἱ πολιτικοί μας,
ἀλλά πού λείπει ἀπ' τούς κοινούς θνητούς, ὅπως λείπουν
ἄλλα πράγματα ἀπό ἐκείνους πού ἦταν στήν Ἀγροτική
Τράπεζα καί δέ σκοτώθηκαν. Ἡ μήπως ὑπάρχει κανένας

πού νά 'χει πειστεῖ πῶς αὐτή ἡ μυστηριώδης «αἴσθηση
τοῦ Κράτους» εἶναι κάτι ἄλλο ἀπό αὐτό πού εἶπα; «Ὁ
Μόρο εἶχε τήν αἴσθηση τοῦ Κράτους» καί «ὁ Μπερλι-
γκουέρ ἔχει τήν αἴσθηση τοῦ Κράτους»: ἂν δέν σημαίνει
αὐτό πού εἶπα γώ, τότε εἶναι κενές φράσεις, πού ἰσοδου-
ναμοῦν μέ τό νά ποῦμε πῶς τό τάδε κορίτσι ἔχει τήν «αἴ-
σθηση τοῦ μουνιού» κι ἐγώ ἐκείνη τοῦ πούτσου καί πῶς ἡ
Τίνα Ἀνσέλμι¹² δέν ἔχει αἴσθησης, ἂν καί κάνει αἴσθησης.

Ἐπειδή οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοί ἀπό τήν ἀρχή δέν
πίστεψαν πῶς ἤξεραν, κατόπιν ἔμαθαν χωρίς νά πιστέ-
ψουν καί στό τέλος πίστεψαν χωρίς νά συμπεράνουν, πῶς
τό ἴδιο τό Κράτος ἐγκαινίασε τήν τρομοκρατία στό Μιλάνο,
γι' αὐτό ὀλάκερη ἡ χώρα μπήκε σ' αὐτή τήν ἐποχή τῆς
ἐπιφανειακῆς τρέλας καί τῶν τρελῶν ἐπιφάσεων: ὅλο τό
ζήτημα τῆς τρομοκρατίας ἔχει γίνει ἀντικείμενο ἀκαδη-
μαϊκῶν διατριβῶν καί φλογερῶν ἐπιθέσεων, πού ὀδήγη-
σαν τούς μέν, ἀστούς καί σταλινικούς, στό νά καταδικά-
σουν ὑποκριτικά τήν τρομοκρατία «ὅποιο καί νά 'ναι τό
χρῶμα τῆς» – σά νά μήν ἦταν αὐτοί πού τήν ἐνθαρρύνουν
καί τήν καλύπτουν, δίνοντάς της τό πῶς ταιριαστό χρώμα
κάθε φορά – καί τούς δέ, ἐκείνους πού νόμιζαν πῶς εἶναι
«ἐξτρεμιστές», στό νά ἐρωτοτροποῦν μέ τήν ἰδέα πῶς
«στήν τρομοκρατία τοῦ Κράτους ἀπαντᾶμε μέ τήν προλε-
ταριακή τρομοκρατία». Καί νά ἡ εὐκαιρία πού ῥθε γάντι
στῆς μυστικές μας ὑπηρεσίες: ἀκόμα δέν εἶχαν καλά-καλά
σχηματιστεῖ οἱ πρῶτες παρᾶνομες τρομοκρατικές ὁμαδοῦ-
λες, οἱ Κόκκινες Ταξιαρχίες καί οἱ Ἐνοπλιο Προλεταρια-
κοί Πυρήνες, καί ἡ ἀστυνομία, οἱ καραμινιέροι καί τά
εἰδικά σώματα παραβγαίνανε ποιός θά διαβρώσει πρῶ-
τος αὐτές τίς παραστρατιωτικῆς ὁμάδες, εἴτε γιά νά προ-
λαβαίνουν τίς πράξεις τους, εἴτε γιά νά τίς τηλεκατευθύ-
νουν, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες καί τά desiderata τῆς σι-
γῆς καί τῶν κρατούντων.

Ἔτσι, ὅλοι εἶχαν τήν εὐκαιρία νά δοῦν πῶς οἱ Ἐνο-
πλιο Προλεταριακοί Πυρήνες ἐξοντώθηκαν ριζικά, εἴτε

12. Ὑπουργός τῶν Χριστιανοδημοκρατῶν. (Σ.τ.γ.μ.)

συλλαμβάνοντας τά μέλη τους γιά νά τά επιδειξουν κατόπι μέ έπαισχυντο τρόπο σέ τούτην ή εκείνη τή δίκη, είτε άμεσα, κάνοντας σκοποβολή πάνω τους, θέαμα περιζήτητο στο όποιο επιδόθηκαν οι δυνάμεις τής τάξης, πρός τέρψη τής πιό σιχαμερης μπουρζουαζίας.*

Αντίθετα, τά πράγματα εξέλιχθηκαν διαφορετικά μέ τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες: γνωρίζουμε μονάχα δυό όνόματα χαφιέδων σ' αυτή τήν ομάδα, τόν Πιζέττα και τόν καλόγερο Τζιρόττο, πού μολοντί ήταν άξεστοι σάν προβοκάτορες, κατάφεραν νά ρίξουν στήν παγίδα τόν Κούρτσο και τούς άλλους τής λεγόμενης «ιστορικής ομάδας» – όλο τους άγωνιστές χωρίς πείρα τής παρανομίας και ελάττωτα «θηριώδεις» σάν τρομοκράτες. Παρ' όλα αυτά οι Κόκκινες Ταξιαρχίες δέν εξαρθρώθηκαν ποτέ, μετά τόν άποκεφαλισμό τους, και τούτο όχι βέβαια από τή φρονιμάδα τών άλλων άγωνιστών, πού δέν είναι λιγότερο άφελεις από τούς άρχηγούς τους πού έπασαν στήν πρώτη παγίδα, παρ άπειδή έτσι αποφάσισαν οι καινούργιοι άρχηγοί τους. Καί γιατί άραγε τό Κράτος, πού ήταν κιόλας γι' άλλους λόγους σέ δύσκολη θέση, θά 'πρεπε νά χάσει τή χρυσή εύκαιρία πού του παρουσιαζόταν νά 'χει από δω κι έμπρός στή διάθεσή του έναν τρομοκρατικό όργανισμό μέ αυτόνομη φυσιογνωμία και εικόνα, καλά διαβρωμένο και διευθυνόμενο ήσυχα από μακριά; Έγώ δέν πιστεύω καθόλου πώς ό στρατηγός Νταλλακιέζα είναι εκείνη ή «πολεμική ιδιοφυία» γιά τήν όποία μιλούσε ό Κάρολ φόν Κλάουζεβετς, ώστόσο έχει διαβάσει τόν Κλάουζεβετς μέ

* Αυτό τό ματοβαμμένο θέαμα προσφέρθηκε μέ τό σταγονόμετρο, αλλά πολλές φορές: όταν ή άστυνομία πρόσμενε έξω από τήν τράπεζα τής Φλωρεντίας τόν Άμπταντζελο, σκοτώνοντας δυό συντρόφους του· όταν ή άδερφή του Μαντίνι έχτελέστηκε έν ψυχρώ μέσα στο κρησφύγετό της στή Ρώμη, και σέ καμιά δεκαορία ακόμα περιπτώσεις. Καί έπιμένουν ακόμα νά μάς πείσουν πώς τυχαία, και όχι χάρη στή διείσδυση, ή «Μπενμερέτα»¹³ είχε αυτές τίς έπιτυχίες;

13. Όνομασία του σώματος τών Καραμπινιέρων πού σημαίνει «άξια». (Σ.τ.μ.)

μεγαλύτερη προσοχή και περισσότερο όφελος από τόν Κούρτσο και έχει περισσότερα μέσα στή διάθεση τών ικανοτήτων του. Ό στρατηγός Νταλλακιέζα ξεκαρδίζεται μαζί μέ τούς συναδέλφους του τής SISDE, τής SISMI και του CESIS, μέ όλες τίς διακηρύξεις τών ιδεολόγων τής ένοπλης πάλης γιά τή δηλωμένη τους πρόθεση νά «όδηγήσουν τήν επίθεση στήν καρδιά του Κράτους», πρwt' άπ' όλα γιατί ξέρει πώς τό Κράτος δέν έχει καρδιά, ούτε καν μεταφορικά, κι έπειτα γιατί ξέρει καλά, όπως ό Άντρεόττι κι ό Μπερλιγκουέρ, πώς ή μοναδική επίθεση πού είναι ικανή νά λαβώσει θανάσιμα τό Κράτος σήμερα είναι ή καταγγελία τών τρομοκρατικών του μεθόδων και μάλιστα ή δίαιη καταγγελία τους – όπως γιά παράδειγμα ή δικιά μου τώρα.

Ό στρατηγός Νταλλακιέζα, παρ' όλο πού κατέχει καλύτερα τά ταχτικά από τά στρατηγικά ζητήματα και μολοντί μπερδεύει τή στρατηγική μέ τό στρατήγημα, αντικαθιστώντας τήν τέχνη του πολέμου μέ τήν πονηριά, ώστόσο γνωρίζει πολύ καλά πώς ή τρομοκρατία είναι τό υποκατάστατο του πολέμου σέ μιάν εποχή πού οι μεγάλοι παγκόσμιοι πόλεμοι είναι αδύνατοι ή, όπως και νά 'ναι, δέν επιτρέπουν πιά νά σφάζεται τό ένα προλεταριάτο από τό άλλο σέ εξαντλητικές και ματωθαμμένες μάχες. Ό στρατηγός μας όμως και οι άλλοι έγκεφαλοι τής άνωτερης πολιτικής άστυνομίας ξέρουν επίσης πώς ή θεαματική τρομοκρατία είναι πάντα αντιπρολεταριακή και πώς είναι ή συνέχιση τής πολιτικής μέ άλλα μέσα: συνέχιση, φυσικά, τής αντιπρολεταριακής πολιτικής όλων τών Κρατών. Ότι αυτό τό Κράτος έχει ανάγκη τήν σύγχρονη τεχνητή τρομοκρατία αποδειχεται πάνω άπ' όλα από τό γεγονός ότι έδω ακριβώς, στήν Ίταλία, έφευρέθηκε πριν από δέκα χρόνια – και είναι γνωστό πώς ή Ίταλική άστική τάξη έχει σέ έφευρετικότητα ό,τι τής λείπει από ικανότητα: πάλι ή Ίταλική άστική τάξη ήταν εκείνη πού έφηυρε τό φασισμό, πού είχε κατόπι τόσην έπιτυχία στή Γερμανία, τήν Ίσπανία, τήν Πορτογαλία κλπ., όπουδήποτε έπρεπε νά

συντριβεί μιά προλεταριακή επανάσταση. Και τό θέαμα τής τρομοκρατίας είχε κιόλας μιάν άμεση έπιτυχία μέ τή γερμανική κυβέρνηση, πού δέ ζηλεύει τήν κατάστασή μας αλλά ζηλεύει τή φαντασία μας, δηλαδή τή φαντασία τών μυστικών μας ύπηρεσιών – όπως στή δεκαετία του '20 ζήλευε τό Μουσολίνι μας – αυτή τή φαντασία πού έπιτρέπει στήν κυβέρνησή μας νά πλέει μέσα στά σκατά χωρίς νά πνίγεται.

“Ότι αυτό τό Κράτος έχει ανάγκη την τρομοκρατία είναι έξάλλου κάτι για τό όποιο όλοι του οί εκπρόσωποι έχουν πιά πειστεί, άν όχι μέ τή λογική, τότε από τήν έμπειρία τους, μετά τήν άμεση και ως εκ θαύματος καλή έκβαση τής επιχείρησης στήν πλατεία Φοντάνα. ‘Η απόδειξη είναι πώς, άν σ’ αυτή τήν περίπτωση δέν ύπήρξε «ύπόθεση Ντρέυφους», αυτό δέν όφείλεται βέβαια στό ότι τό ζήτημα ήταν λιγότερο σκανδαλώδες, παρά στό ότι όλα τά κόμματα, για διάφορους λόγους, κατάλαβαν πώς μπορεί εκείνη ή μπόμπα νά έσωσε τό Κράτος, πού καθέννας τους τό ύπερασπίζεται μέ τό δικό του τρόπο, αλλά και πώς ή *αλήθεια* γι’ αυτή τή μπόμπα θά ήταν ίκανή από μόνη της νά τό καταστρέψει όριστικά. Κι άν δέν ύπήρξε «ύπόθεση Ντρέυφους», αυτό όφείλεται σέ κάτι άκόμα: στήν ύποδουλωμένη μας διανόηση δέ βρέθηκε πρόχειρος κανένας Έμίλ Ζολά για νά διατυπώσει ή νά απαιτήσει ένα *αληθινό συμπέρασμα* για τήν πλατεία Φοντάνα: ό Τζόρτζο Μπόκκα άρχίζει σεμνά τό βιβλίο του για τήν τρομοκρατία από τό 1970· και όσο για τούς άλλους μανδαρίνους τής κουλτούρας, προτίμησαν πάντα, μπροστά στό τυφλωτικό φώς τής πυρκαγιάς του Ράχσταγκ, νά *ψάχνουν για τίς κωλοφωτιές*, όπως ό Παζολίνι κι ό Σάσα, χωρίς φυσικά νά βρουν ούτε και δαύτες· ωστόσο όμως συζητούσαν συνεχώς για τίς ευθύνες τής ρύπανσης σ’ αυτή τήν έξαφάνιση και θρηνολογούσαν γι’ αυτό τό γεγονός «λίβελογραφώντας» μέ διάθεση, χωρίς ποτέ νά καταγγείλουν τήν *τρομοκρατική ρύπανση*, τής όποιας έπομένως είναι όλοι τους συνένοχοι και συνάμα θύματα.

Θά ‘θελα οί παράλληλες ύπηρεσίες και οί στρατηγοί – πού θά διαβάσουν προσεχτικά τό *Γιατρικό για ‘Όλα* και όπωσδήποτε τό κεφάλαιο πού τούς άφορά – νά προσέξουν μιά στιγμή δυό πράγματα πού τούς λέω για τό πόσο εύάλωτη είναι ή στρατηγική τους: πρώτα απ’ όλα, πρόσεξε καλά, Νταλλακιέζα, τί σου διδάσκει ό Κλάουζεβιτς στό κεφάλαιο για τήν πονηρία:

«Όσο κι άν θέλει κανείς νά φαντάζεται τούς στρατηγούς... νά πολεμάνε μέ κρυψίνοια, μέ πονηριές και δξυδέρκεια, πρέπει ωστόσο νά παραδεχτεί πώς τέτοια χαρίσματα σπάνια παρουσιάζονται στήν ιστορία... Δέν είναι δύσκολο νά βρούμε τό λόγο... στήν πραγματικότητα, είναι *επικίνδυνο* ν’ άπασχολούμε σημαντικές δυνάμεις για μεγάλο διάστημα μέ μόνο σκοπό τήν έξαπάτηση του έχθρου: ύπάρχει πάντα κίνδυνος νά τό κάνουμε τελείως σέ βάρος μας, άν μετά αυτές οί δυνάμεις λείπουν τήν άποφασιστική στιγμή. Αυτή ή ψυχρή αλήθεια, πού πρέπει νά έχουν πάντα στό μυαλό τους όσοι δρουν στόν πόλεμο, άφαιρεί από τούς δξυδερκείς στρατιωτικούς άρχηγούς κάθε επιθυμία νά μπλεχτούν στό διπλό παιχνίδι μιάς άπατηλής κινητικότητας... Μέ δυό λόγια, στή στρατηγική σκακιέρα τά κομμάτια δέν έχουν τήν κινητικότητα πού θά ‘ταν άπαραίτητη προϋπόθεση για τήν έπιτυχία τής πονηρίας και του στρατηγήματος... (ή πονηριά) δέ βλάπτει μέ τήν προϋπόθεση πώς δέν υφίσταται σέ βάρος άλλων χαρισμάτων τής καρδιάς – περίπτωση πού δυστυχώς έπαληθεύεται συχνά».

Τό δεύτερο πράγμα πού πρέπει νά ‘χεις στό νοϋ σου, σχετικά μέ μιά στρατηγική πού βασίζεται στήν προδοκία, είναι παλιό όσο κι ό κόσμος: ήδη ό Σενέκας – κι άναφέρει αυτόν γιατί καταλάβαινε από κρατική τρομοκρατία και προδοκίες, μιά και ήτανε σύμβουλος του Νέρωνα – παρατηρούσε πώς είναι «πιό εύκολο νά πάρεις αυτό τό δρόμο, παρά νά σταματήσεις άφου τόν έχεις πάρει». Σά ναρκωτικό, ή τεχνητή τρομοκρατία πρέπει και ζητάει νά χορηγείται σέ δόσεις όλο και πιό μεγάλες και *πιό συχνές*

για νά φανεί μικρό ό,τι κακό έκαμε ή θά κάμει

δπως θά 'λεγε ό Δάντης. Ξανακάντε λοιπόν τούς λογαριασμούς σας, πολιτικοί και στρατηγοί, και θά δείτε πώς βγαίνουν λάθος.

Μπορεί λοιπόν, όπως άπόδειξα, τό Κράτος νά έχει άνάγκη τήν τρομοκρατία, αλλά πρέπει και νά μήν πιάνεται κάθε φορά στά πράσα και νά γίνεται ρεζίλι, όπως έγιναν στό Καταντζάρο οί ύπουργοί του Ρουμόρ και Τανάσσι, πού σ' αυτό τούς ξφτασαν μόνο οί στρατηγοί Μαλίτσια, Μαλέττι και Μισέλι. Καί τί καλύτερη εύκαιρία για τό Κράτος, απ' αυτήν πού του προσφέρθηκε από μιά ομάδα σαν τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες, άποκεφαλισμένη και διαθέσιμη, μέ τούς παλιούς άρχηγούς φυλακισμένους και σέ πλήρη άγνοια; Σημειώνω ώστόσο πώς, άκόμα κι αν οί παλιοί άρχηγοί ήταν έλεύθεροι, έφόσον δυό χαφιέδες έφταναν για νά τούς βάλουν τρικλοποδιά, ένας μόνο, λιγότερο άξιος από τόν Πάτερ Πιστόλα και τόν Πιζέττα, θά 'χε φτάσει για νά τούς πηγαίνει όλους όπου ήθελε και χωρίς αυτοί νά μυριστούν τό παραμικρό. Γνωρίζω καλά πώς οί μέχρι τώρα γνωστοί χαφιέδες, όπως και τό μεγαλύτερο μέρος των έν ενεργεία προδοκατόρων, δέν είναι άηθοί· μά οί παράνομοι άγωνιστές μας, όπως είδαμε, δέν είναι πιό ξύπνιοι απ' αυτούς. Κι αν άκόμη ήταν όλοι τους Λένιν, όπως νομίζουν, μένει νά θυμήσουμε πώς οί μπολσεβίκοι διαβρώθηκαν πολύ και πολλές φορές: ό εργάτης και πράχτορας τής Όχράνα, Ρομάν Μαλινόφσκι, πού ήταν μέλος τής Κεντρικής Έπιτροπής των Μπολσεβίκων, είχε κερδίσει τήν πιό τυφή εμπιστοσύνη του Λένιν και είχε στείλει στή Σιβηρία εκατοντάδες άγωνιστές και ήγετικά στελέχη – και μιά φορά πού ό Μπουχάριν έξέφρασε μιά ύποψια, ό Λένιν άπάντησε πώς αυτό ήταν «ανάξιο για ένα συνειδητό άγωνιστή: αν συνεχίσεις θά καταγγελθείς έσύ σαν προδότης», σύμφωνα μ' αυτά πού λέει ή γυναίκα του Λένιν, Νάντιεζνια Κρούπσκαγια. Άλλά ή περίπτωση του Μαλινόφσκυ δέν είναι μεμονωμένη: άνοίγοντας τό 1917 τά μυστικά άρχεία τής Όχράνα, ό Λένιν άποσβολώθηκε μέ τό δικίο του, βλέποντας πώς από τούς 55 επαγγελματίες προδοκότερες πού ήταν έπίσημα έν εν-

εργεία και πληρώνονταν ταχτικά, οί 17 «δούλευαν» στους Σοσιαλεπαναστάτες, αλλά 20 δλόκληροι μοιράζονταν τόν έλεγχο των μπολσεβίκων και των μενσεβίκων και όχι βέβαια άνάμεσα στα μέλη τής θάσης! Καί ό Λένιν είχε τήν πικρή έκπληξη νά διαπιστώσει πώς οί προδοκότερες ήταν πάντα εκείνοι οί «σύντροφοι» πού ό ίδιος, τόσο επιφυλαχτικός και εμπειρος σέ ζητήματα παρανομίας, έχτιμούσε και εμπιστευόταν περισσότερο, για τίς ύπηρεσίες πού είχαν προσφέρει και για τήν τόλημ πού είχαν δείξει σέ πολλές περιπτώσεις.

Σήμερα, αυτά πού τότε φαίνονταν λεπτότατες επινοήσεις τής Όχράνα είναι άπλοι πρωτογονισμοί: οί σύγχρονες παράλληλες ύπηρεσίες του Κράτους, κάθε Κράτους, διαθέτουν ένα πλήθος από μέσα και ανθρώπους κάθε κοινωνικής προέλευσης και ύπόληψης, καλά εκπαιδευμένους στή χρήση των όπλων και των ιδεών, συχνά πολύ πιό ικανούς από τούς άφελείς άγωνιστές, πού όμως πληρώνουν τά σπασμένα. Πραγματικά, ή οργανωτική μορφή του κόμματος πάντοτε ίεραρχική, είναι εκείνη πού προσφέρεται περισσότερο στή διάβρωση και τή χειραγώγηση – εντελώς αντίθετα απ' ό,τι λέει ό άστικός τύπος –: όλοι οί πυρηνες τής θάσης, σχηματισμένοι από παράνομους άγωνιστές, κρατιούνται χωρισμένοι και σέ πλήρη άγνοια για τά πάντα, μέ μηδέν δυνατότητες για διάλογο και συζήτηση, και όλα λειτουργούν τέλεια, χάρη στήν πιό τυφή πειθαρχία και στίς πιό κατάλληλες για τήν περίσταση διαταγές πού εκδίνονται από μιάν άπόρροια ήγεσία, πού κατά κανόνα φωλιάζει σέ τούτο ή εκείνο τό ύπουργείο ή ομάδα έξουσίας. Κι αν ποτέ κάποιος προδοκότερας κινήσει τίς ύποψίες, έρχεται πάντοτε μιά σωτήρια σύλληψη, καλοδιαφημισμένη από τόν τύπο, πού τόν βγάξει από τόν κίνδυνο και τόν ξεπλένει από τίς ύποψίες – έχτός αν ξαναγουρίσει στή δράση, χάρη σέ μιάν άπίστευτη και «ήρωική» άπόδραση. Συχνά μάλιστα και οί προδοκότερες τσουρουφλίζονται στή μάχη.

Νά λοιπόν ένας λόγος παραπάνω πού προειδοποιώ κάθε καλόπιστο ανατροπέα, νά μήν οργανωθεί ίεραρχικά και παράνομα σέ κάποιο είδος «κόμματος»: ή παρανομία μπορεί νά 'ναι αναγκαία σέ όρισμένες συνθήκες, ένώ ή ίεραρχία ώφελει μόνο και πάντα τόν κόσμο πού θέλουμε νά καταστρέψουμε. 'Η διάθρωση είναι πραχτικά αδύνατη ή ξεσκαπάζεται άμέσως, σέ εκείνες τίς επαναστατικές ομάδες πού κάνουν χωρίς άπλά μέλη και ήγέτες, αλλά βασίζονται στό ποιοτικό: «ό μοναδικός περιορισμός για τή συμμετοχή στήν καθολική δημοκρατία τής επαναστατικής οργάνωσης είναι ή αναγνώριση και ό ουσιαστικός ένστερνισμός, άπ' όλα τά μέλη της, τής συνοχής τής κριτικής της, συνοχής πού πρέπει νά αποδειχνεται τόσο στήν καθαντό κριτική θεωρία όσο και στή σχέση έτούτης μέ τήν πραχτική δραστηριότητα» (Ντεμπρό).

Είνα γνωστό πώς σέ διάφορα «άντρα» τών Κόκκινων Ταξιαρχιών έχει βρεθεί άφθονο άπόρρητο υλικό από άστυνομικά γραφεία, τμήματα και από ύπουργεία άκόμη – πού όμως κατά περίεργο τρόπο ποτέ δέν είχαν δεχτεί επίθεση ούτε και λεηλατηθεί από τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες. Μπροστά σέ τόσο εύγλωττα γεγονότα, ή θεαματική πληροφορηση προσπαθούσε πάντα νά τά έξηγήσει ύπογραμμίζοντας κάθε φορά τή δήθεν άποτελεσματικότητα οργάνωση τών φοβερών Κόκκινων Ταξιαρχιών, ύποστηρίζοντας πρός ένίσχυση αυτού τού ώραίου διαφημιστικού εύρήματος ότι αυτοί οί παράνομοι αγωνιστές, οί τόσο κυνηγημένοι αλλά και τόσο πολυπλόκαμοι, έχουν τάχα διεισδύσει παντού, άκόμα και στά ύπουργεία και στά τμήματα. 'Ας μου επιτραπεί νά γελάσω κατάμουτρα σέ μία τέτοια έξήγηση μιås τόσο ζοφερής και τόσο άσχημα μασκαρεμένης πραγματικότητας. Γι' άλλη μία φορά ξευτελίζουν τήν έξυπνάδα πενήντα εκατομμυρίων 'Ιταλών, πού δέν είναι Γερμανοί έτοιμοι νά ποτιστούν από τό δηλητηριασμένο μιμπερό τής τηλεόρασης, τού Κορριέρε και τής Ούνιτά: κι εκείνοι πού άποδίνουν στόν κόσμο μία τέτοια ήλιθιότητα, δείχνουν στήν πραγματικότητα μόνο τή δικιά τους

πού, μία και είναι τόσο άπέραντη, δέν μπορεί βέβαια νά 'ναι τόσο διαδεδομένη. Γι' άλλη μία φορά, ή έξουσία μιλάει μέ ανάποδες άλήθειες: οί Κόκκινες Ταξιαρχίες δέν έχουν διεισδύσει στά τμήματα και στά ύπουργεία: αντίθετα, πράχτορες τού κράτους προερχόμενοι από τμήματα και ύπουργεία έχουν όντως διεισδύσει έντεχνα στίς Κόκκινες Ταξιαρχίες κι όχι βέβαια μόνο στήν ήγεσία!

Κι άν μέσα σέ δέκα χρόνια ό μεγάλος άγώνας μέχρις έσχάτων εναντίον τού τέρατος τής τρομοκρατίας, άγώνας πού τόσο μεγάλο τόν παρασταίνουν στά λόγια, είχε μοναδικό άποτέλεσμα τήν ύπέμετρη αύξηση αυτού τού «τέρατος», άν ούτε καν ή δίκη για τήν πλατεία Φοντάνα δέν άρχισε ποτέ σ' άλήθεια, αυτό πηγάζει από τό γεγονός, κωμικό ή άποκρουστικό δέν ξερω νά πω, ότι αυτόν τό μέχρις έσχάτων άγώνα τόν έχουν πάρει στά χέρια τους οί ίδιες εκείνες μυστικές ύπηρεσίες πού άνέκαθεν διεύθυναν και προωθούσαν τήν τρομοκρατία, όχι βέβαια από δήθεν «παρεκκλίσεις» ή «διαφθορά» παρά στρατιωτικότητας, έχτελώντας άπλώς τίς διαταγές πού είχαν πάρει. Και όλοι οί άγωνιστές πού δείχνονται στό κοινό μέσα στά κλουβιά τών δικαστηρίων σά νά 'ταν άγρια θηριά, άφελή παιδιά πού θά 'θελαν νά τά δοϋν νά γεννάνε μέσα στίς πάτριες φυλακές, είναι πάντα και σίγουρα οί λιγότερο μπλεγμένοι άκόμα κι άν τούς δαχτυλοδείχουν έναν-έναν σάν «άρχηγούς» και «έγκεφάλους» (τό πιό εύκολο πράγμα στόν κόσμο είναι νά κάνεις έναν άφελή φανατικό νά πιστέψει πώς πήρε μέρος στήν τάδε ή τή δείνα επιχείρηση, μόνο και μόνο επειδή άφησε τήν προκήρυξη πού τή διεκδικούσε).

Και οί άνώτεροι άξιωματικοί μας σκάνε στά γέλια, μετρώντας τά παράσημα και τά εϋσημα έξαιρετικών ύπηρεσιών πού μαζεύουνε, είτε μέ τό νά τρέφουν τήν τρομοκρατία είτε «ανάκαλύπτοντας» τή σωστή στιγμή τούς «ένόχους».

Σ' αυτό τό φαινόμενο, πού προκαλεί τήν ένάρετη άγανάκτηση τών ύποκριτών, δέν ύπάρχει στήν πραγματικότητα τίποτα καινούργιο, και μάλιστα επαναλαμβάνεται

για αιώνες στις εποχές διαφθοράς και παρακμής κάθε Κράτους. Ο Σαλλούστιος για παράδειγμα, πού είναι ο ιστορικός της διαφθοράς και της κρίσης της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, διηγείται πώς ο τιμητής Λεύκιος Μάρκος Φίλιππος κατάγγειλε τό Λέπιδο, επίορκο στρατηγό, μέ τό ακόλουθα περιήφανα λόγια, μπροστά στή Σύγκλητο:

«Θά 'θελα πάνω άπ' όλα, συγκλητικοί... τά εγκληματικά σχέδια νά 'χουν στραφεί εναντίον τών δημιουργών τους. Καί αντί γι' αυτό δη ή Δημοκρατία είναι αναστατωμένη καί σά χαμένη από τίς στασιαστικές προκλήσεις, πού τίς διαπράττουν εκείνοι άκριβώς πού περισσότερο θά 'πρεπε νά τίς έμποδίζουν... κι έσεις, μουρμουρίζοντας ανασφαλείς καί αναποφάσιμοι πιστεύοντας τά λόγια καί τούς στίχους τών μάντηδων, πεθυμάτε τήν ειρήνη αντί νά τή υπερασπίζεστε καί δέν καταλαβαίνετε πώς μέ τίς μαλθακές σας διακηρύξεις αφαιρείτε από πάνω σας κάθε αξιοπρέπεια καί άπ' αυτόν κάθε φόβο... γιατί όταν επιδραθεύονται αί άχρειοί δέν είναι εύκολο νά μένει κανείς στόν ίσιο δρόμο χωρίς κάποιαν ανταμοιβή... Κι έπειτα έγω δέν ξέρω πώς νά όνομάσω τή συμπεριφορά σας: φόβο ή λιγοψυχία ή τρέλα... Κι έσύ, Λέπιδε, προδότη όλων... θές νά μάς πείσεις πώς μ' ένα τέτοιο πόλεμο θά ξαναφέρεις εκείνο τό μόνοιασμα πού έχει γίνει μάταιο από τόν τρόπο πού άποχτήθηκε. Τί ξεδιάντροπος πού είσαι!...».

Είναι άκριβώς έτσι: ή κοινωνική ειρήνη πού μπορεί νά παράσχει ή τρομοκρατία «έχει γίνει μάταιη από τόν τρόπο πού άποχτήθηκε», μέ τήν ακόλουθη διαφορά, πώς σήμερα οί ξεδιάντροποι είναι όλοι οί βουλευτές της δημοκρατίας καί όλοι οί ρήτορες πού ξεσπαθώνουν εναντίον της, έπεχτείνοντάς την μ' αυτόν τόν τρόπο στή ρητορική τέχνη, κάνοντας πάντα πώς δέν ξέρουν αυτό πού όλη ή χώρα λείει από κείνο τό περίφημο '69 καί δώθε. Άκούστε λίγο τί λείει ένας σύγχρονος Λέπιδος, ό έντιμος Λέο Βαλιάνι, πού δέ ντρεπότανε νά επικρίνει, τόν 'Ιούλιο του 1978, στόν Κορριέρε, τίς «υπερβολικά έπιεικείς ποινές» εναντίον κάποιου έχτελεστή:

«(αυτές οί ποινές) δίνουν κουράγιο στους άνατροπείς νά επιμένουν νά τολμούν όλο καί πιό πολύ. Έμεις δέ ζητάμε από

τούς δικαστές – συνεχίζει σιδαρά ο Βαλιάνι – νά καταδικάσουν όποιονδήποτε δίχως νά 'χουν πειστεί για τήν ένοχη του. Άλλ' όταν ή Δημοκρατία είναι μπλεγμένη όπως τώρα, μέ τήν αντιμετώπιση παράνομων όργανώσεων, όπως εκείνες πού έσπειραν τή σφαγή στήν πλατεία Φοντάνα... είναι αυτοχτονία κάθε έπιείκεια πρός όσους έχουν συμμετάσχει σέ τέτοιες κακοποιές όργανώσεις».

Καί ποιά έπιείκεια μπορεί νά ξεπεράσει, Θεέ καί Κύριε, τήν έπιείκεια αυτού του Βαλιάνι, ειδικού στή σταλινική καί τήν άστική τρομοκρατία, συμπαραστάτη καί τών δύο καί συνένοχου κάθε ψέματος γι' αυτές, πού καμώνεται ακόμα πώς είναι ο μόνος στήν 'Ιταλία πού δέν ξέρει πώς «ή παράνομη όργάνωση πού έσπειρε τή σφαγή στήν πλατεία Φοντάνα» δέν είναι άλλη από τήν όργάνωση του ναυάρχου Ένκε, πού διοικούσε τότε τήν περιβόητη S.I.D. – πού τώρα από σεμνότητα, δηλαδή από *ξεισιπωσιά*, της άλλαξαν όνομα; Καί θά 'θελαν νά συνεχίσουν γι' άλλα δέκα χρόνια μέ τίς ίδιες φλυαρίες του Βαλιάνι, αυτή τή φορά για τό εγκλημα Μόρο; Ποιός κοινοβουλευτικός άντρας, ποιός έντιμότατος λεκές, άπ' όλους όσους κατηγορούν ο ένας τόν άλλον για «έπιείκεια», μιλώντας όπως λάχει για τή «σωτηρία της Δημοκρατίας», ποιός άπ' αυτούς τόλμησε μέχρι τώρα νά θγει παραέξω καί νά κατηγορήσει καί νά *ονοματίσει* τούς φονιάδες του '69 – πάνε τώρα δέκα χρόνια;

Η άλήθεια είναι πώς άκριβώς ή σωτηρία αυτής της εγκληματικής Δημοκρατίας *κρέμεται πιά από τήν ικανότητά τους νά καλύπτουν ακόμα τους τότε δολοφόνους, καθώς καί τους τωρινούς του Μόρο* – καθώς καί τους δολοφόνους του Καλαμπρέζι, του Όγκόρσιο, του Κόκο, του Φελτρινέλλι, του Πινέλλι κλπ.: κι αυτό τό ξέρουν πάρα πολύ καλά οί ύπουργοί καί οί βουλευτές μας, πού συνεχίζουν νά σωπαίνουν, ώστε νά άποσπούν νέες άμοιβές πού προστίθενται στά ήδη ύπολογίσιμα μερίσματά τους.

Τό καθεστώς μας, από τήν έποχή της μεγάλης τρομάρας του 1969 καί δώθε, έδειξε συνεχώς μιά τεράστια έμπιστοσύνη στήν άνώτερη πολιτική άστυνομία του καί στήν

ικανότητά της νά μηχανεύεται πάντα θεαματικές και τεχνικές λύσεις σ' όλα τὰ ιστορικά και κοινωνικά ζητήματα: επομένως τό καθεστώς μας κάνει τό ίδιο λάθος μέ τό τσαρικό καθεστώς, πού ἀφιέρωσε ὅλη του τήν προσοχή και τίς φροντίδες στήν κατασκευή τῆς καλύτερης και δυνατοτέρας μυστικής ἀστυνομίας στόν κόσμο, ὅπως ἦταν ἡ Ὀχράνα στόν καιρό της. Αὐτό ἐπέτρεψε στόν τσάρο νά τῆ θγάλει κουτσά-στραβά γι' ἄλλη μιὰ δεκαετία χωρίς ν' ἀλλάξει τίποτα, ἀλλά ἡ κατάρρευση μετά ἦταν ἀπλῶς πιό βίαιη και ὀριστική. Ὅπως ἔλεγε ἓνας ἀστός στοχαστής, ὁ Μπενζαμέν Κωνσταν, «μόνο μιὰ ὑπερβολική δόση δεσποτισμοῦ μπορεῖ νά παρατείνει μιὰ κατάσταση πού πάει νά διαλυθεῖ και νά κρατήσῃ κάτω ἀπό τήν ἴδια κυριαρχία τάξεις πού ὅλα συμμαχοῦν γιά νά τίς χωρίσουν. Αὐτό τό γιαιτρικό, ἀκόμα πιό θλαβερό και ἀπό τό κακό, δέν ἔχει ἀποπάνω καμιάν ἀποτελεσματικότητα διαρκείας. Ἡ φυσική τάξη τῶν πραγμάτων παίρνει ἐκδίκηση ὅταν τήν παραβιάζουν και ὅσο πιό βίαιη ἦταν ἡ συμπίεση, τόσο πιό τρομερή ἀποδειχεται ἡ ἀντίδραση».

Ἔτσι και στήν Ἰταλία, δέκα χρόνια μιᾶς παρόμοιας ὑψηλῆς ἀστυνομικῆς πολιτικῆς ἀρχίζουν νά ἀφήνουν τά σημάδια τους και σέ σχέση μέ τὰ θλαβερά και ἀνεξέλεγκτα ἀποτελέσματά τους: Τό Κράτος εἶναι πάντα στή θέση του, μέ ὑπερβολική αὐταρχικότητα και λιγότερη ὑπόληψη παρά ποτέ, μά οἱ ἀληθινοί του ἀντίπαλοι ἔχουν πολλαπλασιαστεῖ, ἡ συνείδησή τους ἔχει γίνει μεγαλύτερη και μαζί της ἡ ἀποτελεσματικότητα και ἡ βιαιότητα τῶν ἐπιθέσεων τους. Καί στίς ἐποχές πού ἡ ἀστυνομία κάνει πολιτική, ἀκολούθησε πάντα μιὰ πλήρης κατάρρευση.

Σήμερα, ὁ μακάβριος Κράξι ψάχνει γιά εύκολα χειροκροτήματα μέ τό νά καμώνεται πώς πήρε εἶδηση ὅτι στή Ρωσία – σκανδαλώδης ἀνακάλυψη – τὰ ἀδικήματα γνώμης θεωροῦνται ἐγκλήματα κατά τοῦ Κράτους; μά δέ βλέπετε, καημένη Κράξι, πώς ἐδῶ στήν Ἰταλία τὰ ἐγκλήματα τοῦ Κράτους θεωροῦνται ἀδικήματα γνώμης; Αὐτό δέν εἶναι τάχα ἓνα γεγονός λιγότερο ἀνάξιο γιά τήν ἐνάρετη ἀγανάχτησή σου; Καταγέλαστε Κράξι! Ποιόν θά ἔθε-

λες νά πείσεις γιά τήν ἀμόλυνη ψυχή σου; Ἐσύ πού φουσκώνεις σάν τό παγῶνι μαζί μέ τόν ἀντάξιο σύντεκνό σου τό Μιττεράν, ποιός νομίζεις ἔχει ξεχάσει πώς ὁ Μιττεράν εἶναι ἓνας γκάνκοστερ, πού πρίν ἀπό χρόνια πλήρωσε ἄλλους γκάνκοστερ, πιό σκοτεινοῦς ἀπ' αὐτόν, γιά νά κάνουν μιὰ ψεύτικη ἀπόπειρα ἐναντίον του¹⁴; Κανένας δέ σέ πιστεύει, Κράξι, ὅταν δηλώνεις πώς sine macula enim sum ante thronum¹⁵! Κι ὅλοι ἐσεῖς οἱ ἀρχηγοί τῶν κομμάτων εἶστε σάν τό Μιττεράν: ὅταν δέν δίνετε σεις οἱ ἴδιοι τήν ἐντολή γιά τίς ἀπόπειρες, ἀλλά κάποιος ἀντίπαλός σας, ἐσεῖς σωπαίνετε πάντοτε κι ἔπειτα μιλάτε γιά σταθερή στάση τοῦ Κράτους μπροστά στίς δικές σας τίς προδοκάτους!

Ὅτι στήν Ἰταλία τὰ ἐγκλήματα τοῦ Κράτους θεωροῦνται ἀπλά ἀδικήματα γνώμης, ἀποδειχεται ἐκτός ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα και ἀπό τοῦτο τό συγκεκριμένο ἀπλό παράδειγμα: ὅταν τό 1975, μέ τό ψευδώνυμο Τσένσορ¹⁶, δημοσίεψα τίς ἱστορικές και ὄχι τίς δικαστικές ἀποδείξεις πώς ἡ S.I.D. ἦταν ὁ αὐτουργός τῆς σφαγῆς στήν πλατεία Φοντάνα, ὅλες οἱ ἐφημερίδες και οἱ δημοσιογράφοι ἀνάφεραν πλατιά τὰ συμπεράσματά μου, μά σκανδαλίστηκαν πολύ περισσότερο ἀπό τό ὅτι ἓνα ἀνώνυμο πρόσωπο, προφανῶς προσκείμενο στήν ἐξουσία, τόλμησε νά κατηγορήσῃ ἀνοιχτά τῆ S.I.D., παρά ἀπό τό ὡμό γεγονός ὅτι τό Κράτος εἶχε διατάξει και εἶχε θάλει νά ἐχτελέσουν μίαν ὁμορφη σφαγή, ὥστε νά βγεῖ ἄβλαφτο ἀπό μιὰ σοβαρότατη κοινωνική κρίση. Καί ὁ δημοσιογράφος Μάσιμο Ρίβα ἐξέφρασε θαυμαστά τῆ σκέψη ὅλων τῶν συναδέλφων του, ὅταν ἀναρωτήθηκε σχετικά μέ τήν ὑπόθεση Τσένσορ, στίς σελίδες τοῦ Κορριέρε, ποιό μυστήριο ἐλιγμοῦ τῆς ἐξ-

14. Σάν ἀπό εὐτυχή σύμπτωση, ἐνῶ αὐτό τό βιβλίον ἦταν ὅλο τυπογραφεῖο [πρῶτο τρίμηνο τοῦ 1980], ὁ Κράξι σκηνοθετήσε μίαν ἀπόπειρα ἐναντίον του. (Σ.τ.γ.μ.)

15. Ἄσπιλος βρισκομαι μπροστά στό θρόνο. (Σ.τ.μ.)

16. Σημαίνει «τιμητής» στά λατινικά. (Σ.τ.μ.)

ουσίας μπορούσε ν' αναγγέλει αυτή ή υπόθεση: «Τί θρίσκειται από πίσω; Φόβος νά πεί δημόσια τήν ἀλήθεια; Προειδοποίηση πρός τά μεγάλα κεφάλια του καθεστώτος;». Αυτό πού σκανδαλίζε δέν ήταν οί σκανδαλώδεις ισχυρισμοί καί τά συμπεράσματά μου παρά ή άνωθυμία μου, ή μάλλον ό κουρνιαχτός πού ξεσήκωναν γύρω από τήν ταυτότητα του Τσένσορ χρησίμευε μονάχα για νά σκεπάξει όσα σκανδαλώδη κατάγγελα. "Όλοι προτιμούσαν νά κάνουν βλακώδεις εικάσεις σχετικά μέ τό ποιός ήμουν, άν όχι για τίποτε άλλο, ώστε ν' άποφύγουν νά μιλήσουν γι' αυτά πού είχα πεί: «Προειδοποίηση πρός τά μεγάλα κεφάλια του καθεστώτος;»: εδω θρίσκειται τό ζουμί τής υπόθεσης, σύμφωνα μέ τό Ρίβα καί τούς άλλους κι αυτό πού σκανδαλίζει είναι μονάχα τό τέλος τής ἀλληλοκάλυψης¹⁷ τών κρατούντων καί όχι τά έγκλήματα πού έχουν κάνει.

Μά ό καλύτερος είναι, όπως συνήθως, ό 'Αλμπέρτο Ρόνκευ, πού θά 'πρεπε νά μās ξαφνιάζει μόνον όταν δέ θά κατάφερε πιά νά μās ξαφνιάσει: λέει για τίς άποδείξεις μου πώς «όποιες κι άν είναι οί ευθύνες καί οί δολοπλοκίες τής Sifar-S.I.D. ή άλλων ειδικών σωμάτων», *παρ' όλα αυτά*, «όσον άφορά τίς μπόμπες, τίς άπαγωγές... άν ήταν πραγματικά πιστευτή ή ύπαρξη κρατικής τρομοκρατίας, θά θρισκόμασταν μπροστά σ' ένα έγκληματικό σύστημα διακυβέρνησης καί κανείς δέ θά 'πρεπε νά 'χει πάρε-δώσε μέ μιά τέτοιαν έξουσία: ούτε κομμουνιστές, ούτε σοσιαλιστές, ούτε άλλοι»*. 'Εκείνο πού είναι στ' αλήθεια άπίστευτο δέν είναι βέβαια ή κρατική τρομοκρατία αλλά ό τρόπος σκέψης του Ρόνκευ: έφόσον αυτός, οί κομμουνιστές καί οί σοσιαλιστές έχουν πάρε-δώσε μέ μιά τέτοιαν έξουσία, άρα, σύμφωνα μέ τό Ρόνκευ, αυτό άποτελεί άρκετήν έγγύηση πώς ή ύπαρξη μίας κρατικής τρομοκρατίας δέν είναι πιστευτή: *άρα δέν ύπάρχει*, «όποιες καί νά 'ναι οί ευθύνες καί οί δολοπλοκίες» τής S.I.D. 'Ο

17. Omertà, δές παραπάνω. (Σ.τ.μ.)

* Πρβλ. 'Α. Ρόνκευ «Συνέθη στη 'Ιταλία, 1968-1977».

Θεός αντίθετα είναι πιστευτός, *άρα ύπάρχει*, για νά σκεφτούμε όπως ό Ρόνκευ. Φαίνεται στ' αλήθεια πώς, σχετικά μέ τήν κρατική τρομοκρατία, έχουμε γυρίσει οτίς διαμάχες για τήν ύπαρξη του Θεού καί του διαδόλου. Είναι αλήθεια; ύπάρχει; κι άν ύπάρχει είναι στ' αλήθεια πιστευτή; Πολύ σοφά λέει ό ποιητής πώς

*'Αλήθεια ήταν βέβαια, μά πιστευτό δέν ήταν
για όποιον του μυαλού του δέν ήταν άφέντης*

Δέν μπορώ νά καταλάβω πού ελπίζουν νά φτάσουν οί Ρόνκευ μέ τή θεολογική τους λογική: δέν είπα ποτέ πώς πίσω από κάθε άπόπειρα θρίσκονται οί μυστικές ύπηρεσίες, άφου σήμερα άκόμα καί μιά μολότωφ κι ένα σαμποτάζ τής παραγωγής θεωρούνται «άπόπειρες»: είπα όμως, καί τό λέω εδω καί δέκα σχεδόν χρόνια, πώς όλες οί θεαματικές τρομοκρατικές πράξεις είτε τηλεκατευθύνονται είτε έχτελούνται άμεσα από τίς μυστικές μας ύπηρεσίες. Καί προσέξτε καλά πώς δέ λέω «άπό μυστικές ύπηρεσίες», τάχα από κάποια μακρινή ή έξωτική χώρα, *μά από τίς δικές μας*, ναι, από τίς Ιταλικές, πού άναγνωρίζω πάντα τό άγγιγμα αλλά καί τή μπόχα τους, τή δεξιούση καί τήν άδεξιότητά τους, τή ταχτική έπινοητικότητα καί τή στρατηγική στενομυαλιά τους.

Προσέξτε, για παράδειγμα, πώς έφτασε ή S.I.D. στην έπιχείρηση τής πλατείας Φοντάνα: μέ δοκιμές καί διαδοχικές προσεγγίσεις. *Είχαν αποφασίσει νά κάνουν μιά σφαγή μέσα στον πληθυσμό καί τήν έτοιμάσαν μέ δύο γενικές δοκιμές: τίς μπόμπες τής 25ης του 'Απριλή του 1969 στο Πανηγύρι καί στην τράπεζα του σταθμού του Μιλάνου καί τίς μπόμπες στα τραίνα, τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου. Οί μυστικές ύπηρεσίες προετοίμασαν έτσι τήν κοινή γνώμη μ' αυτά τά backgrounds καί έτοιμάστηκαν καί οί ίδιες από τεχνική άποψη.*

Καί ποιές ήταν οί γενικές δοκιμές για τήν αιχμαλωσία του Μόρο; Είχε κι έτούτη τίς δικές της γενικές δοκιμές, γιατί οί εύκολότατα άναγνωρίσιμες παράλληλες ύπηρεσίες μας, άκόμα κι όταν αλλάζουν στόχους, ενεργοούν

πάντα μέ τόν ἴδιο τρόπο – κάτι πού δέ θά τούς συχωροῦσε ὁ Μακιαδέλι. Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1977 ἡ ἀναίμαχτη ἀπαγωγή τοῦ Ντε Μαρτίνο ἦταν κιόλας μιά γενική δοκιμή: στίς δοκιμές τους, οἱ μυστικές ὑπηρεσίες θέλουν πάντα νά μή χυθεῖ αἷμα· στίς 25 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ '69 δέν σκοτώθηκε κανείς, οὔτε καί τόν Αὐγουστο. Ἡ δοκιμή ὅμως δείχνει πάντα ποιό στόχο θά χτυπήσουν: Τό '69 τόν πληθυσμό, τό '77-78 ἕναν πολιτικό. Τήν ἴδια μέρα μέ τήν ἀπαγωγή τοῦ Ντε Μαρτίνο, πού τή διεκδίκησαν κατόπι καμμιά ἑκατοστή σκιώδεις ομάδες, ἐγώ τήν κατάγγειλα σά γενική δοκιμή τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν μέ ἕνα μανιφέστο πού τυπώθηκε καί μοιράστηκε στή Ρώμη*. Ἡ δεύτερη δοκιμή, πού ἔδειχνε καλά τό στόχο πού εἶχαν διαλέξει – δηλαδή ἕναν πολιτικό – ἦταν ἡ τόσο καλοδιαφημισμένη μπόμπα στό γραφεῖο τοῦ τότε ὑπουργοῦ Ἑσωτερικῶν Κοσσίγκα. Ἐπειτα ἦρθε ἡ ἐπιχείρηση ἐναντίον τοῦ Μόρο, πού δέν ἦταν πιά ἀναίμαχτη, γιατί δέν ἦταν πιά μιά γενική δοκιμή.

Πάνω στό κύμα τῶν ἀπειλητικῶν ἐξεγέρσεων τῶν ἀρχῶν τοῦ 1977, οἱ μυστικές ὑπηρεσίες, πού ἐδῶ καί δέκα χρόνια θρῖσκονται συνεχῶς σ' ἐπιφυλακή καί ποτέ ἀδρανεῖς, ἀρχισαν νά κινοῦνται ἀποφασιστικά πρὸς μιά τελείως συγκεκριμένη κατεύθυνση: καί οἱ δύο προβοκάτσιες πού ἀναφέραμε, πού δέν εἶναι οἱ μόνες ὅπου φάνηκαν, εἶναι ὡστόσο ἐκεῖνες πού ἔδειχναν καλύτερα τόν προεπιλεγμένο στόχο καί τή συνέχεια πού θά ἔχαν τά γεγονότα.

Εἶναι λοιπόν ὥρα νά ποῦμε πῶς ἡ ἀπαγωγή τοῦ Μόρο ἦταν τό λιγότερο ἀπρόβλεπτο πράγμα στόν κόσμο, μιά καί ἦταν τό λιγότερο ἀπροσχεδιάστο πράγμα ἐκεῖ ὅπου αὐτό πού θέλουν, τό μοροῦν, δηλαδή στήν ἐξουσία. Πρῶτα ὑπῆρχε φόβος μήπως ὁ Ντέ Μαρτίνο, πού ἦταν φίλος μέ τούς σταλινικούς, ἔπαιρνε τήν προεδρία τῆς Δη-

* Πρβλ. Ἀνακοίνωση πρὸς τό προλεταριάτο γιά τά γεγονότα τῶν τελευταίων ἡρῶν, Ρώμη, 7 τοῦ Ἀπρίλη 1977. (βλ. Ἐπίμετρο).

μοκρατίας, ὅποτε κάνοντάς τον νά ξηλωθεῖ πολλές ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια γιά νά πάρει πίσω τό γιό του, κατάστρεψαν τήν ὑπόληψη αὐτοῦ τοῦ «σοσιαλιστή». Ὁ Μόρο ὑποδειχνόταν πιά δημόσια σά διάδοχος τοῦ Λεόνε, ἦταν ὅμως λιγότερο εὐάλωτος σ' ἕναν ἐκβιασμό ἀπ' ὅσο ὁ Ντε Μαρτίνο ἢ ὁ Λεόνε καί ἐπομένως πιο ἐπικίνδυνος, ἀφοῦ ἦταν πιο δυνατός. Ἐπιπλέον, ὁ Μόρο εἶχε τήν εὐθύνη τῆς συμφωνίας μέ τούς σταλινικούς καί σάν πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἔχε ἀκόμα περισσότερες· δύο καί δύο κάνουν τέσσερα, ἀκόμα καί στήν πολιτική: 16 τοῦ Μάρτη 1978: ὁ Πρόεδρος πρέπει νά πεθάνει, γιά νά παρωδήσουμε τόν τίτλο ἐνός βιβλίου τοῦ Ἀντιρέοττι. Ἐξὶ μῆνες μετά τήν ἐπιχείρηση τῆς ὁδοῦ Φάνι κι ἐνῶ ἡ ἀντισταλινική πολιτική τοῦ Κράξι ἔδινε τά πρῶτα τῆς ἀποτελέσματα, ὁ Ἀμυντόρε Φανφάνι, πού στήν Τοσκάνη ἔχει τό παρατσούκλι ὁ Νάτονε πάλι, ἔκανε τήν πρώτη του βίαση ἐπίθεση ἐναντίον τῆς κυβέρνησης, τῆς γραμματείας τῆς Χριστιανοδημοκρατίας, τῆς «κυβέρνησης ἔχταχτης ἀνάγκης», τῆς «προσέγγισης» πού εἶχε πραγματοποιήσει ὁ Μόρο, καταγγέλοντας «τήν κατάχρηση τῆς θεωρίας τῆς ὁμοφωνίας», τή μή ἀποτελεσματικότητα τῆς «ἐρμαφρόδιτης» κυβέρνησης «ἐθνικῆς ἐνότητας» καί ἀναγγέλοντας τό ξεπέρασμα «μᾶς πολιτικῆς περιόδου» – προκαλώντας τά χειροκροτήματα τῶν κραξιστῶν καί τίς «ἀνησυχίες» τῶν σταλινικῶν. Παρ' ὅλο πού ὁ Φανφάνι εἶναι ὁ Ἰταλός πολιτικός μέ τίς περισσότερες ἀποτυχίες στό ἐνεργητικό του μετά τόν Μπερλινγκουέρ, παρ' ὅλα αὐτά ὁ Φανφάνι δέν εἶναι κρετίνος: πιο ἔξυπνος παρά ἱκανός, περισσότερο ἐπινοητικός παρά ὀξυδερκής, ὁ Νάτονε πάλι δέν ἔκανε τίποτ' ἄλλο ἀπό τό νά βγάλει τά πολιτικά συμπεράσματα τῆς ὑπόθεσης Μόρο· κι αὐτό δείχνει πόσο ἀλήθεια εἶναι πῶς ἡ τρομοκρατία εἶναι ἡ συνέχιση τῆς πολιτικῆς μέ ἄλλα μέσα.

Ὅσο θά ὑπάρχει ἐξουσία διαχωρισμένη ἀπό τά άτομα, δέ θά τῆς λείπουν βέβαια τά άτομα: κανένας λειτουργός τῆς ἐξουσίας καί τοῦ κεφαλαίου δέν εἶναι ἀναντικα-

τάσματος ούτε απαραίτητος για τη διατήρηση της κυριαρχίας της, ούτε ο Κέννεντυ, ούτε ο Ματτέι, ούτε ο Μόρο ούτε κανένας απ' αυτούς που είναι ακόμα ζωντανοί και δραστήριοι. Αυτό που γίνεται αναγκαίο σέ μία ταραγμένη εποχή για μίαν έξουσία που δέ θέλει νά άνανεωθεί, είναι ίσα-ίσα ή *έξόντωση* ορισμένων ανθρώπων, είτε γιατί παραέχουν έκτεθει και έκπορνευτεί, όπως ο Ρουμόρ, είτε γιατί, μέ τό νά θέλουν μίαν «άνανέωση», όσο ελάχιστη κι άν είναι αυτή, προκαλούν μιά κάποιαν άνησυχία ή μιά μικρή δυσπιστία σέ μερικούς τομείς της έξουσίας: και ξέρουμε καλά πώς οί πίο όπισθοδρομικοί τομείς είναι πάντα και οί καλύτερα όπλισμένοι. Τά «άνοίγματα» του Μόρο θεωρήθηκαν λοιπόν αντίθετα μέ όρισμένα συμφέροντα και ως παραχώρηση σέ μίαν «άλλαγή» – και τούτο παρόλο που, ιστορικά, ακριβώς αυτού του είδους τά άνοίγματα *προσπαθούσαν νά έμποδίσουν* οποιαδήποτε άλλαγή, αλλά δίχως νά πείσουν και πάρα πολύ και δίχως έπαρχεις έγγυήσεις – παναπει μέ τρόπο διαφορετικό από εκείνον που προέκριναν όρισμένοι κρατούντες και στρατιωτικοί.

Κάθε έξουσία μέσα στήν ιστορία συμπεριφέρεται πάντοτε όπως έχει συμπεριφερθεί κάθε άλλη έξουσία· και στό μέτρο που ή τωρινή άστυνομική πολιτική της προδοκάτσιας συνεχίζει την πορεία της, που όπως απόδειξα δέν μπορεί νά σταματήσει, ώριμάζει και για τούς ισχυρούς έγκεφάλους της, που είναι κατά τό ήμισυ μόνο συνειδητοί αλλά έξ *όλοκλήρου* φοβισμένοι, ή *αναγκαιότητα* του νά ξεφορτωθούν μαφιόζικα μερικούς από εκείνους ακριβώς που χρησιμοποιούσαν μέχρι χθές. Σ' όλ' αυτά δέν υπάρχει τίποτε καινούργιο και άποτελούν άπλως μίαν ακόμα επιβεβαίωση της παλιής ρήσης που λέει πώς «όποιος γίνεται αίτία νά γίνει ένας άλλος δυνατός, είναι χαμένος»· ούτε ο Μόρο, ούτε κανένας από τούς συναδέλφους του έμπόδισε ποτέ την πολιτική άστυνομία νά γίνει τόσο δυνατή τά τελευταία δέκα χρόνια· κανένας ποτέ δέ διαμαρτυρήθηκε ούτε πολέμησε ένα φαινόμενο που, αντίθετα, όλοι τους υπέβαλπαν: ο Μόρο ήταν τό πρώτο θύμα κάποιας περι-

ωπής που θέρισε αυτή ή πολιτική, αλλά όχι τό μοναδικό θύμα. Οί στρατηγοί του τρόμου είχαν κιόλας ξεφορτωθεί άλλα πρόσωπα, λιγότερο σημαντικά μά όχι λιγότερο χρησιμοποιημένα προηγουμένως· έχουμε μπροστά μας διάφορα ακόμα φρέσκα παραδείγματα: την έκκαθάριση του Καλαμπρέζι, τό μακρινό και μυστήριο θάνατο του φασίστα Νάρντι, κατηγορούμενου για τή δολοφονία του Καλαμπρέζι, την «αυτοχτονία» ενός άρκετά μεγάλου αριθμού άξιωματικών της S.I.D., τά θανατηφόρα «περιστατικά» πού συνέβηκαν σέ διάφορους μάρτυρες της δίκης για την πλατεία Φοντάνα, τίς θεαματικές και ταυτόχρονες άπώπειρες έναντίον των δικαστικών Κόκο και Όγκόρσιο, πού έβαλαν νά τίς διεκδικήσουν, από έγνοια για τή συμμετρία (έγνοια που είναι πάντα παρούσα στό θέαμα των «αντίθετων έξτρεμισμών»), οί Κόκκινες Ταξιαρχίες και οί φασίστες. Άξίζει τόν κόπο νά σημειώσουμε πώς και οί δύο αυτοί δικαστικοί είχαν όχι και μικρή σχέση μέ την τρομοκρατία: ο Κόκο μέ τή θολή και άσυνάρτητη υπόθεση της άπαργής του Σότσι και ο Όγκόρσιο μέ τό στήσιμο του μεγάλου θεάματος έναντίον του «άνθρώπινου θεριού» Πιέτρο Βαλπρέντα. Φυσικά, όλη ή ψευδολόγα πληροφόρηση παρουσιάζει πάντα ως επιβεβαίωση της έπίσημης έκδοχής των γεγονότων *αυτό ακριβώς που τή διαψεύδει*: άφου ο Κόκο «δέν ύποχώρησε» μπροστά στίς Κόκκινες Ταξιαρχίες, *άρα* αυτός έκδικήθηκαν – και δέν καταλαβαίνουμε γιατί, άφου ήθελαν νά έκδικηθούν, δέ σκότωσαν τό δικαστή Σότσι: παίρνω ένα αιχμάλωτο και σου ζητάω λύτρα: άν εσύ δέ δεχτείς τόν έκβιασμό, σκοτώνω εσένα και όχι τόν αιχμάλωτο: παράλογη λογική, αλλά πάντως θεαματική λογική.

Όσο για τόν Όγκόρσιο, άφου τόν τελευταίο καιρό άσχολιόταν μέ μίαν έρευνα για τούς φασίστες, *άρα* αυτοί είχαν συμφέρον νά τόν σκοτώσουν – αλλά, πρós Θεού, κανείς *ας* μή διατυπώσει την παραμικρή ύποψία: ότι δηλαδή άφου ο Όγκόρσιο άσχολιόταν τελευταία μέ τούς φασίστες, ενώ προηγουμένως είχε για τόσον καιρό, και μέ

τόσο κακά αποτελέσματα, ασχοληθεῖ μέ τούς αναρχικούς, θά πει πώς κάποιος τοῦ συνέστησε νά ασχοληθεῖ μέ τούς φασίστες, ὥστε νά ἔχει τρόπο μετά νά τούς κάνει νά διεκδικήσουν τό θάνατό του, δίνοντάς του ἔτσι μίαν ἐξήγηση (δέν μποροῦσαν βέβαια νά κατηγορήσουν τό Βαλπρέντα καί γιά τό φόνο τοῦ Ὀγκόροιο: ὁ Βαλπρέντα εἶναι πιά ἕνας χρησιμοποιημένος «ἐνοχος», παιγμένο χαρτί καί ἄχρηστος· ἂν αὐριο διαβάσαμε πώς σκότωσε τήν πεθερά του, δέ θά βρισκόταν στήν Ἰταλία ἄνθρωπος νά τό πιστέψει).

Οἱ δικαστές πού ασχολοῦνται σήμερᾶ μέ τήν ὑπόθεση Μόρο εἶναι τά λιγότερο ἀξιοζήλευτα πρόσωπα τῆς Ἰταλίας καί πρέπει νά προσέχουν πολύ: σήμερα, πρέπει νά προσέξουν στίς ἔρευνές τους νά μήν κάνουν κανένα στραβοπάτημα καί νά μήν προκαλέσουν τή δυσαρέσκεια ὀρισμένων τομέων τῆς ἐξουσίας· μετά, θά πρέπει νά προσέχουν τά πάντα καί πάντοτε, γιατί τό Κράτος δέ θά διατάσει νά τούς ξεφορτωθεῖ ἂν παρουσιαστεῖ εὐκαιρία: καί οἱ Κόκκινες Ταξιαρχίες «θά διεκδικούσαν» ἀμέσως τό θάνατό τους πού θά τόν ἐξηγοῦσαν μ' αὐτό τόν τρόπο στήν κοινή γνώμη. Καί στήν Ἰταλία πιά, ὅ,τι μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ εἶναι καί δικαιολογημένο – κι ἂν ἡ ἐξήγηση εἶναι ἀπατηλή, ἀφοῦ κανείς δέν ἀπαντᾷ, εἶναι ἐξήγηση ἀνέκκλητη, ἕνα ψέμα πού δέ διαψεύδεται πιά οὔτε καί μπορεῖ νά διαψευστεῖ. Ἄν εἶναι διαψεύσιμο δέ διαψεύδεται, κι ἂν διαψευστεῖ δέν εἶναι «πιστευτό», ἂν δέν εἶναι «πιστευτό» δέν ὑπάρχει – γιά νά τό πούμε σάν τό Ρόνκεϋ. Λίγα ἀπό τά πράγματα πού πρόδλεψε ὁ Ὀργουελ στό «1984» δέν ἔχουν ἀκόμα βγεῖ ἀληθινά· διαβάστε γιά παράδειγμα τό παρακάτω κομμάτι:

«Σέ ὀρισμένα πράγματα ἐκεῖνη ἦταν πολύ πιό ξύπνια ἀπό τόν Γουίνστον καί ἐπηρεαζόταν πολύ λιγότερο ἀπό τήν προπαγάνδα τοῦ Κόμματος. Μιά μέρα, ἐκεῖ πού εἶχε κάνει τυχαία κάποια ἀναφορά στόν πόλεμο..., ἐκεῖνη τόν εἶχε καταπλήξει λέγοντας χωρίς ἔμφαση πώς γι' αὐτήν ἐκεῖνος ὁ πόλεμος δέν ὑπῆρχε κἀν. Σχεδόν σίγουρα οἱ μπόμπες καί τά βλήματα πού ἔπεφταν

κάθε μέρα πάνω στό Λονδίνο εἶχαν ριχτεῖ ἀπό τήν ἴδια τήν κυβέρνηση μόνο γιά νά κρατοῦν τόν πληθυσμό σέ μιά κατάσταση τρόμου. Νά μιά ἰδέα πού δέν εἶχε ποτέ του σκεφτεῖ...».

Μερικοί ἐξωκοινοβουλευτικοί, χαμένοι πίσω ἀπό τίς παιδιάστικες ψευδαισθήσεις τους καί τή φετιχιστική τους θεολογία τοῦ ἐνοπλου ἀγώνα, θά θελήσουν ἴσως νά μου προβάλουν τό ἀντεπιχειρήμα πώς, ἀφοῦ αὐτοί πιστεύουν στόν ἐνοπλο ἀγώνα, ἄρα ἄλλοι, πιό «ἐξτρεμιστές» ἀπό αὐτούς, μποροῦν πραγματικά νά τόν ἀσκοῦν καί νά ναι ὑπεύθυνοι γιά ὅλα καί γιά τήν ἀπαγωγή τοῦ Μόρο. Θέλω ἐδῶ νά ὑπογραμμίσω πώς ἐγώ ποτέ δέν ἀμφέβαλα, οὔτε σέ δημόσιο οὔτε σέ ἰδιωτικό κῶρο, γιά τήν ἠλιθιότητα τῶν ἐξωκοινοβουλευτικῶν μας σά σύνολο· ἀλλά πρέπει νά παρατηρήσουμε πώς, σέ ὅ,τι τούς ἀφορᾷ, δέν ἀμφιβᾶλλον ποτέ γι' αὐτά πού λέει τό θέαμα γιά τόν ἑαυτό του καί τούς ἴδιους. Δῶστε προσοχή μονάχα σέ τοῦτο, καλοί μου ἄλλοτριωμένοι ἀγωνιστές: ἂν ὁ Μόρο εἶχε ἀπαχτεῖ καί σκοτωθεῖ, ὅπως νομίζετε, ἀπό ἐλεύθερους καί αὐτόνομους ἐπαναστάτες, ὅπως σᾶς εἶπε τό Κράτος, τότε αὐτό θά σήμαινε ἀκόμα πώς, γιά πρώτη φορά ἐδῶ καί δέκα χρόνια, τό Κράτος δέν εἶπε ψέματα σέ θέματα τρομοκρατίας. Μά κάτι τέτοιο, ὄντας πρωτάκουστο καί παράλογο, πρέπει νά ἀποκλειστεῖ.

Ἡ θλιβερή ἀλήθεια εἶναι, ἀντίθετα, πώς ἐσεῖς πιστεύατε πάντα κάθε περασμένο ψέμα, γιά τό Βαλπρέντα, γιά τό Φελτρινέλλι, γιά τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες καί οὕτω καθεξῆς: ὡς καί ἡ ἐπίσημη ἐφημερίδα τῶν ἀναρχικῶν, ἡ Οὐμανιτά Νόβα¹⁸, διάστηκε, μετά τήν πλατεῖα Φοντάνα, Νά καλυφτεῖ, διαχωρίζοντας τίς «εὐθύνες» τῆς ἀπό τόν Βαλπρέντα – δείχνοντας ἔτσι τόσο θάρρος ὅση καί ἐξυπνάδα.

Πολλοί ἀγωνιστές τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς νομίζουν πώς εἶναι πολύ πονηροί πού κατάλαβαν πώς ὁ Πινέλλι δέ ρίχτηκε μόνος του ἀπό τόν τέταρτο ὄροφο τοῦ Τμήματος·

18. Νέα Ἀνθρωπότητα (Σ.τ.μ.)

μά δέν καταφέρνουν ποτέ νά ξεπεράσουν αυτό τό ρεκόρ τής πονηριάς, αφού λίγο αργότερα χειροκρότησαν τίσ μυστικές μας ύπηρεσίες, όταν έτοιτες σκότωσαν τόν άστυνόμο Καλαμπρέζι. Ή άστική μας τάξη και οί σταλινικοί, πού έχουν κιόλας δώσει τόσες άποδείξεις για τήν άνικανότητά τους, έχουν λοιπόν κάμποσους λόγους νά παρηγοριούνται, βλέποντας τήν έχταση τής βλακειάς αυτών τών δήθεν «έξτρεμιστών» άντιπάλων τους, πού ίσοφαρίζει τή δικιά τους – άν και δέν τήν άναιρεί. Καί πραγματικά, μέσα σέ δέκα χρόνια, καμιά έξωκοινοβουλευτική όμαδούλα δέν κατάφερε νά θλάψει έστω και έλάχιστα αυτό τό Κράτος, γιατί καμιά τους δέ φάνηκε ίκανή νά ευνόησει μέ κάποιον τρόπο τούς πραχτικούς άγώνες τών άγριων έργατών ούτε και, άκόμα λιγότερο, νά συμβάλει στήν πρόοδο τής θεωρητικής συνείδησης.

Άνίσχυροι και άδέξιοι, οί άγωνιστές κατηγορούν σήμερα τό Κράτος πώς είναι ήθικά «υπεύθυνο» για τό θάνατο του Μόρο, *επειδή δέν τόν έσωσε και όχι επειδή τόν σκότωσε*, όπως τό 1970 κατηγορούσαν τό Κράτος για «ήθική ευθύνη» στή σφαγή τής πλατείας Φοντάνα, *όχι βέβαια επειδή τή διέταξε, μά γιατί δέ διέταξε τίσ συλλήψεις μερικών φασιστάκων πού ήταν άνακατεμένοι σ' αυτό τό περιστατικό, τουλάχιστο στό επίπεδο τής δίκης*. Αυτοί οί πολιτικάντηδες, πού τούς άρέσει νά μαιμουδίζουν τίσ χειρονομίες τών φτασμένων πολιτικάντηδων, έξακολουθούν ν' άγνοούν πώς ή ήθική δέν έχει τίποτα νά κάνει μέ τήν πολιτική, μά τό πολύ-πολύ μέ τήν ιδεολογία πού δικαιολογεί μίαν πολιτική, δηλαδή μέ όλα τά ψέματα πού κάθε πολιτική έχει φυσικά ανάγκη. Γι' αυτό μιλούν πάντα και μόνο για «ήθική ευθύνη» του Κράτους και μ' αυτό τόν τρόπο γίνονται συνυπεύθυνοι σέ όλα του τά ψέματα.

Μά άς προσπαθήσουμε για μιά μόνο στιγμή νά θεωρήσουμε, υποθέτοντας τό αντίθετο του πραγματικού, πώς ή άπαγωγή του Μόρο έπινοήθηκε και έχτελέστηκε από άνατροπείς. Σ' αυτή τήν περίπτωση θά μπορούσαν νά διατυπωθούν όρισμένα έρωτήματα – πού είναι άκριδώς

έκείνα πού δέ διατύπωσαν ποτέ οί παθητικοί άγωνιστές πού είναι άπασχολημένοι μέ τό νά θαυμάζουν ό,τι δέν είναι οί ίδιοι ίκανοί νά κάνουν ή νά διαφωνούν μέ οτιδήποτε, στό όποιο δέ συμμετέχουν οί ίδιοι: δηλαδή μέ όλα.

Πρώτ' άπ' όλα θά 'πρεπε ν' άναρωτηθεί κανείς πώς είναι ποτέ δυνατό άνατροπείς νά μή μπορέσουν, μέσα σέ δυό μήνες, νά κατηγορήσουν τό Μόρο για κάτι άλλο εκτός από τό ότι ύπηρετούσε τά συμφέροντα τής άστικής τάξης, άντί του προλεταριάτου – και σά νά 'ταν αυτή μιά ιδιομορφία του Μόρο, σά νά μήν ύπήρχε στό Κοινοβούλιο κανένας άλλος «ένοχος» αυτού του «έγκλήματος»! Ό παραλογισμός μιάς τέτοιας κατηγορίας τήν κάνει όλοτετα αναξιόπιστη: ό Άλντο Μόρο δέν ίσχυρίστηκε ποτέ, ούτε και άφησε νά νομιστεί, πώς ύπηρετούσε τά συμφέροντα τών εργατών, σ' αντίθεση μέ τούς σταλινικούς και τούς άριστεριστές. Νά τόν κατηγορείς για ένα τέτοιο έγκλημα είναι σά νά κατηγορείς τούς πλούσιους πώς δέν είναι φτωχοί, ή έναν έθρο, πώς δέν είναι σύμμαχος σου. Άν αυτοί οί ύποθετικοί «άνατροπείς» πέρασαν από «δίκη» τό Μόρο για νά του φορτώσουν μιά τέτοια κατηγορία, μπορούσαν νά μή μπουν στόν κόπο και νά τόν ξεπαστρέψουν στήν όδό Φάνι μαζί μέ τούς άστυνομικούς του. Μά όπως κιόλας έχω πεί, πίσω άπ' αυτή τήν κατηγορία βρίσκεται ή αντίθετη: οί άπαγωγείς του Μόρο τόν κατηγορούσαν στήν πραγματικότητα πώς δέν ύπηρετούσε άρκετά τά συμφέροντα τής άστικής τάξης και όχι βέβαια πώς τά παραύπηρετούσε.

Έξάλλου, ή άδέξια παρωδία «προλεταριακής δικαιοσύνης» πού χοντροκομμένα σκηνοθετήθηκε από τούς δεμοφύλακες του Μόρο, *δέν προσάθησε καν νά τόν κάνει νά ξεράσει τήν αλήθεια για τήν πλατεία Φοντάνα*, ούτε για ένατό γεγονόςτα έξίσου σκανδαλώδη, πού κάθε άνθρωπος τής έξουσίας γνωρίζει φυσικά, γεγονότα πού θά 'ταν πολύ διδαχτικά για τό προλεταριάτο. Μέ αυτή τήν ευκαιρία πρέπει νά παρατηρήσουμε πώς, ενώ ό Μόρο σέ ένα από τά πρώτα του γραμματα φοβόταν πώς θά 'πρεπε νά μιλήσει για «δυσάρεστες και επικίνδυνες» αλήθειες,

κανέναν απ' αυτούς που ήταν στην κυβέρνηση δεν άνησχυσε ούτε σταλιά, πράγμα που δείχνει πώς οι ύπουργοί μας δέ φοβόνταν τίποτα απ' αυτά, γιατί ήξεραν πώς δεν έπρεπε να φοβούνται τίποτα. Στις διακηρύξεις τους, οι άπαγωγείς του Μόρο δεν ήξεραν ούτε ήθελαν ν' άπευθυνθούν στους εργάτες, στους όποιους δεν είπαν ποτέ τίποτα τό ενδιαφέρον· άφου δήλωσαν λιονταρίσια, άμέσως μετά την άπαγωγή, πώς «τίποτα δέ θά μείνει κρυφό από τό λαό», οι δεσμοφύλακες του Μόρο άνοιξαν άμέσως, μέσω του Μόρο, μιάν εκτεταμένη μυστική άλληλογραφία μέ όλους τούς ιθύνοντες της Χριστιανοδημοκρατίας, γιά τούς όποιους αυτή ή επιχείρηση ήταν μιá προειδοποίηση· και ή άπαγωγή θά διαρκούσε μέχρι που νά πειστούν όλοι: ή πρώτη μάλιστα άπόδειξη που έπρεπε νά δώσουν γιά τό ότι είχαν πειστεί, ήταν ακριδώς τό νά μή «διαπραγματευτούν», άπόδειξη που όντως όλοι τους διάστηκαν νά δώσουν. Οί όροι γιά την άπελευθέρωση του όμήρου, που θά γινόταν, κατά την επίσημη έκδοχή, αν τό Κράτος δεχόταν νά έλευθερώσει 15 έγκλειστους άγωνιστές, φαινόταν νά 'χουν τεθεί μόνο και μόνο γιά νά μή γίνουν δεχτοί, όχι βέβαια γιατί ήταν άπαράδεχτοι παρά γιατί, μήν ενδιαφέροντας άκόμα κι έλάχιστα κανέναν τομέα του προλεταριάτου, δεν μπορούσαν νά έλπίζουν σέ καμιάν ύποστηριξη μέσα στή χώρα από κανένα αυθόρμητο ή και άπλως βίαιο άγωνιστικό κίνημα – κάτι που άλλωστε, οι δεσμοφύλακες του Μόρο δεν είχαν καν σκοπό νά ύποκινήσουν. Έκει που οι άπαγωγείς πρόδωσαν την ταυτότητά τους ως πραχτόρων της έξουσίας και μέ τόν πιό άδέξιο τρόπο, ήταν στή περιούρα που τούς έπιασε ν' άναγνωριστούν επίσημα απ' όλες τις ύπαρχτες έξουσίες, από τό Ι.Κ.Κ. μέχρι τή Χριστιανοδημοκρατία, από τόν Πάπα ως τό Βαλντχάμ: αυτό από μόνο του άποδειχνει θαυμάσια πώς όχι μόνο άναγνώριζαν τή νομιμότητα όλων τών έξουσιών, παρά τούς άπασχολούσε τό ν' άναγνωριστούν μονάχα απ' αυτές, κι όχι βέβαια από τό προλεταριάτο. Άπό τή μεριά τους, οι κομματικοί ήγέτες προδόθηκαν όταν παραδέχτηκαν πώς αυτή ή άπαγωγή ήθελε νά διαιρέσει

τις πολιτικές δυνάμεις της κυβέρνησης, προσθέτοντας κατόπιν πώς σ' αυτό θ' άποτύχαινε, ενώ αντίθετα ακριδώς σ' αυτό ή άπαγωγή πέτυχε: χριστιανοδημοκράτες και κραξικοί κατάλαβαν γήγορα πώς έπρεπε νά χωρίσουν από τούς σταλινικούς, ήρεμα-ήρεμα μά άποφασιστικά. Άν οι δεσμοφύλακες του Μόρο ήταν άνατροπείς, μιá τέτοια διαίρεση δέ θά μπορούσε βέβαια νά τούς ενδιαφέρει, γιατί κάθε άνατροπέας ξέρει πώς τή μοναδική διαίρεση που μπορεί νά δημιουργήσει άταξία πρέπει κανείς νά την προκαλέσει άνάμεσα στους εκμεταλλευτές και τά θύματά τους – και όχι βέβαια άνάμεσα στά διάφορα κόμματα που αντιπροσωπεύουν μονάχα, μέσα στό θέαμα, τις διάφορες δυνάμεις που δουλεύουν γιά τή διατήρηση της ίδιας εκμετάλλευσης, αλλάζοντας μόνο τούς προνομιούχους της. Τέλος, αν οι άπαγωγείς του Μόρο ήταν άνατροπείς, δέ θά 'χαν χάσει την εύκαιρία νά τόν άφήσουν έλεύθερο, τή στιγμή που, συκοφαντημένος απ' όλους τούς φίλους του και προδομένος από τούς χτεσινούς του συμμάχους, ο Μόρο θά πολεμούσε άνοιχτά όλους εκείνους που είχε προστατέψει μέχρι τότε. Άντί γι' αυτό, σκοτώνοντάς τον οι άρχιτέχτονες της επιχείρησης της όδοϋ Φάνι έβγαλαν από τή στενάχωρη θέση την κατάλληλη στιγμή όλες τις έξουσίες και ιδιαίτερα τή Χριστιανοδημοκρατία, γιά την όποια ο Μόρο ήταν χρήσιμος πεθαμένος μά τρομερά δλαδερός ζωντανός.

Όπως και νά 'ναι, αν οι άπαγωγείς του Μόρο ήταν άνατροπείς δέ θά 'χαν διαλέξει βέβαια γι' αντικείμενο της διαπραγματεύσεων την έλευθερία του Κούρτσο και άλλων, δίνοντας στην έξουσία την άριστη πρόφαση νά τούς άρνηθεί και νά «διατηρήσει την τιμή του»: αν είχαν διαλέξει νά προβάλουν διεκδικήσεις άπαράδεχτες, θά 'πρεπε νά ζητήσουν όλότελα διαφορετικά πράγματα από την άπελευθέρωση 15 μόνο κρατουμένων – κι όποιος προβάλλει άπαράδεχτες διεκδικήσεις, προσέχει πάντα νά μή μπορούν νά τις άρνηθούν εύκολα, όπως έγινε μέ τό αίτημα της άπελευθέρωσης εκείνων τών λίγων μελών. Μά οι άπα-

γωγείς του Μόρο δέν ήθελαν στ' αλήθεια τίποτα απ' όσα ζητούσαν επίσημα: αυτό που ήθελαν, ήξεραν πώς δέν μπορούσαν νά τό ζητήσουν άνοιχτά, γιά νά μήν ξεσκεπαστούν – κι αυτό που ήθελαν, σήμερα τό έχουν πετύχει. Καί λίγο προτού νά ξεφορτωθούν τό Μόρο οί δεσμοφύλακές του, όλοι οί πραγματικοί όροι του έκδιασμού είχαν αναποδογυριστει, σέ σχέση μέ τούς θεαματικούς και επίσημους όρους του έκδιασμού πρός τή Χριστιανοδημοκρατία, και οί πραγματικοί όροι είχαν γίνει οί ακόλουθοι: ή έσεις αλλάζετε πολιτική, ή έλευθερώνουμε τό Μόρο και τότε θά δειτε πώς θ' αλλάξει αυτός πολιτική. Κι άφού ήταν έτσι τά πράγματα, οί χριστιανοδημοκράτες και οί «σοσιαλιστές» άρχηγοί προτίμησαν σοφά ν' αλλάξουν οί ίδιοι πολιτική, σέ βάρος του Μόρο, μπροστά στον κίνδυνο νά τήν αλλάξει ό Μόρο, αλλά σέ βάρος τους. Έτσι βαδίζει ό κόσμος, όσο κι άν φτεροκοπούν όλες οί χήνες του Καπιτωλίου, ίσχυριζόμενες τό αντίθετο.

“Όλοι οί άνίκανοι έξωκοινοβουλευτικοί μας, σαν πρωτόγονοι τυφλωμένοι από τήν τεχνική έπιτυχία τής επείξερης τής όδοϋ Φάνι, δέ στάθηκαν ίκανοί νά κοιτάξουν παραπέρα και νά σκεφτούν πώς όποιος διαθέτει τόσα μέσα και τόσες ταχικές ίκανότητες, δέ θά τίς βάλει βέβαια στην ύπηρεσία μιάς στρατηγικής τόσο φτωχής και άλόγιστης όσο εκείνη που θέλησαν ν' αποδώσουν στίς Κόκκινες Ταξιαρχίες, παρά θά τίς βάλει στην ύπηρεσία ενός πολιτικού σχεδίου μεγαλύτερης πνοής. Μά οί έξωκοινοβουλευτικοί, μπροστά στην επειχειρησιακή άποτελεσματικότητα που φάνηκε τόσο καλά στην όδό Φάνι και στή συνέχεια, προτίμησαν φυσικά νά τήν αποδώσουν σέ «συντρόφους που λαθεύουν» παρά σέ έχθρους που δέ λαθεύουν και που τούς τόν χώνουν όλωνών¹⁹. Γιά άλλη μιá

19. Σέ μιá κατάθεσή τής τόν Αύγουστο του 1980 μπροστά σέ μιá έπιτροπή πολιτικών και δικαστικών, ή χήρα του Μόρο είπε πώς ό εισαγγελέας που 'χε φτάσει στην όδό Φάνι λίγο μετά τήν άπόπειρα, τής είπε πώς ήταν έξογών των Κόκκινων Ταξιαρχιών,

φορά, οί άριστεριστές μας πήραν τούς φτωχούς τους πόθους γιά πραγματικότητα, χωρίς νά μυριστούν πώς ή πραγματικότητα ξεπερνάει πάντα τούς πόθους τους, μά όχι μέ τόν τρόπο που θά επιθυμούσαν. Κι άν δέν ήταν τόσο άδαεις, δέ θά περιφρονούσαν τόσο άδικα τίς ίκανότητες των Ιταλικών μυστικών ύπηρεσιών: θά 'ξεραν, γιά παράδειγμα, πώς οί μοναδικές άληθινά λαμπρές πολεμικές επειξερήσεις που έκανε ή 'Ιταλία στον τελευταίο πόλεμο, ήταν επειξερήσεις επίλεχτων σωμάτων που έκανε τό Ναυτικό. Καί μόλις που μου φαίνεται άναγκαίο νά θυμίσω μέ ποιό τρόπο αυτή ή λαμπρή παράδοση μεταβιβάστηκε θαυμάσια από τό Πολεμικό Ναυτικό στίς μυστικές ύπηρεσίες, που διοικούνταν πρώτα από τό ναύαρχο Ένκε, που ποτέ του δέν ήταν ήλίθιος και κατόπιν από τό ναύαρχο Καζάρντι, που είναι ακόμα πιό ίκανός – μέ τήν άθλια μεσοδασιλεία ενός στρατηγού άνάξιου σαν τό Βίτο Μισέλι, που άλλωστε υπέκυψε στην άδεξιότητά του και στή στή σωφροσύνη του 'Αντρέotti, ό όποιος δέν άργησε νά τήν άντιληφτεί. Πράγματι, ό 'Αντρέotti δέν έβαλε νά συλλάβουν τό στρατηγό Μισέλι επειδή ήταν υπεύθυνος γιά τίς «παρεκκλίσεις» τής S.I.D. – που είχαν άρχίσει, όπως ξέρει καλά ό 'Αντρέotti, πολύ πρωύτερα – παρά τόν συνέλαβε ακριβώς γιατί ό Μισέλι κινδύνευε από άδεξιότητα νά τινάξει τό καπάκι από τό μεγάλο καζάνι των μυστικών ύπηρεσιών. Καί γι' άλλη μιá φορά ό 'Αντρέotti δείχτηκε πιό λεπτός πολιτικός απ' όσο θά 'θελε νά φαίνεται, εμφανίζοντας κατόπι τήν επίθεσή του έναντίον του Μισέλι σαν τήρηση τής συνταγματικής νομιμότητας και κερδίζοντας μάλιστα έτσι καθόλου άπρόσμενες συμπάθειες μέσα στην άριστερά. Τό μοναδικό λάθος του 'Αντρέotti, όπως συνήθως, ήταν ένα λάθος ψεύτικης μετριοφροσύνης και ματαιοδοξίας: μετά τή σύλληψη του Μισέλι έδειχνε υπερβολικά εύχαριστημένος μέ τόν έαυτό του, παρακάνον-

παρόλο που μέχρι εκείνη τήν ώρα καμά ομάδα δέν είχε διεκδικήσει τήν άπαγωγή. (Σ.τ.μ.)

τας τόν άφελή και δηλώνοντας πολλές φορές πώς αυτός, από φρονιμάδα, δέ θέλησε ποτέ ν' άσχοληθεί με τίς μυστικές ύπηρεσίες: δήλωση σκανδαλώδης για κυβερνητικό άρχηγό, μά αναγκαία για κάποιον πού, έχοντας άσχοληθεί με τό θέμα, έχει δει «πράγματα πού ν'αι άμορφη ή σιγή τους», αλλά πράγματα τόσο σκανδαλώδη πού μπορεί νά σωπάσει γι' αυτά μόνο άν κάνει πώς δέν τά ξέρει. 'Ο Αντρεόττι ξέρει καλά πώς τό σκάνδαλο τής άγνοιας είναι τό τίμημα πού πρέπει νά πληρώνει για νά προσποριείται πώς άγνοεί όρισμένα σκάνδαλα. Παραμένει ώστόσο τό κωμικό θέαμα αυτής τής άλεπούς πού ντύθηκε άρνι για νά ν'αι πιό ευχάριστη στους λύκους.

Βάζοντας κατά μέρος τούς ναυάρχους, μένει νά παρατηρήσουμε πώς στην 'Ιταλία υπάρχουν επίσης άριστοι άνώτεροι άξιωματικοί των καραμπινιέρων, γιατί δέν είναι όλοι σαν τό Μισσέλι ή τό Λά Μπρούνα, και μονάχα οί Μισσέλι και οί Λα Μπρούνα πέφτουν στην παγίδα. 'Από τήν άλλη, υπάρχει ένα έπιχείρημα πιό βαθύ και πιό διαλεχτικό ύπερ τής ήγεσίας των μυστικών μας ύπηρεσιών: άφού τούτη ή έποχή άπαιτεί από όρισμένους ανθρώπους νά άσκούν τρομοκρατία, είναι επίσης ικανή νά δημιουργήσει τούς ανθρώπους πού χρειάζεται ή τρομοκρατία. Κι έπειτα, άς μή νομιστεί πώς ή έπιχείρηση τής όδου Φάνι είναι ένα υπεράνθρωπο άριστούργημα έπιχειρησιακής ικανότητας: σήμερα, άκόμα και ό 'Ιντί 'Αμίν Νταντά μπορεί νά επιτρέπει στον έαυτό του μερικές τεχνικές έπιτυχίες, πού θά συνεχίζουν νά καταπλήσουν τούς ίδιοφυνείς άγωνιστές τής Λόττα Κοντίνουα.

Πολύ λιγότερο εύπιστοι από τούς έξωκοινοβουλευτικούς, πολυάριθμοι εργάτες πού συνάντησα στίς πιό διαφορετικές καταστάσεις συμπεράναν άμέσως πώς «τόν Άλντο Μόρο τόν άπήγαγαν αυτοί», έννοώντας φυσικά αυτούς πού έχουν τήν έξουσία. Καί σκεφτείτε πώς, μέχρι χτές, τέτοιοι εργάτες ψήφιζαν, και σέ γενικές γραμμές ψήφιζαν Ι.Κ.Κ.!

Τό άγεφύρωτο πιά χάσμα πού ύπάρχει στή χώρα άνάμεσα σ' όλους όσους έχουν τό λόγο, τούς πολιτικούς, τούς κρατούντες κι όλους τούς ύπηρετες τους, δημοσιογράφους ή άλλους, και σ' όσους από τήν άλλη είναι στερημένοι από τό λόγο, αυτό τό χάσμα εκφράζεται τέλεια στο γεγονός ότι οί πρώτοι, μακριά από τούς κοινούς ανθρώπους και προστατευμένοι από τό φράγμα των μπράδων τους, δέν ξέρουν πιά τί λένε και τί σκέφτονται οί δεύτεροι, στο δρόμο, στην ταβέρνα, στους χώρους δουλειάς. Κι έτσι τά ψέματα τής έξουσίας ακολουθούν πιά τήν έφαπτομένη, έχοντας μπει σ' ένα είδος δικιάς τους αυτόνομης τροχιάς, λόγω φυγόκεντρης δύναμης, τροχιάς πού δέν άγγίζει πιά κανένα πόλο τής «πραγματικής χώρας», όπου ή αλήθεια μπορεί μ' αυτό τόν τρόπο ν' άνοίγει δρόμο πιό άνετα κι έντελώς άνεμπόδιστα, μά και δέ συναντάει τίποτα πού νά τή δυσκολεύει ή νά τή φοβίζει. 'Αντίθετα, τό θέαμα έχει γίνει αυτιστικό, έχει δηλαδή προσβληθεί από κείνο τό σύνδρομο τής ψυχοπαθολογίας τής σχιζοφρένειας, όπου οί ιδέες και οί πράξεις του άρρώστου δέν μπορούν πιά νά τροποποιηθούν από τήν πραγματικότητα, από τήν όποια είναι άνεπανόρθωτα χωρισμένος, αναγκασμένος νά ζει σ' ένα δικό του κόσμο έξω από τόν κόσμο. Τό θέαμα, όπως και ό βασιλιάς Οιδίποδας, έχει ξεροζιώσει τά μάτια του και συνεχίζει τυφλά τό τρομοκρατικό του παραλήρημα: όπως ό βασιλιάς Οιδίποδας, δέ θέλει πιά νά βλέπει τήν αλήθεια και, όπως ό πρόεδρος 'Αντρεόττι, λείει πώς δέ θέλει νά ξέρει τίποτα για τίς μυστικές ύπηρεσίες, πού μάλιστα διακηρύχνει πώς είναι ξηλωμένες και άνύπαρχτες από χρόνια. 'Όπως κι ό βασιλιάς Οιδίποδας, έτσι και τό θέαμα δέ θέλει νά κοιτάζει άλλο τήν πραγματικότητα: αυτό πού θέλει είναι μονάχα νά τό κοιτοῦν, νά τό θαυμάζουν, νά τό παρακολουθούν παθητικά, νά τό δέχονται όπως δηλώνει πώς είναι. Θέλει έπομένως νά τό άκούν χωρίς ποτέ ν' άκούει, αλλά ούτε και πολυνοιάζεται πού δέν τό άκούν πιά: αυτό πού φαίνεται νά ενδιαφέρει περισσότερο τό θέαμα, είναι τό νά συνεχίσει άκούραστα τό παρανοϊκό του ταξίδι. Τήν ίδια

στιγμή πού ή άστυνομία θέλει νά κάνει ή ίδια τήν ιστορία, κάθε ιστορικό γεγονός εξηγείται από τήν έξουσία μέ άστυνομικούς όρους. 'Ο Ούγγρος μελετητής τής ψυχιατρικής Ζοζέφ Γκαμπέλ λέει πώς, σύμφωνα μ' αυτό πού όρίζει ως «άστυνομική αντίληψη τής ιστορίας», ή ιστορία δέν άποτελείται πιά «άπό τό σύνολο τών αντικειμενικών δυνάμεων, αλλά άπό τήν καλή ή κακή άτομική δράση», όπου κάθε συμβάν «καταχωρίζεται στά θαύματα ή στίς καταστροφές»: ή διασάφηση τού συμβάντος δέν άνήκει πιά στην ιστορική του εξήγηση, παρά στην κόκκινη ή τή μαύρη μαγεία. Έτσι, για τήν έξουσία, ή μπόμπα τής πλατείας Φοντάνα ήταν τό θαύμα πού επέτρεψε στά συνδικάτα νά ματαιώσουν κάθε άπεργία και στό Κράτος ν' άποφύγει τόν έμφύλιο πόλεμο· ό θάνατος τού Μόρο, αντίθετα, σήμαινε μιά μυστήρια καταστροφή πού, χάρη στη δεξιότητα και τήν άλύγιστη στάση πολιτικών μας, τήν άποφύγαμε. Καί δέν έχει καμιά σημασία πού πάρα πολλοί άνθρωποι «του όχλου» - για νά χρησιμοποιήσουμε έδώ μιάν εύτυχη έκφραση τού σταλινικού Άμέντολα - έλεγαν, όπως τό άκουσα χίλιες φορές, πώς «έμένα άν σκοτώσουν τό Μόρο δέ μου καίγεται καρφί: είναι δικές τους δουλειές». «Η χώρα κράτησε γερά, μπόρεσε ν' άντιδράσει»: άρχίδια όλα! Η μοναδική αντίδραση αυτής τής μυθολογικής «χώρας» ήταν, πολύ σοφά, νά μήν πιστεύει πιά τίποτα άπ' αυτά πού τής έλεγαν.

Παράλληλα μέ τίς έρμηνείες τής ιστορίας μέ βάση τήν καταστροφή ή τό θαύμα, τό θέαμα έχει φτάσει νά μήν ξέρει πιά ποιόν έξουσιάζει, άφού δέ γνωρίζει πιά τήν πραγματικότητα και τίς σκέψεις πού πρέπει έπειγόντως νά έλέγξει· κι όπως λέει ό Μακιαβέλλι, «όπου ξέρουν λίγα, υποψιάζονται πολλά»: δλάκερος ό πληθυσμός και ιδιαίτερα όλοι οι νέοι, γίνονται ύποπτοι για τήν έξουσία. Ταυτόχρονα, άφού ή τεχνητή τρομοκρατία θέλει νά ναι τό μόνο πραγματικό φαινόμενο, γι' αυτή τήν «άστυνομική αντίληψη τής ιστορίας» όλες οι αυθόρμητες έξεγέρσεις, όπως τής Ρώμης και τής Μπολώνιας τό '77, γίνονται συν-

ωμοσίες, πού έξυφαινόνται τεχνητά και διευθύνονται από «σκοτεινές» αλλά «εύκολα έντοπίσιμες δυνάμεις» - όπως και σήμερα άκόμα ύποστηρίζουν οι σταλινικοί. Έτσι, ή έξουσία δέν προβλέπει, γιατί δέν τό όργανώνει ή ίδια, είναι μιά «συνωμοσία» εναντίον τής: αντίθετα, ή τεχνητή τρομοκρατία, μιά και οργανώνεται και κατευθύνεται από τ' άφεντικά τού θεάματος, είναι ένα πραγματικό, αυθόρμητο φαινόμενο, πού συνεχώς κάνουν πώς τό πολεμούν, για τόν άπλό λόγο πώς είναι πιο εύκολο νά άμύνονται εναντίον ενός φτιαχτού έχθρου, παρά εναντίον τού πραγματικού έχθρου. Καί στόν πραγματικό έχθρό, τό προλεταριάτο, ή έξουσία θά 'θελε νά άρνηθει ως και τήν ιδιότητα τού έχθρου: άν οι εργάτες πάρουν θέση εναντίον αυτής τής παρανοϊκής τρομοκρατίας, τότε «είναι μέ τό Κράτος»: άν είναι εναντίον τού Κράτους, τότε είναι «τρομοκράτες», δηλαδή έχθροί τού κοινού καλού, δημόσιοι έχθροί. Καί εναντίον ενός δημόσιου έχθρου τά πάντα είναι θεμιτά, όλα επιτρέπονται.

Λέει άκόμα ό Γκαμπέλ πώς «ή άστυνομική αντίληψη τής ιστορίας αντιπροσωπεύει τήν πιο άκραία μορφή πολιτικής άλλοτριώσης...: τό δυσμενές γεγονός εξηγείται μόνο μέ τήν έξωτερική δράση (τή συνωμοσία)· βιώνεται (άπό τόν άρρωστο) σά μιά αναπάντεχη καταστροφή, πού «δέν τήν άξιζε». Καί νά πού κάθε αυθόρμητη άπεργία γίνεται «ύβρις» εναντίον τής «εργατικής τάξης», πού τόσο καλά τήν εκπροσωπούν τά συνδικάτα, και κάθε άγριος άγώνας είναι «προβοκατόρικός», «συντεχνιακός», «άδικος», «άδικιολόγητος». "Οι' αυτά χωράνε άκριβώς μέσα στό πλαίσιο τής αυτιστικής σχιζοφρένειας: «τό σύνδρομο έξωτερικής δράσης... είναι ή κλινική έκφραση τής εισβολής τής διαλεχτικής μέσα σ' ένα πραγματοποιημένο κόσμο πού δέν μπορεί νά δεχτεί τό συμβάν παρά μόνο σάν καταστροφή» (Ζ. Γκαμπέλ «Η ψευδής συνείδηση»). Η εισβολή όμως τής διαλεχτικής δέν άντιστοιχεί σέ τίποτ' άλλο άπό τήν εισβολή τής πάλης μέσα σ' ένα πραγματοποιημένο κόσμο, πού είναι πιο άκριβές νά τόν ονομά-

ζουμε θεαματικό-έμπορευματικό, ό όποιος δέν μπορεί νά παραδεχτεί τήν πάλη οὔτε *κάν μέ τή σκέψη*. Ἔτσι, αὐτή ἡ θεαματική κοινωνία δέν εἶναι πιά ἱκανή οὔτε *κάν νά σκεφτεῖ*: όποιος γιά παράδειγμα συλλογιέται λογικά, δέχεται τήν ταυτότητα ἀνάμεσα σέ δυό πράγματα, μόνο όταν αὐτή βασίζεται στήν ταυτότητα τῶν ὑποκειμένων: τό θέαμα όμως, πού εἶναι παρα-λογικό, ὀρίζει τήν ταυτότητα θεμελιώνοντας τήν στήν ταυτότητα τῶν κατηγορουμένων κι ἔτσι λέει: «ό διάλογος εἶναι μαῦρος, τό μαῦρο εἶναι ὁ διάλογος» ἢ «ό Ἑβραῖος εἶναι κακός, ὁ κακός εἶναι ὁ Ἑβραῖος», ἢ ἀκόμα «ἡ τρομοκρατία εἶναι καταστρεπτική, ἡ καταστροφή εἶναι ἡ τρομοκρατία». Ἐχτός ἀπό τήν τρομοκρατία, ὅλα τ' ἄλλα πηγαινούν καλά: ὑπάρχει όμως αὐτή ἡ τρομοκρατία: τί στό καλό μπορεί νά γίνει;

Ἄν ἐγώ πῶ: «ό αστυνομικός πρέπει νά ἔχει λευκό ποινικό μητρώο, ὁ Μάριο Μπιάνκι εἶναι αστυνομικός, ἄρα ἔχει λευκό ποινικό μητρώο», ὁ σχιζοφρενής, ἀντίθετα, θά πει: «ό Μάριο Μπιάνκι ἔχει λευκό ποινικό μητρώο ἄρα εἶναι αστυνομικός». Ἔτσι τό θέαμα, ἔχοντας προσβληθεῖ ἀπό αὐτισμό, λέει: «αὐτός πού ἀπήγαγε τό Μόρο εἶναι τρομοκράτης, οἱ Κόκκινες Ταξιαρχίες εἶναι τρομοκράτες, τό Μόρο τόν ἀπήγαγαν οἱ Κόκκινες Ταξιαρχίες». Καμά ταύτιση δέν εἶναι καταχρηστική γιά τό θέαμα, ἔχτός ἀπό μιά, πού ἔχει ἡ μόνη πού δέν εἶναι καταχρηστική καί πού ἔχει ἡ ἀκόλουθη: τό Κράτος δηλώνει ἐδῶ καί χροῖνα πῶς πολεμαίει τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες, τίς ἔχει διαβρώσει πολλές φορές δίχως ποτέ νά προσπαθηθεῖ νά τίς ἐκμηδενίσει, ἄρα τό Κράτος χρησιμοποιεῖ τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες σάν κάλυμμα, γιατί οἱ Κόκκινες Ταξιαρχίες εἶναι χρήσιμες σ' αὐτό τό Κράτος, ἄρα Κόκκινες Ταξιαρχίες = Κράτος. Ὅτι ἡ ἔξουσία φοδᾶται πάνω ἄπ' ὅλα αὐτή τήν ταύτιση, τό ἔχει ὁμολογήσει μέ χίλιους τρόπους καί γιά παράδειγμα όταν ἔριξε στήν κυκλοφορία αὐτό τό νευρωτικό καί ἀδέξιο σύνθημα: «ἢ μέ τό Κράτος ἢ μέ τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες», πού ἔχει ὁ ἄλλος «ἢ μέ μένα, εἴτε μέ μένα».

Πολύ καιρό προτοῦ νά ἐμφανιστεῖ τό θέαμα, ἦδη ἡ θρησκεία, πού στάθηκε πάντα πρότυπο λειτουργικῆς ἰδεολογίας γιά ὅλες τίς παλιές ἔξουσies, εἶχε ἐφεύρει τό διάβολο, πρῶτο καί ὑψιστο προδοκάτορα, πού ἔπρεπε νά ἐξασφαλίσει τόν πιό πλέριο θρίαμβο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ: αὐτό πού ἔκανε ἡ θρησκεία ἦταν νά προβάλλει μέσα στό μεταφυσικό κόσμο τήν ἀπλή ἀναγκαιότητα κάθε συγκεκριμένης καί πραγματικῆς ἔξουσias. Ἔτσι, ὁ Κικέρωνας ἦταν ἀναγκασμένος νά μεγαλοποιήσει τόν κίνδυνο πού ἀντιπροσώπευε ὁ Κατιλίνας, ὥστε νά μεγεθύνει τή δικιά του δόξα σά σωτήρα τῆς πατρίδας καί μ' αὐτό τόν τρόπο νά πολλαπλασιάσει τίς δικές του ἀτασθαλίες. Γιά κάθε ἔξουσία, ἡ ἀληθινή καταστροφή εἶναι μόνο τό νά ἔχει πετάξουν ἔξω ἀπό τήν ἱστορία: καί κάθε ἔξουσία, ἀπό τή στιγμή πού ἔχει ἀδυνατίσει, νιώθοντας νά πλησιάζει ἡ ἀληθινή καταστροφή, προσπάθησε πάντα νά στερεωθεῖ, κάνοντας πῶς δίνει μίαν ἀνιση μάχη ἐναντίον ἑνός βολικοῦ ἀντιπάλου: όμως τέτοιου εἶδους μάχες στάθηκαν πάντα καί ὁ τελευταῖος λόγος pro domo sua²⁰ πού ἀπάγγελνε αὐτή ἡ ἔξουσία. Ἀπό τέτοια παραδείγματα εἶναι γεμάτη ἡ ἱστορία.

«Ὅπως τό σκάνδαλο εἶναι ἀναγκαῖο πρὸς μέγιστη δόξα τοῦ Θεοῦ – λέει ὁ Πῶλ Λουί Κουριέ – ἔτσι καί οἱ συνωμοσίες εἶναι ἀναγκαῖες γιά τή διατήρηση τῆς ἀνώτερης ἀστυνομίας. Νά τίς γεννάει, νά τίς πνίγει, νά ὀπλιζει τή νάρκη, νά ἐξουδετερώνει τή συνωμοσία, αὐτή εἶναι ἡ ὑψηλή τέχνη τοῦ Ὑπουργείου: εἶναι ἡ δύναμη καί ἡ μαεστρία τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀνθρώπων τοῦ Κράτους: εἶναι ἡ ὑπερβατική πολιτική, πού ἔχει τελειοποιηθεῖ στή χώρα μας ἐδῶ καί λίγο καιρό καί πού ὁ ζηλιάρης Ἑγγλέζος θέλει νά μιμηθεῖ καί νά ἐξορκώσει, ἀλλά χοντροκομμένα... Οἱ ὑπουργοί, ἄμέσως μόλις γίνει γνωστό τί θέλουν νά κάνουν, δέ μποροῦν ἡ δέ θέλουν πιά νά τό κάνουν: γνωστή πολιτική, χαμένη πολιτική· Κρατικές ὑποθέσεις, Κρατικά μυστικά... Ἡ αἰδώς εἶναι ἰδιαίτερα προσφιλῆς σέ μιά συνταγματική κυβερνηση».*

20. Πρὸς ὑπεράσπιση τοῦ οἴκου τῆς, τῆς ὑπόθεσής τῆς. (Σ.τ.μ.)

* Πῶλ-Λουί Κουριέ, «Πολιτικοὶ λίβελλοι».

Ὁ Κουριέ μιλοῦσε ἔτσι τὸ 1820, στὶς δόξεις τῆς Παλι-
νόρθωσης. Σήμερα, μπροστά στο φόβο μιᾶς καινούργιας
καὶ πιὸ ἐπιφοβῆς ἐπανάστασης, χρησιμοποιοῦνται οἱ ἴδιες
μέθοδοι ὅπως καὶ τότε, σὲ πολὺ μεγαλύτερη κλίμακα, γιὰ
νὰ πετύχουν μιὰ *προληπτικὴ* παλινόρθωση. Ἡ τότε
«ὕπερβατικὴ πολιτικὴ» ἀποτελεῖ σήμερα μιὰ πολιτικὴ
ἐνύπαρχη στό θέαμα, τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται πάντοτε,
ὅπως ἔλεγε ὁ Δάντης γιὰ τὸ Θεό, ὡς «ὁ ἀντίμαχος κάθε
κακοῦ» – κι ἐπομένως, κάθε τι πού ἀντιμάχεται τὸ θέαμα
εἶναι κακό, σύμφωνα μέ τὴν αὐτιστικὴ του λογικὴ. Καί
μπροστά σ' αὐτὴ τὴν ἀνελέπη προληπτικὴ παλινόρθωση,
μπροστά σ' αὐτὴ τὴν αἰσχρὴ σειρὰ ἀπὸ προδοκάτσιες,
σφαγές, δολοφονίες καὶ ψέματα, πού ζητοῦν νά καμιο-
φλάρουν μιὰ πραγματικότητα ξεκάθαρη σάν τὸν ἥλιο,
μπροστά σ' ὅλα τοῦτα, νά πού πληθαίνουν οἱ κοινωνιολο-
γικὲς «μελέτες» γιὰ τὴν τρομοκρατία καὶ νά ὄλοι οἱ ὑπο-
δουλωμένοι καὶ προοδευτικοὶ δημοσιογράφοι πού, φρον-
τίζοντας περισσότερο γιὰ τὴν ἀσφάλειά τους παρά γιὰ
τὴν ἀπλή πραγματικότητα τῶν γεγονότων, παραδγαίνουν
ποῖος θὰ δείξει «κάποια συμπάθεια» γιὰ τὸν «ἔνοπλο
ἀγῶνα» καὶ τὴν παρανομία, ὅπως εἶπε ὁ ἀχαρακτήριστος
Τζόρτζιο Μπόκκα, πού πρόβαλε τὴ δικαιολογία ὅτι τοῦ
θυμίζουν τὸν ἐπικό του ἀντιστασιακὸ ἀγῶνα. Ἄνθρωποι
σάν τὸ Μπόκκα εἶναι, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι, «δικιολογημέ-
νοι» ὅταν λένε ἀπὸ φόβο πὼς νιώθουν συμπάθεια γι'
αὐτὴ τὴν τρομοκρατία κι αὐτὸ γιατί κερδίζουν 4 ἢ 5 ἑκα-
τομύρια τὸ μῆνα καὶ γιατί νιώθουν πὼς αὐτὴ ἡ τρομο-
κρατία τοὺς ἐγγυᾶται πὼς τὰ πράγματα θὰ συνεχιστοῦν
ὅπως τώρα. Ἄλλὰ ὅσοι δέν ἔχουν τίποτα, *ἐξαπατιοῦνται*
ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, πού λένε συνεχῶς ψέματα
γιὰ νὰ κάνουν πιὸ εὐκόλα τὶς θρωμίες τους στὶς πλάτες
τῶν ἄλλων: ἀνθρώπους σάν καὶ σένα, Μπόκκα, δέν τοὺς
σκοτώνουν βέβαια· πολὺ θὰ σοῦ πῆγαινε! Κανένας δὲ θέ-
λει νὰ σέ δεῖ νὰ πεθαίνεις, ἀλλὰ ὅσο γιὰ μένα, ἂν σέ συν-
αντήσω καμιά φορὰ στό δρόμο, νὰ ἴσαι σίγουρος πὼς θὰ
σέ μάθω νὰ ζεῖς, ἀρχίδι.

Καὶ νάσου ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ δικηγόρος Τζαννίνο

Γκουίτσο, πού μᾶς ἀνιστορεῖ τὰ ἰδεολογικὰ ὕψη τοῦ Κούρ-
τσο, καὶ ὁ κοινωνιολόγος Σαμπίνο Ἄκουαβίβα πού χάνε-
ται σὲ μεγαλόστομες «ἐξηγήσεις» τῆς τρομοκρατίας, ἐνῶ ὁ
λογιότατος Σαλόγια, δημοσιογράφος τοῦ Ἑσπρέσσο, ψι-
λοκοσκινίζει μέ ὕφος τὶς «στρατηγικές» τοῦ ἔνοπλου ἀγῶ-
να· καὶ ὄλοι τους καμώνονται πὼς παίζουν στὰ δάχτυλα
τὰ μυστικά τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης καὶ πασιάζουν
νά μᾶς πείσουν πὼς ἡ τεχνητὴ αὐτὴ τρομοκρατία ἀποτελεῖ
προοίμιο τῆς ἐπανάστασης:

*Vous serez étonnés, quand vous serez au bout, de
ne nous avoir rien persuadé du tout*²¹.

Ἐνα μόνο σᾶς λέω, σεβαστοὶ φενακιστές: ἀντίθετα μέ
σᾶς, ἔχω γνωρίσει καλά, τὰ τελευταῖα δεκατρία χρόνια,
πολλοὺς ἐπαναστάτες τῆς Εὐρώπης – πού ἴναι ἐπίσης
γνωστοὶ σ' ὄλες τὶς ἀστυνομίες – ἀπ' αὐτοὺς πού συνέβα-
λαν περισσότερο, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ, στό νὰ φτάσει
ἡ κεφαλαιοκρατία στὴν τωρινὴ τῆς κατάστασι: ἔ λοιπόν,
*κανένας τους, χωρὶς καμιά ἐξαιρέση, δέν ἔχει ποτέ ἀσκή-
σει οὔτε κι ἔχει ἐπικροτήσει τὴ σύγχρονη θεαματικὴ τρο-
μοκρατία – πράγμα πού μοῦ φαίνεται αὐτονόητο. Ἡ ἐπα-
νάστασι δέν ἔχει μυστικά: σήμερα, ὅ,τι εἶναι μυστικὸ
ἀνῆκει στὴν ἐξουσία, δηλαδή στὴν ἀντεπανάνστασι. Κι
αὐτὸ τὸ ξέρουν πάρα πολὺ καλά ὄλες οἱ ἀστυνομίες.*

Γιὰ ἓνα πράγμα πρέπει ἀπὸ τώρα νὰ ἐξηγηθοῦμε, κύ-
ριοι τῆς κυβέρνησης: ὅσο τὸ Κράτος σας θὰ ὑπάρχει κι
ἐγὼ θὰ ἴμαι ζωντανός, δὲ θὰ κουρασῶ ποτέ νὰ καταγ-
γέλνω τὴν τρομοκρατία τῶν μυστικῶν σας ὑπηρεσιῶν καὶ
ὅ,τι θέλει ἄς γίνει: γιατί αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ *πρωταρ-
χικὸ συμφέρον* τοῦ *προλεταριάτου καὶ τῆς κοινωνικῆς
ἐπανάστασης*, σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ καὶ σ' αὐτὴ τὴ χώρα.
Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπειδὴ, ὅπως ἔλεγε ὁ Κουριέ, «γνωστὴ

21. Θὰ ξαφνιασεῖτε ὅταν φτάσετε στό τέλος, πού δὲ θὰ μᾶς
ἔχετε πείσει καθόλου καὶ γιὰ τίποτα. (Σ.τ.μ.)

πολιτική, χαμένη πολιτική». Κι αν αυτό τό έγκληματικό Κράτος θέλει νά συνεχίσει τά ψέματα, τίς δολοφονίες καί τίς προδοκάσιες έναντίον δλόκερου του πληθυσμού, θά 'ναι αναγκασμένο από δώ καί μπρός νά πετάξει τή «δημοκρατική» του μάσκα· θ' αναγκαστεί νά δράσει σέ πρώτο πρόσωπο έναντίον τών έργατών, έγκαταλείποντας τό σημερινό θέαμα του παιχνιδιού τών αντίπαλων παρατάξεων, πού παίζουν μπροστά μας οί μυστικές ύπηρεσίες, οί όποίες τρέφουν μ' αυτόν τόν τρόπο τίς ψευδαισθήσεις κάποιων άφελών αγωνιστών γύρω από τόν «ένοπλο άγώνα», γιά νά δώσουν άληθοφάνεια στίς προδοκάσιες τους, καί οί όποίες ρίχνουν μετά στή φυλακή έκαντοντάδες άτομα, ένω ταυτόχρονα οί αστυνομικοί μας έξασκούνται στή σκοποβολή κατά ζωντανού στόχου, περιμένοντας τόν έμφύλιο πόλεμο.

Άπό τό 1969 καί δώθε τό θέαμα, γιά νά γίνεται ακόμα πιστευτό, πρέπει ν' αποδίνει στους έχθρους του *άπίστευτες πράξεις*, καί γιά νά γίνεται ακόμα αποδεχτό, πρέπει νά φορτώνει στους προλετάριους *απαράδεχτες πράξεις* κι έπειτα νά τίς διαφημίζει άρκετά ώστε ό κόσμος, πού φοβάται εύκολα, νά διαλέγει πάντα «τό μικρότερο κακό», δηλαδή τή σημερινή κατάσταση πραγμάτων. "Όταν οί *άληθινοί άρχηγοί* τών Κόκκινων Ταξιαρχιών διέταξαν νά πυροβολήσουν στά πόδια άοπλους ανθρώπους, πράγμα πού ταιριάζει μόνο στήν αστυνομική θρασυδειλία κι όχι βέβαια στό έπαναστατικό θάρρος, όταν οί *άληθινοί άρχηγοί* τών Κόκκινων Ταξιαρχιών διέταξαν τέτοιες άόπειρες, πού χτυπούν δευτερεύοντα στελέχη τής βιομηχανίας, ήξεραν καλά τί θέλαν: νά φοβίσουν εκείνη τή μερίδα τής αστικής τάξης πού, επειδή δέν απολαβαίνει τά προνόμια τής μεγαλοαστικής τάξης, δέν έχει ούτε καί έπαρκή ταξική συνείδηση, καί μ' αυτό τόν τρόπο νά τήν πάρουν μέ τό μέρος τους έν όψει του έμφύλιου πολέμου. Ήστούσο, μιά τέτοια τεχνητή τρομοκρατία είναι εύάλωτη ως πρός τό έξησ: όσο συνεχίζεται μιά τέτοια πολιτική, γίνεται καί πιό γνωστή, επομένως κρίνεται, κι όλα όσα αποτελοῦσαν τή

δύναμη αυτής τής πολιτικής αποτελοῦν τώρα τήν αδυναμία της, ένω τά μεγάλα πλεονεχτήματα πού έξασφάλιζε στους έμπνευστές της μετατρέπονται σέ ακόμα μεγαλύτερη ζημιά.

Ό σημερινός πρόεδρος τής Δημοκρατίας Περτίνι, άνθρωπος άφελής, τρέμει πάντα καί μόνο τό φασισμό, γιατί φοβάται μόνο αυτό πού γνωρίζει: θά 'πρεπε αντίθετα από δώ κι έμπρός νά φοβάται αυτό πού *δέ γνωρίζει* καί, τό γρηγορότερο νά γνωρίσει αυτό πού *πρέπει σήμερα νά φοβάται*: όχι πιά μιάν άνοιχτή δικτατορία, παρά έναν επίφοβο συγκαλυμμένο δεσποτισμό τών μυστικών ύπηρεσιών, δεσποτισμό πού όσο πιό δυνατός είναι, τόσο περισσότερο χρησιμοποιεί τή δύναμή του γιά νά δηλώνει σθεναρά πώς δέν ύπάρχει. Δέν είναι καθόλου τυχαίο πού ό Φανφάνι, σχεδόν άπαρατήρητος, έφηψε τό Σεπτέμβρη του '78 ένα νέο σημαντικό άξίωμα πού δέν έχει προηγούμενο στήν ιστορία τών θεσμών μας: τό άξίωμα του «συμβούλου του προέδρου τής Δημοκρατίας σέ θέματα δημοκρατικής τάξης καί ασφάλειας». Κι ούτε είναι τυχαίο πού γιά τήν άσκηση αυτού του άξιώματος ό Φανφάνι κάλεσε τόν ύποστράτηγο Άρνάλντο Φερράρα, πού θεωρείται, από στρατιωτική άποψη, ό καλύτερος άξιωματικός τών Καραμπινιέρων, κι ένας από τους καλύτερους στήν Ευρώπη. Βάζοντας στό πλευρό του γέρου Περτίνι τό νεαρό στρατηγό Φερράρα, «άνθρωπο μέ μάτια σάν τόν πάγο καί μέ εκλεπτυσμένα γούστα», όπως τόν χαρακτήρισαν, ό Φανφάνι όχι μόνο θεσμοποίησε *μιά συντελεσμένη κατάσταση*, επικυρώνοντας τήν έξουσία πού έχουν αποκτήσει οί παράλληλες ύπηρεσίες, μά έκανε καί τό πρώτο δήμα γιά νά ολοκληρώσει τό παλιό του όνειρο μιάς προεδρικής Δημοκρατίας: ό Άρνάλντο Φερράρα, αυτός ό έξυπνος καί εκλεπτυσμένος άξιωματικός, πού πρόσφατα ακόμη είχε άρνηθεί νά διευθύνει τή SISDE (μυστική ύπηρεσία του ύπουργείου Έσωτερικών) καί δέν είχε υποχωρήσει μπροστά στήν έπιμονή του Άντρεόττι γιά νά μήν παραιτηθεί από τίς δικές του φιλοδοξίες, αυτός ό ανώτατος άξιωματικός πού «έχει

εισδύσει στα πύο μυστικά άπόρρητα του Κράτους και τών ανθρώπων πού τό εκπροσωπούν» – όπως μās βεβαιώνει ο Ρομπέρτο Φαμπιάνι – είναι στην πραγματικότητα ο νέος πρόεδρος της Δημοκρατίας. Έπιπλέον, ο Φερράρα διαθέτει σήμερα έξουσίες, πού δέν είχε ποτέ κανένας παλιός πρόεδρος της Δημοκρατίας – έξουσίες πού τό αξίωμα του «συμβούλου», φαινομενικά άπλώς τιμητικό, του έγγυάται στην πραγματικότητα πολύ περισσότερο και πολύ καλύτερα άπό κάθε άλλο επίσημο αξίωμα, έξασφαλίζοντάς του συνάμα μίαν έλευθερία δράσης μέ όρια πού δύσκολα καθορίζονται, αλλά εύκολα ξεπερνιούνται. Μπροστά σέ μιά τέτοια κατάσταση, στό προλεταριάτο δέ μένει παρά νά τήν πολεμήσει άνοιχτά ή νά τή συνηθίσει, ύπομένοντας όλες τίς βαριές της συνέπειες.

Νά λοιπόν, άν πραγματικά θέλετε νά τό μάθετε, σέ τί ακριβώς χρησίμεψε τό νά κοσμήσουν τήν προεδρία αυτής της Δημοκρατίας μ' έναν άνθρωπο «πάνω άπό κάθε ύποψία»: χρησίμεψε στό νά καλύψουν τό τέλος της και τήν «άνώδυνη» μεταμόρφωσή της σ' ένα άστυνομικό Κράτος, διατηρώντας τό θέαμα τών «δημοκρατικών» επιφάσεων. Ό έντιμότετος Περτίνι, επειδή έμεινε πάντα στό περιθώριο του ίδιου του κόμματός του και επειδή ήταν ο μόνος πολιτικός πού, μήν έχοντας άποκτήσει ποτέ μιά πραγματική έξουσία, στάθηκε πάντα ξένος πρός τίς μεθόδους τών παράλληλων ύπηρεσιών, είναι έπομένως και ο άνθρωπος πού γνωρίζει λιγότερο αυτές τίς μεθόδους, κι εκείνος άρα πού συγκεντρώνει τά άπαραίτητα προσόντα ώστε νά χειραγωγείται χωρίς νά τό παίρνει είδηση άπ' αυτή τήν κρυφή έξουσία. Τά ειδικά σώματα του Κράτους, έχοντας φτάσει στην σημερινή τους δύναμη, δέν μπορούν παρά νά συνεχίσουν νά χρησιμοποιούν τήν ίδια ταχτική της διάβρωσης, πού χρησιμοποιήσαν πετυχημένα για τίς Κόκκινες Ταξιαρχίες, επεχτείνοντάς τη σήμερα σ' όλους τούς θεσμούς του Κράτους. Άφού έχουν έτσι τά πράγματα, ή τρομοκρατία όχι μόνο δέ θά τελειώσει, παρά θά αύξηθει ποσοτικά και ποιοτικά: και μπορούμε κιόλας νά προβλέψουμε πώς, άν δέν έρθει μιά κοινωνική επανάσταση νά

βάλει τέλος σ' αυτή τήν τραγική φάρα, ή προεδρία του Περτίνι θά σημάνει τήν πύο όλέθρια περίοδο της Δημοκρατίας. Κι άς μήν έρθει κανείς νά μου πει πώς αυτό πού λέω είναι «σοβαρότατο»: τό ξέρω πάρα πολύ καλά, μά ξέρω επίσης πώς τό νά σωπάσω, όπως κάνουν όλοι, είναι άκόμα πύο σοβαρό, και πώς σοβαρότατο είναι τό φαινόμενο πού όλοι έχουν μπροστά στα μάτια τους χωρίς ποτέ νά τό καταγγέλλουν. Δέν ύπάρχει πιά τίποτα τό μυστικό σ' αυτό τό φαινόμενο, πού ωστόσο μένει άκόμα άνομολόγητο στην γενική συνείδηση: και, όπως έχει πει ο Μπέρναρντ Σω, «δέν ύπάρχουν καλύτερα φυλαγμένα μυστικά άπό κείνα πού όλοι τά γνωρίζουν». Και ή συνείδηση έργεται πάντα πολύ άργά.

Σέ παρόμοιες συνθήκες, τό πρώτο καθήκον κάθε συνειδητού άνατροπέα είναι νά διώξει άλύπητα κάθε ψευδαίσθηση γύρω άπό τήν τρομοκρατία, άπό τά μυαλά όσων θέλουν νά δράσουν. «Όπως έχω κιόλας πει άλλου, ή τρομοκρατία δέν είχε ποτέ ιστορικά καμιάν επαναστατική άποτελεσματικότητα, παρά μόνον εκεί όπου κάθε άλλη μορφή εκδήλωσης της άναρρελτικής δραστηριότητας είχε γίνει άδύνατη άπό μίαν άπόλυτη καταστολή, όπου άρα ένα σημαντικό μέρος του προλεταριακού πληθυσμού έκλινε σιωπηρά ύπέρ τών τρομοκρατών*. Άλλά δέν είναι αυτή, ή δέν είναι άκόμα αυτή, ή περίπτωση της σημερινής Ιταλίας. Πρέπει επιπλέον νά σημειώσουμε πώς ή επαναστατική άποτελεσματικότητα της τρομοκρατίας στάθηκε πάντα έξαιρετικά περιορισμένη, όπως άποδειχνει όλη ή ιστορία του τέλους του 19ου αιώνα.

Η άστική τάξη, πού επέβαλε τήν κυριαρχία της στην Γαλλία τό 1793 χάρη στην τρομοκρατία, πρέπει ν' άνατρέξει και πάλι σ' αυτό τό όπλο, αλλά μέσα σ' ένα άμυντικό στρατηγικό πλαίσιο, στην ιστορική εποχή όπου ή έξουσία

* Πρβλ. τό μανιφέστο πού μοιράστηκε στις 23-9-77 στην Μπολόνια, στην Ρώμη και στο Μιλάνο μέ τίτλο «Καλωσορίσατε στην πύο έλεύθερη πόλη του κόσμου». (βλ. Έπίμετρο).

της άμφισβητιέται παγκόσμια από τις ίδιες τις προλεταριακές δυνάμεις, πού ή δικιά της ανάπτυξη δημιούργησε. Παράλληλα, οί μυστικές ύπηρεσίες του άστικού Κράτους καλύπτουν τήν τρομοκρατία τους χρησιμοποιώντας κατάλληλα τούς πιό άφελείς όπαδούς ενός λενινισμού, πού έχει νικηθεί κατά κράτος από τήν ιστορία – λενινισμού πού μάλιστα χρησιμοποίησε, από τό 1918 ως τό '21, τήν ίδια άντεργατική τρομοκρατική μέθοδο, για νά καταστρέψει τά σοδιέτ και νά γίνει άφέντης του Κράτους και τής κεφαλαιοκρατικής οίκονομίας στή Ρωσία.

“Όλα τά Κράτη ύπήρξαν πάντοτε τρομοκράτες, πιό έντονα όμως στή γέννησή τους και στό πλησίασμα του θανάτου τους. Κι όσοι, είτε από άπελλισία είτε επειδή πέφτουν θύματα του καθεστώτος, πού προπαγανδίζει τήν τρομοκρατία ως τό άκρον άωτο τής άνατροπής, προσβλέπουν μέ άκριτο θαυμασμό στήν τεχνητή τρομοκρατία, προσπαθώντας μερικές φορές ακόμα και νά τήν άσκήσουν, αυτοί δέν ξέρουν πώς άνταγωνίζονται τό Κράτος στό δικό του έδαφος· και δέν ξέρουν πώς, στό δικό του έδαφος, τό Κράτος όχι μόνο είναι τό πιό δυνατό, παρά θά 'χει πάντα και τόν τελευταίο λόγο. Κι ό,τι δέ σκοτώνει τό θέαμα, τό δυναμώνει: τό πρωτάκουστο δυνάμωμα όλων των κρατικών έξουσιών έλέγχου, πού έχει επιτελεστεί τούτα τά τελευταία χρόνια μέ τήν πρόφαση τής θεαματικής τρομοκρατίας, αυτό τό δυνάμωμα των έξουσιών χρησιμοποιείται κιόλας έναντίον όλου του προλεταριακού κινήματος τής Ίταλίας, πού σήμερα είναι τό πιό προχωρημένο και ριζοσπαστικό στήν Εύρώπη.

Φυσικά τό θέμα δέν είναι νά «διαφωνήσουμε» ήλίθια και άφηρημένα μέ τήν τρομοκρατία, όπως κάνουν τά μέλη τής Λόττα Κοντίνοια, κι ακόμα λιγότερο νά θαυμάσουμε τούς «συντρόφους πού λαθεύουν», όπως κάνουν οί ύποτιθέμενοι Αυτόνομοι – πού δίνουν έτσι στους έπαίσχυντους σταλινικούς τήν πρόφαση νά κηρύχουν τή συστηματική κατάδοση· τό θέμα είναι νά τήν κρίνουμε άπλως από τά ίδια της τά άποτελέσματα, νά δούμε ποιόν εύνουούν έτού-

τα, και νά ποιύμε καθαρά ποιός άσκει τήν τρομοκρατία και πώς τή χρησιμοποιεί τό θέαμα – κι έπειτα πρέπει νά βγάλουμε τά συμπεράσματα, μιά για πάντα.

Τό νά ύποχρεώνονται όλοι νά παίρνουν συνεχώς θέση ύπέρ ή κατά γεγονότων μυστηρίων και σκοτεινών, πού στήν πραγματικότητα είναι προκατασκευασμένα για αυτόν άκριτως τό σκοπό, αυτή είναι ή άληθινή τρομοκρατία: τό νά έξαναγκάζουν αιωνίως όλη τήν εργατική τάξη νά έκφράζεται έναντίον αυτής ή εκείνης τής άπόπειρας, προς τήν όποία όλοι, έχτός από τις παράλληλες ύπηρεσίες, είναι ξένοι, νά τί επιτρέπει στήν έξουσία νά διατηρεί τή γενική παθητικότητα και τήν παθητική ένατένιση αυτού του άνήθικου θεάματος, νά τί επιτρέπει στους συνδικαλιστές γραφειοκράτες νά συνενώνουν κάτω από τις άντεργατικές τους νιρεχτίβες τούς εργαζόμενους κάθε εργασιαίου πού παλεύει, όπου, κάθε τόσο, ένα στέλεχος πληγώνεται στά πόδια.

“Όταν τό 1921 ό Λένιν είπε, κατά τήν καταστολή του σοδιέτ τής Κροστανόης, εκείνο τό περίφημο «έκει ή εδώ μ' ένα τουφέκι, αλλά όχι μέ τήν εργατική αντιπολίτευση, αρκετά πιά μέ τήν εργατική αντιπολίτευση», ήταν πολύ λιγότερο άνέντιμος από τόν Μπερλινγκουέρ, πού λέει «ή μέ τό Κράτος ή μέ τις Κόκκινες Ταξιαρχίες», γιατί δέ φοβότανε νά δηλώσει πώς ό μόνος του στόχος ήταν ή έξόντωση τής εργατικής αντιπολίτευσης. “Ε λοιπόν, άπ' αυτήν εδώ τή στιγμή, όποιος λέει πώς είναι «μέ τό Κράτος», άς ξέρει πώς είναι και μέ τήν τρομοκρατία, και μάλιστα μέ τήν πιό βρωμερή κρατική τρομοκρατία πού έχει ποτέ άσκηθεί έναντίον του προλεταριάτου· άς ξέρει πώς είναι μέ τούς ύπεύθυνους των νεκρών τής πλατείας Φοντάνα, του Ίτάλικου, τής Μπρέσα και μέ τούς δολοφόνους του Πινέλλι και έκατό άλλων κι άς μη μάς πρήξει άλλο τ' άρχίδια, γιατί έμεις έχουμε βαρεθεί τά κροκοδείλια δάκρυα για τούς «μάρτυρες τής όδοϋ Φάνι», τις προδοκάτιες, τούς χοντροκομμένους έκφοδισμούς, τις δολοφονίες, τις φυλακές, τήν ξεστσίπτη ύποκρισία τής υπεράσπισης των

«δημοκρατικῶν θεσμῶν», κι ὅλα τ' ἄλλα.

Κι ὅσο γιά μᾶς τούς ἀνατροπείς, πού ἀκριβῶς εἶμαστε μέ τήν ἐργατική ἀντιπολίτευση κι ὄχι μέ τό Κράτος, ἄς τό ἀποδείξουμε πρῶτα ἀπ' ὅλα καί σέ κάθε εὐκαιρία ξεμασκαρεύοντας πάντα ὅλες τίς τρομοκρατικές πράξεις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους, στό ὁποῖο εὐχαρίστως ἀφήνουμε τό μονοπώλιο τοῦ τρόμου, κάνοντας ἔτσι τό αἶσχος ἀκόμα πιό ἐπαίσχυντο, δίνοντάς του δημοσιότητα: τή δημοσιότητα πού τοῦ ἀξίζει.

“Ὅταν θά ῥθει ἡ σειρά μας τά ὄπλα δέ θά μᾶς λείψουν, οὔτε καί οἱ ἀντρεωμένοι μαχητές: δέν εἶμαστε σκλάβοι τοῦ ἐμπορευματοῦ φρετίχ τῶν ὄπλων, μά θά τά προμηθευτοῦμε μόλις θά ἔναι ἀναγκαῖα, καί μέ τόν πιό ἀπλό τρόπο: παίρνοντάς τα ἀπό σᾶς, στρατηγοί, ἀστυνομικοί, ἀστοί, γιατί ἐσεῖς ἔχετε κίβλας ἀρκετά γιά ὅλους τούς ἐργάτες τῆς Ἰταλίας. «Ἐμεῖς δέν ἔχουμε ἐνδοιασμούς: δέν περιμένουμε οὔτε ἀπό σᾶς. Ὅταν θά ῥθει ἡ σειρά μας, δέ θά ὠραιοποιήσουμε τή βία» (Μάρξ)..

Χίλιες ὁδοί Φάνι καί χίλιες πλατεῖες Φοντάνα δέν ὠφελοῦν τήν κεφαλαιοκρατία, ὅσο τή βλάπτει μιᾶ μονάχα ἀντιαστική καί ἀντισταλινική ἄγρια ἀπεργία ἢ ἓνα ἀπλό σαμποτάζ τῆς παραγωγῆς, βίαιο καί πετυχημένο. Ἐκατομμύρια καταπιεσμένες συνειδήσεις ξυπνοῦν καί ξεσηκώνονται κάθε μέρα ἐναντίον τῆς ἐκμετάλλευσης: καί οἱ ἄγριοι ἐργάτες ξέρουν πάρα πολύ καλά πῶς ἡ κοινωνική ἐπανάσταση δέν ἀνοίγει τό δρόμο τῆς στοιδιάζοντας πτώματα στήν πορεία τῆς – αὐτό εἶναι ἓνα προνόμιο τῆς σταλινσοσιακῆς ἀντεπανάστασης, προνόμιο πού κανένας ἐπαναστάτης δέν τῆς τό ἀμφισβήτησε ποτέ.

Κι ὅσο γιά κείνους πού προσχώρησαν στόν ἀλλοτριωμένο καί ἱεραρχικό μιλιταντισμό τήν ἐποχή τῆς χρεωκοπίας του, θά μπορέσουν νά γίνουν ἀνατρεπτικοί μόνο μέ τόν ὄρο ὅτι θά ἀποχωρήσουν, μόνο ἂν καταφέρουν ν' ἀρνηθοῦν στήν πράξη τίς συνθήκες πού τό θέαμα ἔχει προόλεψει στό ἐσωτερικό του γι' αὐτό πού ἀποκαλεῖται σήμερα, μ' ἓναν ἀόριστο ἀλλά σωστό ὄρο, «διαφωνία» – πού ἀπό τή φύση τῆς εἶναι πάντα ἀνίσχυρη.

“Ὅποιος τώρα στήν Ἰταλία δέ χρησιμοποιοῦ ὅλη τήν ἐξυπνάδα πού διαθέτει γιά νά καταλαβαίνει γρήγορα ποιά ἀλήθεια βρῖσκεται πίσω ἀπό κάθε ψέμα τοῦ Κράτους, ὅποιος δέν τό κάνει αὐτό, εἶναι σύμμαχος τῶν ἐχθρῶν τοῦ προλεταριάτου. Κι ὅποιος ἐπιμένει ἀκόμα νά θέλει νά πολεμήσει τήν ἀλλοτριώση μ' ἀλλοτριωμένο τρόπο, μέ τόν μιλιταντισμό καί τήν ἰδεολογία, θ' ἀντιληφτεῖ γρήγορα πῶς ἔχει παραιτηθεῖ ἀπό κάθε πραγματικό ἀγῶνα. Τήν κοινωνική ἐπανάσταση δέ θά τήν κάνουν βέβαια οἱ μιλιτάντηδες, οὔτε καί θά τήν ἐμποδίσουν οἱ μυστικές ὑπηρεσίες καί ἡ σταλινική ἀστυνομία!

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΩΡΩΝ

(...) Χτές στο Μιλάνο συγκεντρώθηκαν για πρώτη φορά σέ κοινή συνέλευση τρεις χιλιάδες αντιπρόσωποι από 350 έργοστασιακά συμβούλια και βάλε, αφαιρώντας από τούς συνδικαλιστές γραφειοκράτες τό μονοπώλιο τών εργατικών διασυνδέσεων και θάζοντας τίς βάσεις για τήν πρώτη αυτόνομη και επαναστατική εργατική οργάνωση μετά τήν ήττα τού κινήματος τών Έργατικών Συμβούλιων τού 1919-20. Μερικοί από μάς ήταν παρόντες σ' αυτή τήν πρώτη Συνέλευση, πού γρήγορα θά τήν ακολουθήσουν κι άλλες. *Οί συνδικαλιστικές γραφειοκρατίες θά νικηθούν από τούς ίδιους τούς εργάτες!*

(...) Οί δυνάμεις καταστολής τού συστήματος είναι τά συνδικάτα, ή αστυνομία και οί μυστικές ύπηρεσίες· αυτές οί δυνάμεις μπορούν νά δράσουν μέ δυό τρόπους: ν' ασκήσουν μία *προληπτική* καταστολή έναντίον τών ταραχών πού φοβούνται, ή μίαν *έκ τών υστέρων* καταστολή. Γιατί είναι γνωστό πώς, όσο διαρκούν οί ταραχές, κάθε κατασταλτικό μέτρο άπλώς τίς τροφοδοτεί. Στην Πάντοβα, στή Φλωρεντία και στή Νάπολη ή καταστολή και οί συλλήψεις εργατών και άνέργων συντρόφων έγιναν πριν από τή δίαη έκρηξη τού κινήματος. Στή Μπολώνια τήν ακολούθησαν, μέ τίς επιδοκιμασίες τού κόμματος πού αποκαλείται κομμουνιστικό. Στή Ρώμη αρχίζουν τώρα άκριβώς.

(...) "Ας μή μάς άπασχολούν καθόλου οί καταγγελίες: οί ίδιοι μας οί άγώνες θ' αναγκάσουν τήν έξουσία νά τίς άποσύρει, για παράδειγμα μέ μίαν άμνηστία. Τό 1969 κατηγορήθηκαν μόνο στο Μιλάνο και στο Τορίνο πάνω από δέκα χιλιάδες εργάτες, άλλ' αυτές οί δίκες δέν έγιναν ποτέ: ή έξουσία έπρεπε νά διαλέξει ανάμεσα σέ 10.000 δίκες, πού θά προξενούσαν τόν εμφύλιο πόλεμο, και στο νά χρονοτριβήσει. Προτίμησε ν' άποφύγει τόν εμφύλιο πόλεμο.

(...) *Ή μόνη πραγματική αυτοάμυνά μας είναι νά έπεχτείνουμε τόν άγώνα σ' όλη τή χώρα.* "Οποιος κάνει μισή επανάσταση σκάβει τόν τάφο του (Σαιν-Ζύστ) κι εμείς δέν έχουμε κάνει ακόμα ούτε τή μισή (...). Σύντροφοι! Προσοχή στίς τρομοκρατικές προ-

κλήσεις τών μυστικών υπηρεσιών! *Ας θυμηθούμε τήν πλατεία Φοντάνα κι ας καταγγέλλουμε άμέσως τούς μισθοφόρους τρομοκράτες. *Η άπαγωγή τού Ντε Μαρτίνο είναι μέρος τής στρατηγικής αυτής τής S.I.D., άφου είναι γνωστό πώς οί *Ενοπιοι Προλεταριακοί Πυρήνες τηλεκατευθύνονται και πώς έχουν διαβρωθεί (...).

*Εμπρός νά καταγγέλλουμε τίς μανουΐθρες τής S.I.D.-S.I.S. φανερώνοντας τούς πραγματικούς σκοπούς τους. *Η κύρια λειτουργία τής άπαγωγής τού Ντε Μαρτίνο ήταν ν' άποπροσανατολίσει τούς άντιπροσώπους τών εργοστασιακών Συμβούλιων πού συγκεντρώνονταν στό Μιλάνο λίγες ώρες άργότερα σέ μία Συνέλευση, πού ούτε τό I.K.K. ούτε κανείς άλλος κατάφεραν νά έμποδίσουν. Ξέρουμε πώς αυτό τό άστυνομικό σχέδιο άπέτυχε, τουλάχιστον ως πρός αυτό. *Όταν τά συνδικάτα δέν καταφέρνουν πιά νά κυριαρχούν πάνω στους άγώνες, είναι φυσικό νά ύπεισέρχονται άστυνομικοί και μυστικές ύπηρεσίες.

(...) *Οί αυτόνομοι άγώνες τού προλεταριάτου προοδεύουν πιο γρήγορα άπό τούς μισθούς. *Η ύπόληψη τού κόμματος πού άποκαλείται κομμουνιστικό πέφτει πιο γρήγορα άπό τή λιρέττα.*

Ζήτω οί *Ινδιάνοι τών μητροπόλεων!

Ζήτω τό Ράδιο *Αλίκη!

Ζήτω ή άυτονομία τών άγώνων!

Ζήτω οί εργάτες πού στό Μιλάνο πέταξαν έξω άπό τό κίνημά τους τούς σταλινικούς γραφειοκράτες!

Ζήτω οί αυτόνομες και κυρίαρχες Συνελεύσεις!

Ζήτω ή άπόλυτη έξουσία τών *Εργατικών Συμβούλιων!

Γρήγορη Πένα

Ρώμη, 7 τού *Απρίλη 1977

*Οδός Κάρλο Πιζακάνε, 1977

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β'

ΚΑΛΩΣΗΡΘΑΤΕ ΣΤΗΝ ΠΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ!

I

«*Η Μπολόνια είναι ή πιο έλεύθερη πόλη τού κόσμου»

Ρενάτο Τζάγγκερι¹, 1977

«*Η ΕΣΣΔ είναι τό πιο δημοκρατικό Κράτος τού κόσμου»

Στάλιν, 1939

«*Αντέστε, και στή γής ψευτιές σκορπίστε»

Δάντης, Παράδεισος ΧΧΙΧ

(...) Τό κόμμα πού άποκαλείται κομμουνιστικό δέν μπορεί νά διακηρύξει άνοιχτά πώς τό κυβερνητικό του πρόγραμμα είναι ή διατήρηση μέ κάθε μέσο τής μισθωτής δουλειας τής εργατικής τάξης, για νά αυξήσει όμως τήν ύπόληψή του στό μάτια τών άστών συμμάχων του είναι άναγκασμένο νά πραγματοποιήσει άπό τώρα τό πρόγραμμά του, καταστέλλοντας και συκοφαντώντας τούς άγώνες μας. Για νά φτάσουν στήν έξουσία, οί *Ιταλοί σταλινικοί πρέπει νά κριτικάρουν σ' έναν όρισμένο βαθμό τούς συναδέλφους τους τών ανατολικών χωρών· στή βιασύνη τους όμως ν' άσκήσουν τήν έξουσία, είναι άναγκασμένοι νά κάνουν έδω ό,τι κριτικάρουν εκεί. Πλουραλιστές και δημοκράτες μέ τ' άφεντικά, άστυνομικοί μέ τούς εργάτες(...).

II

Είμαστε έδω για νά πολεμήσουμε έμπραχτα τήν καταστολή, όχι για νά παραπονιόμαστε γι' αυτή· δέν πρέπει νά άσκοϋμε τή ρητορική τής καταστολής, πρέπει νά τήν καταστρέψουμε. *Ο πρώτος στόχος κάθε καταστολής στάθηκε πάντα νά περιορίσει στήν άμυνα τό επαναστατικό κίνημα. *Η ρητορική τής καταστολής, επειδή περιορίζει στήν άμυνα τό κίνημα, παίζει τό παιχνίδι τής καταστολής (...).

(...) Αυτή τή στιγμή, όποιοσδήποτε άπό μάς μπορεί νά πιαστεί ή νά σκοτωθεί άτιμώρητα· αλλά μήν ξεχνάμε πώς δέν ξεφεύγει κανείς χωρίς κίνδυνο άπό έναν κίνδυνο κι άπό δώ κι έμπρός άς μή φοβόμαστε τήν καταστολή, παρά άς φοβούνται οί γραφειοκράτες

1. Κομμουνιστής δήμαρχος τής Μπολόνια (Σ.τ.μ.)

καί οί άστοί τούς δικούς μας άγώνες. Ένα κίνημα πού επιβλήθηκε και μεγάλωσε κάθε φορά πού επιτέθηκε, μπορεί να νικηθεί μόνο άν έγκαταλείψει αυτή τή στρατηγική (...).

Είναι δύσκολο να πούμε για πόσο άκόμα θά έπιζει αυτό τό Κράτος. Μπορούμε ώστόσο εύκολα να προβλέψουμε πώς δέ θά δεχτεί να τό καταστρέψουν χωρίς να προβάλλει αντίσταση. Άλλά όσον καιρό θά ύπάρχει αυτό τό Κράτος, θά πρέπει να συνηθίσει να καταστέλλει τούς άγώνες μας και ν' άναγκαστεί να θυσιάσει τά ύπολειμματα τών «φιλελεύθερων» και «δημοκρατικών» ψευδαισθήσεων. Όσο για μäs, θά πρέπει να συνηθίσουμε σε μάν δλο και μεγαλύτερη καταστολή. Να συνηθίσεις τήν καταστολή σημαίνει πρώτ' άπ' όλα να συνηθίσεις να τήν πολεμάς. Να πολεμάς τήν καταστολή σημαίνει να πολεμάς σε κάθε εύκαιρία και παντού όλες τές δυνάμεις πού τή βάζουν σε κίνηση. Οί επαναστάτες προλετάριοι δέν πρέπει να περιμένουν καμιάν έπιείκεια από τούς έχθρους τους· ούτε να 'ναι αυτοί έπιεικείς μέ κείνους.

III

Μέχρι τώρα, κανένα μέτρο καταστολής, από τό μικρότερο ως τό μεγαλύτερο, από τή συκοφαντία ως τά τάνκς, δέν ώφέλησε τήν έξουσία, μιά και δέν κατάφερε να έμποδίσει τό παραμικρό άπ' ό,τι έγινε. Μά δέν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε πώς τό πιο μικρό λάθος του κινήματος μπορεί να μäs δλάψει ανεπανόρθωτα. Η ανεπαρκής θεωρητικο-πραχτική διαύγεια σε σχέση μ' ένα στρατηγικό ζήτημα, όπως εκείνο τών όπλων, κινδυνεύει να προκαλέσει σοβαρότατα άποτελέσματα άν δέν ξεπεραστεί γρήγορα, μέσω τής ριζοσπαστικότητας του κινήματος. Τά όπλα χρησιμοποιούνται όταν είναι όλοι έτοιμοι να τά χρησιμοποιήσουν. Και όλοι θά 'ναι έτοιμοι να τά χρησιμοποιήσουν, όταν ή χρήση τους θά 'χει γίνει άπαραίτητη. Τό ζήτημα είναι στρατηγικό και όχι ταχτικό. Όποιος παίζει σήμερα μέ τά όπλα, παίζει μέ τήν έξουσία, πού είναι πολύ πιο όπλισμένη από μäs· και μέ τήν έξουσία δέν πρέπει να παίζουμε, πρέπει να τήν καταστρέψουμε.

Άπό πραχτική άποψη, ή χρησιμοποίηση όπλων σε μιά διαδήλωση είκοσι-χιλιάδων ατόμων, όπου μόνο εκατό είναι όπλισμένα, δέν είναι μόνο άνώφελη αλλά και επιζήμια: έκτιθενται στα πυρά τής άστυνομίας χιλιάδες άντρωφοι πού δέν μπορούν να άμυνθούν. Οί άστυνομικοί είναι όλοι τους όπλισμένοι· γι' αυτό, μόλις άποφασίσουν να πυροβολήσουν, στην παράταξη μας δημιουργείται μιά κατάσταση όπου οί λίγοι, πού είναι όπλισμένοι, δέν μπο-

ρούν να ύπερασπιστούν άποτελεσματικά ούτε τούς έαυτούς τους, ούτε τούς άλλους, ενώ όλοι οί άλλοι πρέπει να συμπτυχθούν για να ύπερασπιστούν τούς λίγους πού είναι όπλισμένοι, χωρίς ώστόσο να έχουν τα κατάλληλα μέσα για άμυνα.

Άπό θεωρητική άποψη, οί λίγοι πού κατεβαίνουν όπλισμένοι στις διαδηλώσεις θέλουν να άποτελούν, ή άποτελούν *έκ τών πραγμάτων* μιά νέα διαχωρισμένη έξουσία στο έσωτερικό ενός επαναστατικού κινήματος πού άκριβώς πολεμάει *έναντιον* κάθε διαχωρισμένης έξουσίας. Κι άφού είναι διαχωρισμένη, αυτή ή έξουσία είναι καταδικαστέα. Η προσφυγή στη χρήση τών όπλων δέν είναι ένα άφηρημένο ή βολονταριστικό ζήτημα, αλλά μιά έπακριβής πραχτική άναγκαιότητα πού όρισμένες καταστάσεις επιτάσσουν *όχι σ' ένα μέρος, αλλά σ' όλόκληρο* τό επαναστατικό κίνημα. Οί σύντροφοι, πού τούς άπασχολεί να έχουν από τώρα ένα όπλο στα χέρια τους, είναι άφελεις: όταν πραγματικά θά μäs χρησιμεύουν τά όπλα, θά τά πάρουμε άπλούστατα από τόν έχθρό. Και ούτε μπορούμε ν' άγνοήσουμε τές δυνατότητες προδοκάστας πού προσφέρει στους άστυνομικούς ή αυτοσχέδια και χωρίς συνειδητότητα χρήση τών όπλων, άν αυτοί μεταμφιεστούν κατάλληλα. Άν θέλουμε πραγματικά να πολεμήσουμε τήν καταστολή, ας πολεμήσουμε κι ό,τι μπορεί να δώσει ένα πρόσχημα και μιά δικαιόλογηση στην καταστολή. Όπως δέ δείχνουμε καμιά έπιείκεια προς τούς έχθρους μας, έτσι δέν πρέπει να δείχνουμε καθόλου ούτε και προς τούς έαυτούς μας· πρέπει να κάνουμε άνελέπητη κριτική τών λαθών πού μπορεί να 'ναι μοιραία για τήν ανάπτυξη όλου του κινήματος. Η κριτική τών όπλων δέν μπορεί ποτέ να άγνοήσει τά όπλα τής κριτικής. Η άνυπομονησία να χρησιμοποιηθούν σήμερα τά όπλα μέ κάθε τίμημα, στην πραγματικότητα καθυστερεί τήν ώρα πού τό προλεταριάτο θά καταφύγει στα όπλα στο σύνολο του, γιατί κάνει και ξεσπάει πιο γρήγορα ή καταστολή. Έκείνοι πού αυταρέσκονται στην ήλίθια χρήση τών όπλων δέν είναι τό πιο προχωρημένο και πιο «σκληρό» κομμάτι του σημερινού επαναστατικού κινήματος, μά ή όπισθοφυλακή τής θεωρητικής και στρατηγικής του συνείδησης.

Όσο για τήν τρομοκρατία, αυτή σήμερα στην Ίταλία όχι μόνο είναι άχρηστη, αλλά και άδικιολόγητη. Η τρομοκρατία δέν είχε ποτέ ιστορική άποτελεσματικότητα, παρά μόνον εκεί όπου κάθε άλλη μορφή επαναστατικής δραστηριότητας είχε γίνει άδύνατη από μάν άόλυτη καταστολή κι όπου άρα ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού κλίνει ύπέρ τών τρομοκρατών. Στην Ίταλία όμως αυτή τή στιγμή τό τωρινό κίνημα έμπνέει κιόλας συμπάθεια στην

εργατική τάξη. Η τρομοκρατία αντίθετα, ήδη από την πλατεία Φοντάνα, ωφέλησε πάντα το Κράτος, ακόμα κι όταν δεν την προωθοῦσαν οι ίδιες οι μυστικές υπηρεσίες.

IV

Σήμερα, τό νά ξέρομε τί πρέπει ν' αποφύγομε νά κάνομε εἶναι ἐξίσου σημαντικό, μέ τό νά ξέρομε τί πρέπει νά κάνομε(...). Νά 'μαστε σέ επιφυλακή, σύντροφοι, ἐμποδίζοντας μέ κάθε τρόπο νά σχηματιστοῦν καί πάλι στίς τάξεις μας ἱεραρχίες καί γραφειοκρατικές ὁμαδοῦλες πού ἔχουν τήν ἀξίωση νά μάς διοικούν! Νά πολεμήσομε τήν ἀπάτη τῶν ὑστερολενινιστικῶν καί νεομπολσεβίκικων ὁμάδων: ὁ βαθμός πραγματικῆς αὐτονομίας ὡς πρός τά κουφάρια τοῦ παρελθόντος πού θά πετύχομε, θ' ἀποφασίσει γιά τήν τύχη τοῦ κινήματός μας. Δέν ἔχομε καθόλου ἀνάγκη ἀπό ὁμάδες περιφρούρησης γιά νά ξέρομε τί πρέπει νά κάνομε ἢ τί πρέπει ν' αποφύγομε νά κάνομε: ἡ δικιά μας εὐφυΐα ἀρκεῖ πάντα γιά νά καταλάβομε τίς ἀνάγκες μᾶς κατάστασης. Οἱ ὁμάδες περιφρούρησης κάνουν πάντα περισσότερα λάθη καί παρεκτροπές ἀπ' ὄσες ἐμποδίζουν. Ὁ ἀστυνομικός τους ρόλος στό ἐσωτερικό τοῦ κινήματος ἀναπαράγει ἐκ τῶν πραγμάτων μιά διαχωρισμένη, ἀντεπαναστατική ἐξουσία (...).

ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΟΛΛΗΤΙΚΗΣ ΛΥΣΣΑΣ

Μπολιόνα, 23 τοῦ Σεπτεμβρίου 1977

Ὁ Τζανφράνκο Σανγκουινέτι, ἔδρασε στοὺς κόλπους τῆς Καταστασιακῆς Διεθνoῦς μέχρι τῆς διάλυσή της, τὸ 1972. Γόνος τῆς ὑψηλῆς ἀστικῆς τάξης ὀργάνωσε, τὸ 1975, τὸ σκάνδαλο «Τσένσορ» γράφοντας μίαν ἀριστοκρατικὴ καὶ κυνικὴ ὑπεράσπιση τῆς ἰταλικῆς «δημοκρατίας», δῆθεν προερχόμενῃ ἀπὸ κορυφαῖο ἄνδρα τῆς ἀρχουσας τάξης. Κυνηγήθηκε ἀπὸ τοὺς σταλινικούς (ἀπόπειρα δολοφονίας μὲ αὐτοκίνητο) καὶ τὴν Ἰταλικὴ Ἀναρχικὴ Ὁμοσπονδία, πού τὸν θεώρησε ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀξιοθρήνητη κατάστασή της.

Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον καταρίπτει μὲ ἱστορικὰ καὶ πολιτικὰ ἐπιχειρήματα τὴ σκευωρία τοῦ «προβλήματος τῆς τρομοκρατίας» καὶ καταγγέλει ὅτι τὸ ἴδιο τὸ ἰταλικὸ κράτος κατευθύνει καὶ ἐκτελεῖ ὅλες τὶς τρομοκρατικὲς ἐνέργειες, πού τὶς ἀποδίδει ἄλλοτε στοὺς φασίστες κι ἄλλοτε στοὺς κομμουνιστές; ἀπὸ τὴ σφαγὴ τῆς πλατείας Φοντάνα τὸ 1969 μέχρι τὴ δολοφονία τοῦ Μόρο.